

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

37.41
Ar 4
Nr 24

8

ARBEJDER HØJSKOLEN

JUNI 1943

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

*Fra Roskilde Højskole
P. Jensen*

ARBEJDERHØJSKOLEN

ELEVSKRIFT

FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE OG
ROSKILDE HØJSKOLE

NR. 24

JUNI 1943

UDGIVET AF
ELEVFORENINGERNE I SAMARBEJDE MED
ARBEJDERNES OPLYSNINGSFORBUND

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

~~37.41~~ H
Ar
Nr. 24

REDAKTION:

Oluf Bertolt, Chr. Christiansen, Hj. Gammelgaard,
Poul Hansen, Hans Holm, M. P. Jensen, Erik Christensen, Ib Koch-Olsen,
Ib Kolbjørn og Svend Anker Larsen.

DANSK ANDELS TRYKKERI . KØBENHAVN

1306/1944

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Har den danske Højskole udtømt sine Muligheder?	
Af Forstander <i>Hj. Gammelgaard</i>	5
Nordisk Kooperation.	
Af Forstander <i>Poul Hansen</i>	12
Irja Browallius.	
Af Fru <i>Selma Kristensen</i>	19
Frankrig i Nederlaget.	
Af Højskolelærer <i>Erik Hauerslev</i>	29
Højskoleelever og Kunst.	
Af Højskolelærer <i>Møller Nielsen</i>	37
Beveridge-Planen. Social Sikkerhed i England.	
Af Højskolelærer <i>Kaj Bundvad</i>	41
Karl-Erik Forsslund.	
Af Sekretær <i>Børge Christensen</i>	47
Ungdom.	
Af <i>Georg Leth</i>	57
Herlige Timer med Sundbo paa Esbjerg Arbejderhøjskole.	
Af Frugtavlser <i>Marius Ingemann</i>	62
Esbjerg Arbejderhøjskole Vinteren 1942—43.	
Af <i>Poul Hansen</i>	65
Roskilde Højskole Vinteren 1942—43.	
Af <i>Hj. Gammelgaard</i>	73
Esbjerg Arbejderhøjskoles Elevforening	83
Roskilde Højskoles Elevforening	86
Elevfortegnelse for Esbjerg Arbejderhøjskole	90
Elevfortegnelse for Roskilde Højskole	93

HAR DEN DANSKE HØJSKOLE UDTØMT SINE MULIGHEDER?

AF HJ. GAMMELGAARD

I det Forslag til Lov om Folkehøjskoler, der blev et af Resultaterne af Ungdomsudvalgets Arbejde 1939—40, forudsattes det, at ogsaa *Staten* kan oprette Højskoler. I det ændrede Forslag, der forelagdes Folketinget af Undervisningsminister *Jørgen Jørgensen* den 13. Marts 1942, er enhver Antydning heraf forsvundet, hvilket gav Socialdemokratiets Ordfører, *Chr. Christiansen*, Anledning til at bemærke, at Ønsket bag denne Tale om en Statshøjskole maaske havde været at naa frem til »*Skolen i Soer*, det borgerlige Akademi for alle Danske, som i Dag er mindst lige saa paakrævet, som det var paa Grundtvigs Tid. Jeg rejser Spørgsmaalet, om det ikke skulde være Overvejelse værd at tage Spørgsmaalet om Skolen i Soer op til fornyet Behandling. Den Samling af dansk Ungdom, som er realiseret igennem Dansk Ungdoms Samvirke, og den Samling i det kulturelle Arbejde, som har fundet Sted igennem Dansk Folkeoplysnings Samraad, opfordrer efter min Mening hertil, og der kan dertil føjes, at der i Øjeblikket netop forhandles om og arbejdes med en særlig Ungdomslederskole for Dansk Ungdoms Samvirke.«

Det er til næste Aar 100 Aar siden den første Folkehøjskole blev stiftet (i Rødding), og endnu synes man ikke at være kommet Virkeliggørelsen af Grundtvigs oprindelige Højskoletanke nærmere, ja den mødes endda fra grundtvigske Kredse oftest med Tavshed eller aabenbar Uvilje. *Chr. Christiansens* Bemærkninger blev helt misforstaaet af de Konservatives Ordfører i Folketinget; den radikale Ordfører, der endda selv er Højskolemand, viste saa lidet Kendskab til Grundtvigs Plan, at han udtrykte, at »Skolen i Sorø skulde ikke være for den Del af Ungdommen, som ønskede at gaa Embedsvejen«. Og Venstres Ordfører (ogsaa gammel Højskolemand) viste tydelig nok, at en saadan Skoleform ikke behagede ham.

Grundtvigs Højskoleplan blev som bekendt skrinlagt ved *Christian den Ottendes Død* 1848, men at dens Ophavsmand ikke dermed opgav den — heller ikke efter at mange Kold'ske og andre Skoler var kommet i Gang — viser gentagne Udtalelser af ham, bl. a. i Rigsdagen. Ved *Frederik den Syvendes Død* klager han over, at den saa længe har været »stillet i Bero, at den baade paa Borgen og i Hytten synes rent forglemt, skønt den til Rigets Redning, til Modersmaalets Hævd og til Folkets Fælles-Oplysning er aldeles uundværlig.« Og kort før sin egen Død, nær ved de 90 Aar, lod han de vigtigste af sine Skrifter om Højskolen udgive samlet, et tydeligt Vidnesbyrd om, at han ikke havde skiftet Mening i Sagen.

Nu, da Grundtvigs store Betydning for vort Folk og særlig for dets Oplysning

fremhæves og anerkendes stærkere end nogensinde før, bør det ikke tabes af Syne, hvad der var hans Maal med denne Skole, et Maal, der gaar langt ud over, hvad den bestaaende Folkehøjskole har naaet.

Det er for det første let at se, at Grundtvigs Tanke har formet sig under Indflydelse af det fremspirende Demokrati, af Juli-Revolutionen i Frankrig 1830, af de Oplevelser, han i Aarene deromkring havde under 3 Somres Studier i England, og af Frederik den Sjettes Forordning af 28. Maj 1831 om Oprettelsen af raadgivende Stænderforsamlinger. I sin »Nordens Mythologi« 1832 skriver han bl. a.: »Jeg hverken er, eller kan, med min historiske Kundskab, være nogen Ven af Rigsdage, men da de hører til Dagens Orden, skulde man dog indse, at uden en hensigtsmæssig Dannelse af alle dem, der skal kunne være *Medlemmer af Folketsforsamlingen*, maa de blive en Ulykke for Staten i det hele og for Videnskabeligheden i Særdeleshed, som man visselig maa have lært at skatte, før man godvillig skatter til den.«

Og faa Aar efter, da Stænderne er traadt i Virksomhed, og Grundtvigs Syn paa den politiske Udvikling har ændret sig betydeligt, siger han, at Maalet for den Dannelse, der skal gives paa den folkelige Højskole, slet ikke kan være »Examen og Levebrød«, men »maa være en Dannelse og Oplysning, der bliver Enhvers egen Sag og er sin egen Belønning, en Dannelse og Oplysning, som vi kan faa den tydeligste Forestilling om, naar vi spørger, hvad Medlemmerne af det folkelige Statsraad behøver for at være deres Stilling voxne og deres Hverv mægtige, hvortil unægtelig hører en levende Forestilling om det borgerlige Selskab til fælles Bedste, en levende Følelse af deres Folks Ejendommelighed, inderlig Hengivenhed for Konge og Fæderneland, Styrke i Modersmaalet til at udtrykke sig med Liv og Lethed, Frihed og Sømmelighed, og endelig et klart Overblik over, hvad vi har og hvad vi fattes, bygget paa sikre Efterretninger om Landets Tilstand.«

Det maatte være en Skole for alle Stænder, »Fæstere og Selvejere, baade store og smaa, Haandværkere af alle Slags, Sømænd og Handelsmænd«, en Skole, »uden al tvungen Overhøring eller anden Forpligtelse, og uden al Udgift for Lærdommen, og tillige maa der sørges for, at Fattigfolks Børn, som har Lyst og Nemme, kan have deres nødtørftige Ophold en vis Tid ved Højskolen, for at den danske Oplysning, vi alle trænger til, ogsaa, saa vidt muligt, kan komme alle til Nytte.« (»Danskeren« 1848).

En Skole af dette Format — Grundtvig tænkte sig ca. 30 Lærere — kunde næppe tænkes oprettet ved private Midler, især da Grundtvig giver den endnu en Opgave — foruden det Formaal at tjene Folkestyrets sunde Udvikling — nemlig at være et væsentligt Led i *Embedsmændenes Uddannelse*. Herom siger han allerede i »Nordens Mythologi«: »Her skulde alle de af Statens Embedsmænd, som ej behøver Lærdom,

men Liv, Blik og praktisk Duelighed, — — — have den ønskelige Lejlighed baade til at udvikle sig hensigtsmæssigt og til at kende hinanden.«

Grundtvig har den største Agtelse for Videnskaben, men finder det ganske overflødig, ja skadeligt, at de, som skal styre vore fælles Anliggender, raadgive, dømmme og beskytte os, skal have en halvvidenskabelig Ballast, der ikke gavner dem i deres Praxis, og som fjerner dem fra Folket: »Var derfor en kongelig dansk Højskole ikke nødvendig for andre i hele Riget, saa var den det dog, indtil videre, i højeste Grad for Latinerne fra Barns Ben, som i hele deres Embedsførelse, naar den skal blive velgørende, baade maa tænke og tale Dansk, elske og kende Fædrelandet og dets Forfatning med de Bedste, men dels vil dette ej kunne ske, uden de paa Højskolen kommer i levende Berørelse og Vexelvirkning med en Del jævnaldrende, som ikke kan andet end Dansk, men kender af Erfaring langt anderledes til en større eller mindre Del af Fædrelandet, Folke- og Borgerlivet, end det findes beskrevet i nogen Bog, end sige da i Latinernes — — —« (1838).

Og 16 Aar senere udtaler han i Rigsdagen: »Jeg tror, at Staten er berettiget, ja forpligtet til at kræve en vis Dannelse af dem, som der skal tilstedes Adgang til de Prøver, der nu anses for passende og nødvendige for at indtræde i deslige Stillinger. Men heraf følger paa ingen Maade, at det ikke er den største Daarskab, saaledes som vi har indrettet det. — — — det maa være klart, at en Stat, som vil bære sig klogt ad, eller som vil have dygtige Embedsmænd i alle Stillinger, maa fremfor alt ikke kræve en saadan Sum af Kundskaber, som udfordrer, at Mennesker for at erhverve sig den, i Reglen maa begynde, medens de er Børn, og altsaa uden at deres Forældre eller Forsørgere kunde faa noget Skøn om, at de nogensinde kunde blive duelige til en Embedsstilling; thi paa denne Maade maa det nødvendigvis ske, at mange gaar denne Vej, som slet ikke er skikket til Embedet, ligesom Staten paa den anden Side paatager sig en Slags Forpligtelse til at bruge dem og ingen andre, hvorved det sker, som ogsaa Erfaring viser, at de i Reglen er daarlige — — —.« Det er kort sagt Grundtvigs Mening, at man særdeles vel kan være Præst, Politimester, Læge, Departementschef eller Dommer uden at have læst Latin, Græsk, Hebraisk og Matematik, men at han vil være ganske uegnet til disse Stillinger uden nøje Kendskab til og Samfølelse med det, som lever i det jævne Folks Sind.

For at forstaa Grundtvigs Uvilje, ja Had, mod »den sorte Skole«, »Skolen for Døden« og med hvilke andre smukke Benævnelser han nu regalerede Latinskole og Universitet, maa man kende Baggrunden derfor, dels i Tiden, dels i Grundtvigs egne Ideer.

Ser vi ud over de faa Aartusinder, i hvilke vi kender noget til Menneskeheden

Historie, er det let at blive klar over, at Demokrati, Folkestyre, er en sjælden og kortvarig Forekomst. Men hvor den i mere eller mindre ufuldkommen Skikkelse dukker frem, træffer vi ogsaa Opdragelsestanker og Opdragelsesmetoder som er i Slægt med vor egen Tids. Naar den bøhmiske Biskop *Amos Comenius*' (samtidig med Christian den Fjerde) Pædagogik paa mange Maader synes at pege ud over vor egen Tid, forstaar man det først, naar man ved, at han tilhørte et Trossamfund — »de mähriske Brødre« — der søgte at virkeliggøre et demokratisk-kommunistisk Samfundsideal.

Men bortset fra disse faa Undtagelser viser Historien os overvejende Styreformer, hvor en Slægt, en snæver Overklasse, en militær eller gejstlig Kaste udøver et Herredømme, som mere eller mindre nærmer sig Diktaturet.

Det er klart, at saadanne Styreformer ikke har Brug for en borgerlig Dannelse hos de store Befolkningslag ud over, hvad der tjente til at styrke disses Lydighed og Autoritetsdyrkelse — en Katekismus f. Ex. Saa sent som omkring 1780 modsatte vor egen Statsminister *Ove Høegh-Guldberg* sig Tanken om Undervisningsreformer med Ordene: »Mere Kundskab gør Bonden hans Stand ufordragelig og udbreder kun Lede og Kedsomhed for det haarde og ensdanne Arbejde. Det hele menneskelige Køn taaler kun et vist Maal af Kundskaber, og enhver Stand maa derfor have sin visse Andel; det mere gør drukkent.« Og da de store Omvæltninger i Produktionslivet gjorde visse Kundskabers Udbredelse i videre Kredse i Befolkningen nødvendig, f. Ex. Regning og Skrivning, medførte det naturligvis heller ikke at Døren lukkedes for, hvad vi i vore Dage kalder Oplysning. Det skete f. Ex. heller ikke ved Skoleforordningerne af 1814, der indtil de seneste Aar har dannet Grundlaget for vor Folkeskole.

Men for Føderne og for dem, der skulde forvalte og gennemføre deres Beslutninger i Folket var naturligvis en vis Uddannelse nødvendig, og først og fremmest en saadan, som kunde styrke deres Autoritet, omgive dem med en Aura af Frygt og Beundring. Der behøvedes Aandemanere, Medicinmænd, Lovkyndige og Hærførere — overalt maatte Magi, Herredømme over hele det Symbolapparat, der holdt Mængden i ærbødig Afstand, blive en væsentlig Del af denne Klasses aandelige Udrustning. Man maatte kunne mere end sit Fadervor, kort sagt have gaaet i »den sorte Skole«. Trods Luthers Krav om almindeligt Præstedømme og trods Modersmaalets Indførelse i Kirken (der jo hurtig blev Fyrstens Redskab) vedblev Præsten at være ham, der var Mellemanden mellem Gud og den læge Kristen, ham, der skulde forklare Menigheden, hvad den skulde »tro og gøre«.

I det Svælg, som i vexlende Former havde været mellem Folket og den belæste Verden, saa Grundtvig den væsentligste Hindring for Virkeliggørelsen af *det* demokratiske, om man vil *det* klasseløse Samfund, som nu var *hans* Drøm, hvor alle skulde være »Kongebørn, skønt fattige og ringe«.

Derfor kunde han i Folketinget i 1854 sige, at »dersom Talen var om Nedlæggelsen af alle latinske Skoler i hele Riget, saa vilde jeg stemme derfor«. Og naar de Nationalliberale i 1840'erne optog Demokratiet paa deres Program, formildede det ikke Grundtvig, der havde meget lidt Fidus til Oprigtigheden deri: »De var, som Tiden viste, fornøjede, naar de selv blev Ministre, og savnede da ikke engang en Konstitution, men fandt, de var selv en Konstitution« (»Danskeren« 1849). Vi maa, siger han, bort fra »vort aldeles udanske og unaturlige, ligesaa hoved- som hjerteløse Skolevæsen, med al deraf flydende Hjertekulde, Hjerneforstoppelse, Hjernebetændelse, Sløvhed, Dorskhed, Trællesind, Glimmersyge og al folkelig og menneskelig Elendighed«.

Men Side om Side med denne afgjorte Uvilje mod Embedsstyre og Kleresi stod hos Grundtvig hans næsten ufattelige Tillid til det brede Folks Sundhed og gode Natur. Og bag hans politisk-socialt Krav laa hans Tro paa *Menneskelivets Storhed og Værdi* — ellers vilde Højskoletanken utvivlsomt være gaaet i Graven med Kongens uigennemførte Reskript. »Mennesket er ingen Abekat,« siger han i »Nordens Mythologi«, »bestemt til først at efterabe de andre Dyr og siden sig selv til Verdens Ende, men han er en mageløs underfuld Skabning, i hvem guddommelige Kræfter skal kundgøre, udvikle og klare sig gennem Tusinde Slægter som et guddommeligt Experiment, der viser, hvordan Aand og Støv kan gennemtrænge hinanden og forklares i en fælles guddommelig Bevidsthed.«

Det blev dette Syn paa Mennesket, der bar de mange smaa private Skoler oppe, og som var Hovedbetingelsen for den store Indflydelse, de kom til at faa paa vort folkelige Liv.

Men de blev ikke, hvad Grundtvig havde villet, »en Skole for hele Folket«. I den først i denne Artikel nævnte Rigsdagstale oplystes det, at af de 250.000 unge Mænd og Kvinder, der siden 1900 har været paa Højskole, har ca. 180.000 været fra Gaardmandshjem, 45.000 fra Husmandshjem og kun 25.000 fra Købstæderne. Hvad de sidste angaar, kan man endda sikkert regne, at en meget stor Del af dem kommer fra Hjem, der er præget af landlig Oprindelse og grundtvigsk Paavirkning. Det samme gælder det relativt ringe Antal Studerende (vordende Embedsmænd), der har tilbragt en Vinter paa en Højskole (i Reglen Askov).

Nu kan det naturligvis med Føje hævdes, at mangt og meget har ændret sig, siden Grundtvig levede. Folkestyret er ikke mere et Barn i Vuggen (selv om det maaske endnu ikke er naaet synderlig videre end til den skolepligtige Alder). Den Gennemorganisering af hele Samfundet, som er dets væsentligste Særkende og Grundlag, har bragt i hvert Fald de ledende Lag indenfor alle Klasser og Stænder i nær Forbindelse med hinanden — ogsaa Embedsstanden. Autoritetsdyrkelsen, som var Grundtvig en Pestilens, har faaet mange Grundskud. Ogsaa den akademiske Uddannelse har i meget

højere Grad ændret Karakter, dog langt mindre under Indflydelse af Grundtvigs Tanker end som Følge af de Strømninger, der bedst kan sættes i Forbindelse med Navne som *Brandes* og *Høffding*. Det vilde sikkert være ganske uretfærdigt at anvende Udtrykket »den sorte Skole« om vore Gymnasier og Universiteter nu, eller tro, at Blikket der aldrig rettes ud mod det levende Liv. Paa den anden Side har Examens-kineseriet bredt sig i uhyggelig Grad og til de videste Kredse.

Tilbage bliver stadig det Spørgsmaal: Hvorfor skal det Møde, den Forstaaelse og det Samarbejde mellem Lærd og Læg, mellem Land- og Købstadfolk, mellem de forskellige Erhvervs Mænd, mellem Arbejder og Arbejdsgiver, mellem de forskellige kirkelige, politiske og litterære Retninger, som dog skal finde Sted (og delvis finder Sted) før eller senere, hvis Folkestyret skal leve og vokse — hvorfor skal denne Forbindelse ikke allerede grundlægges i Ungdomsaarene, i den mest modtagelige og mest grøderige Levealder.

Naar der indtil nu har været en udbredt (om end mest tavs) Modstand mod den »Højskole for det Folke- og Borgerliv, vi alle kan og skal deltage i«, skyldes det sikkert væsentligt, at man har ment det nødvendigt, at Skoler for Ungdommen burde ledes ud fra et kristent Grundsynspunkt — vel at mærke »Almuens« Ungdom; for over for den studerende Ungdom stilles saadanne Krav som bekendt ikke fra nogen Side. Lige saa lidt som det i lange Tider har spillet nogen Rolle ved Udpegelsen af Rigsdagsmænd eller Ministre.

Det er derfor af største Betydning, at Dansk Ungdoms Samvirkes Leder, Professor *Hal Koch*, har taget samme Standpunkt som Grundtvig: skal et folkeligt Samvirke blive til Alvor, ogsaa indenfor Ungdommen, saa kan det religiøse Syn ikke sættes op som Enhedsmærke. Om Grundtvigs Syn herpaa maa én Udtalelse mellem mange være nok. Den er fra den grundlovgivende Rigsdags Forhandlinger: »Det er altsaa, hvad vi maa se hen paa, ikke paa, hvad Tro et Menneske bekender sig til eller hvad Gudsdyrkelse, der huer ham bedst, men om han er en af Folket, eller han ikke er det.«

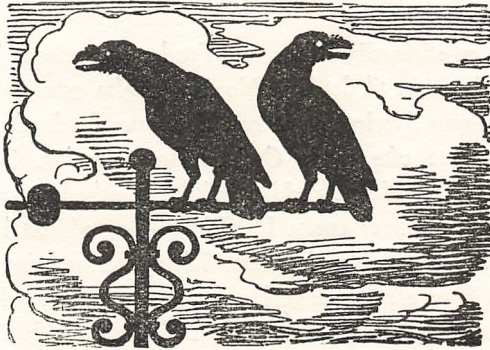
Troen paa, at det for den ustuderede Del af Befolkningen skulde være mindre sundt og selvfølgeligt at blive stillet Ansigt til Ansigt med Livets vigtigste Spørgsmaal uden af andre at være blevet forsynet med Briller af en bestemt Farve, og selv træffe sit Valg, end for den akademiske Ungdom, er jo i Virkeligheden en Rest af den gamle Opfattelse af et dybt Svælg mellem en intellektuel Over- og Underklasse — og den er saa ugrundtvigsk som vel tænkelig.

Den store, alle Befolkningslag og alle Retninger omfattende Højskole vil naturligvis ikke gøre de mange ældre, mere eller mindre retningsbestemte Skoler overflødige. Men den vil overfor dem kunne blive som et Brændpunkt, en Planteskole, der, som Grundtvig selv udtrykker det, »udspringer af Lærdommen og staar i levende Forbin-

delse med den, for ikke at blive fjendtlig eller stillestaaende«, som formidler Videnskabens Lys med den folkelig Dannelse og omvendt fører en Strøm af folkelige og praktiske Synspunkter ind i vor Universitetsdannelse.

Tanken om »Skolen i Soer« har som en Skygge fulgt den danske Højskole gennem dens Tilværelse. Det vilde i Sandhed have været et Vidnesbyrd om det danske Folkestyres høje Udviklingsstade, om Regering og Rigsdag ved 100 Aars Jubilæet til næste Aar vilde have ført den ud i Livet. Først da vilde Ordet *Folkhøjskole* kunne bruges med fuld Ret.

Hj. Gammelgaard.

NORDISK KOOPERATION

AF FORSTANDER POUL HANSEN

Nordisk Kooperation er maaske ved første Øjekast et beskedent Motiv i Sammenligning med de Planer om et forenet Norden, som er fremme nu. Der er dog Realiteter i dette Emne. Kooperationen bliver ikke en af de helt smaa Detailler i et kommende nordisk Samarbejde. Alle de nordiske Lande har store kooperative Forbrugerbevægelser, der spiller en Rolle i de enkelte Landes økonomiske Liv, og Centralorganisationerne har forlængst paabegyndt et haandgribeligt Samarbejde ved Oprettelsen af *Nordisk Andelsforbund* og *Glødelampefabrikken Luma*. Samarbejdet har været overordentlig vellykket og vil utvivlsomt, naar Mulighederne atter er tilstede, inspirere til Fortsættelse. Man vil da ikke alene have en forstærket nordisk Fællesfølelse at bygge paa, men ogsaa Erfaringer indvundet gennem 25 Aar — og Tusindvis af Brugsforeninger, som længe har været indstillet paa dette Samarbejde, staar rede til naar som helst at gaa ind i nye Opgaver.

Kunde man tage en stilfærdig Biltur fra Tønder op gennem Jylland, slippe over Vandet til Norge og fortsætte til det høje Nord og derfra gøre en Rundtur i Finland, forinden Nedturen gennem Sverige, og et kort Svip over de danske Øer, saa vilde det opmærksomme Øje meget ofte møde Ordene Brugsforening, Samvirkelag, Osuuskauppa, Kooperativa. Disse Navne dækker indtil Enkelthederne over det samme, og man vil finde dem i næsten hver eneste Landsby — og afgjort i hver Provinsby og Storby, man vælger at lægge Ruten igennem. Ialt er der omkring 3800 Foreninger i Norden og vel 3—4 Gange saa mange Butikker, der i Danmark fordeler Varer til 400.000 Medlemmer, i Norge til 170.000, i Finland til 580.000, i Sverige til 650.000 og endelig paa Island til 12.000 Medlemmer. Det bliver 1.812.000 ialt, og regner man Familiemedlemmerne med ved at gange med fire, naar vi altsaa op paa det meget anselige Tal af 7 Millioner af Nordens 17 Millioner Mennesker, som er vant til at faa en større eller mindre Del af deres Forsyninger gennem kooperative Foreninger; tilsammen køber disse 7 Millioner Mennesker for omkring 1500 Mill. Kr.

Hele denne ganske imponerende Virksomhed arbejder efter Rochdale-Pionerernes 99 Aar gamle og prøvede Principper. Det vil bl. a. sige, at Adgangen til at blive Medlem staar aaben for enhver Samfundsborger, og skulde en Forening ønske at lukke for Tilgangen — f. Eks. for at de gamle Medlemmer alene kunde nyde godt af velforsynede Varelagre eller en stor Formue — ophører Medlemsskabet i Centralforeningen øjeblikkelig. Alle Foreninger styres demokratisk, den højeste Myndighed er Generalforsamlingen, og hvert Medlem har een Stemme og kun een. Det aarlige Overskud fordeles blandt Medlemmerne i Forhold til deres Køb og er altsaa en

Tilbagebetaling, der yderligere nedsætter Varepriserne. Den Kapital, der arbejdes med, bestaar for det første af Andelskapitalen, hvoraf hvert Medlem indskyder en Andel paa 25 til 100 Kr., der forrentes med 4 eller højst 5 pCt., for det andet af Laan og for det tredie af Reservekapitalen eller den kollektive Kapital, der, efterhaanden som Foreningerne gennem Aarene faar Lejlighed til at henlægge, som Regel vokser til mere end de to andre Former tilsammen. Disse fire Punkter rummer den virkelige Prøve paa, om en Virksomhed er kooperativ eller ej, og de overholdes uden mindste Vaklen i alle de nordiske Foreninger, medens Spørgsmaalene om Salg til Dagspris, kontant Betaling etc. fortolkes mere liberalt.

Men selv om Forbrugerkooperationen saaledes er meget klar og ren i Liniere over hele Norden selv i de principielle Enkeltheder, giver den herskende Frihed i den praktiske Udformning og samfundsmæssige og geografiske Forskelle alligevel Plads for en Mangfoldighed af nationale Ejendommeligheder, der har virket befrugtende fra det ene nordiske Land til det andet.

I Udspringet var det Danmark, der havde Føringer, og herfra forplantede Bevægelsen sig til de øvrige nordiske Lande. Medlemmernes Flertal er i Danmark Landboer, og Arbejderne er i stort Mindretal, medens det omvendte er Tilfældet i Norge og Sverige. I Finland fordeler Tilhængerne sig paa nogenlunde lige mange Land- og Byboer. Udbredelsen i Befolkningen varierer ogsaa en hel Del. I Danmark udgør Medlemmene 12 pCt. af hele Befolkningen, i Norge kun 6, i Finland 14 og i Sverige 10. En anden Ejendommelighed er de lokale Foreningers Gennemsnitsstørrelse. I Danmark og Norge er der kun 2—300 Medlemmer pr. Forening, medens Tallene for Sveriges og Finlands Vedkommende ligger helt oppe paa omkring 1000.

Denne meget iøjnefaldende Forskel i Gennemsnitsstørrelse skyldes særlige Forhold i de enkelte Lande. Af Danmarks ca. 1900 Brugsforeninger er vel de 1700 rene Landbrugsforeninger, og det er Bondens individualistiske Syn, der præger Bevægelsens Hovedtræk, og Tanken om at slutte en eller flere Foreninger sammen har aldrig kunnet komme i Forgrunden her i Landet. I Sverige, hvor Byarbejderne dominerer Bevægelsen, er det gaaet helt anderledes. Der er i Øjeblikket kun 700 Foreninger med 5170 Butikker, og Antallet af Foreninger har paa Grund af bevidste Sammenlutningsbestræbelser været nedadgaaende i en Aarrække, medens det samlede Medlemsantal har været stærkt stigende. I Danmark derimod havde vi i 1920 1659 Foreninger, men i 1940 1868. Sønderjyllands Indlemmelse spillede her en vis Rolle, men det er typisk, at Butikkernes Antal ikke overstiger Foreningernes i nævneværdig Grad.

I en Bybevægelse som den svenske er man vant til at have store Forhold for Øje, og Medlemmerne er i højere Grad indstillet paa en hastigt fremadskridende Udvikling.

Følgerne er mærkbare paa mange Ting. De smaa Foreninger er i væsentlig Grad henvist til Kolonialvarehandel, som kan bygges op paa 1—200 Medlemmer, medens hele det store Vareomraade, der ligger udenfor Kolonialvarebranchen, maa plejes ved Hjælp af Kataloger, Prøvelagre og enkelte store Magasiner, som i Danmark drives af F. D. B. — vistnok kun med moderat Sukces. Naar en Detailbutik drives af Centralorganisationen, bliver Forbrugerstyret naturligvis noget spinkelt. Opnaar Foreningen derimod en Størrelse paa 1000 Medlemmer eller derover, magter den enkelte Forening efterhaanden at skabe en Række Specialbutikker for Manufaktur, Isenkram, Kød, Brød o. s. v., hvorved Funktionsomraadet udvides meget stærkt.

Men Lovgivningen i de enkelte Lande er ogsaa i høj Grad bestemmende for Bevægelsens Udformning. I Danmark nyder 70.000 Detailhandlere en usædvanlig Beskyttelse ved Lovens Bestemmelse om, at ingen Handelsvirksomhed maa have mere end eet Udsalg i samme Kommune, med mindre den ogsaa selv tilvirker Hovedmængden af de forhandlede Varer. Dette modvirker, at Detailhandelen udvikles til Stordrift, men det medfører ogsaa, at Brugsforeninger, der har mere end eet Udsalg i samme Kommune, maa indskrænke Handelen til Medlemmernes Kreds, medens Handel i Sverige og Finland foregaar til almindelige Kunder, blandt hvilke man saa efterhaanden rekrutterer en Tilgang af nye Medlemmer.

I Norge lægger en lignende Lovgivning endnu større Hindringer i Vejen, idet en Forening ikke maa oprette Afdelinger i andre Kommuner. De fleste Foreninger skal derfor blive smaa, og Sammenslutninger som i Sverige er udelukket. Dertil kom en Overgang en ganske usædvanlig kraftig Forfølgelse fra privat Side og som et Led i denne Forfølgelse en Skattelovgivning, der var næsten destruktiv, indtil man indsaa dens Meningsløshed og mildnede den igen. Men trods stor Modgang har Bevægelsen altsaa ogsaa presset sig igennem i Norge, selv om Vanskelighederne endnu lader sig aflæse i Medlems- og Omsætningstal.

Forbrugerkooperationen har i alle de nordiske Lande naaet at gennemløbe de samme Faser. Den første: Begynderstadiet, hvor Bevægelsen kun bestaar af en Række hinanden uafhængige lokale Foreninger, der til Medlemmerne fordeler Varer, indkøbt hos private Grosserere. Den anden: Dannelsen af Engros-Virksomhederne, F. D. B. i Danmark, N. K. L. i Norge, S. O. K. (Landboernes) og O. T. K. (Arbejdernes) i Finland og K. F. i Sverige, der alle nu er Leverandører af Hovedmængden af de Varer, der fordeles gennem de lokale Foreninger. Engros-Sammenslutningerne gav Kooperationen forøget Magt. Store og fordelagtige Kontrakter kunde nu afsluttes direkte med Producenterne, og samtidig kunde Centralorganisationerne begynde den gradvise Opbygning af de store Kapitaler, som er nødvendige for at gaa ind i den tredje Fase: Fabrikationen.

Modstanderne er nu ikke længere forholdsvis smaa og svage Enkeltmandsvirk-somheder, men de store Aktieselskaber og Truster, der længe har haft Eneherredøm-met paa de vigtigste Forbrugsvareomraader. Fra nu af begynder Giganternes Kamp. I denne Kamp staar Kooperationen med gode Vaaben, for til hver Centralforening knytter sig et stort Antal Lokalforeninger, som sikrer Afsætningen og gør det muligt at beregne dens Omfang paa Forhaand.

De første Skridt paa Produktionens Vej var sikkert i nogen Grad præget af Til-fældigheder og manglende Erfaringer, men efterhaanden laa Linien klar. Aar for Aar maatte naturligvis stadig gennemføres en lang Række Forhandlinger med private Producenter om Leverancer, og hvor man traf paa Truster, der tiltvang sig ublu Fortjenester, eller Fabrikanter, der var uvillige til at give Kooperationen de samme Fordele som private Grossister, maatte man føle størst Tilskyndelse til at sætte ind. Udsigten til Oprettelsen af kooperative Fabrikker har mellem Aar og Dag faaet mange af den Slags Forhandlinger til at glide i alle de nordiske Lande, for en stor kooperativ Fabriks Oprettelse er naturligvis altid en alvorlig og betænkelig Sag, fordi den automatisk vil fratage allerede eksisterende private Fabrikker en Del af deres Grundlag. Den opsparede Kapital til Produktionsøjemed har saaledes — foruden at gøre Gavn, hvor den virkelig sattes ind — ogsaa været et vigtigt Forhandlingsmiddel.

Linien maatte efterhanden blive den, at Kræfterne sattes ind der, hvor man ikke kunde forhandle sig tilrette om rimelige Betingelser, men hvor private Selskaber mente sig stærke nok til at diktere Priser og andre Forhold. Naar en Undersøgelse viste, at Varen kunde fremstilles billigere, fordi Prisen var en Monopolpris, var der ikke længere meget at betænke sig paa. Fællesforeningernes Ledelser har sikkert efterhaanden høstet rige Erfaringer i denne Kamp mod de store, der ofte baade teknisk og økonomisk har haft Tidens højeste Effektivitet, — og da Lederne i de enkelte Lande har staaet i intim Kontakt med hinanden, kan der ikke herske nogen Tvivl om, at Erfaringerne er blevet udvekslet til fælles Gavn. Det blev mere og mere klart, at skulde Kampen føres med Held, maatte man være Modstanderne fuldt jævnbyrdige i Kapitalkraft og teknisk Dygtighed. Kapitalkraften maatte være det primære, for dygtige Teknikere vil altid være at finde der, hvor Opgaverne findes. Her vandt det frie nordiske Demokrati nogle af sine største Sejre. Fra hver eneste Lokalfdeling gik der en jævn Strøm af Penge i Form af Andelskapital og Reservefunds til Hovedforeningerne, og Fondene maatte vokse til Millioner, før det kunde blive til noget. Havde disse Penge været fremskaffet paa anden Maade, havde de ikke haft samme Kraft. Nu kom de fra Forbrugerne ved Tusinder af Generalforsam-lingers Godkendelse, og de byggede ikke alene Fabrikker, men et Sammenhold, hvis Værdi og Slagkraft ikke kan maales i det givne Antal Millioner Kroner.

Virksomheden omfatter nu store Møllerier, som præsterer fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{3}$ af hele deres Lands Produktion, Margarinefabrikker, Tændstikfabrikker, Olie, Gummi, Skotøj, Skjorter, Celluld, Tobak, Chokolade, Havregryn, Sæbe o. s. v. Navnlig i de sidste 20 Aar har man i stigende Grad magtet Effektivitetens Kunst. De nyeste Produktionsvirksomheder er som Regel de største og mest moderne i Landet, i Stand til baade at fremstille de bedst mulige Varer og gøre det til en Pris, der ofte har maattet føles drilagtig i de store private Selskabers Hovedkvarterer. Kooperationens Priskontrol er blevet følelig paa Vare efter Vare. Skønt det, som der staar i en svensk Pjece »er bedre, at K. F. driver et Industriforetagende saaledes, at man indenfor den Gren er de private Foretagender overlegen, end at Kræfterne splittes paa alt for mange Omraader«, og skønt dette Princip nu er det ledende overalt, ligger den kooperative Produktion alligevel nu paa et aneligt Vareomraade.

Det rigtige i denne Politik synes indlysende. Da F. D. B.s Havregryns mølle stod færdig i Vejle, kostede pakkede Havregryn fra privat Mølle 76 Øre pr. kg Brutto for Netto. F. D. B. var straks i Stand til at sælge Gryn af samme Kvalitet til 56 Øre pr. 1 kg Pakke ren Nettovægt. — Den opnaaede Besparelse ligger paa flere Omraader. Der er i Kooperationen ingen Aktier, som kan jobbes op over Pari, saa Udbytter paa 10—15—20 pCt. bliver et uundgaaeligt Krav fra Aktionærerne, og Virksomheden kan hele Tiden holdes oppe paa den forud beregnede Produktionshøjde, fordi Afsætningen er sikret gennem de tilsluttede Lokalforeninger, og endelig sker Afsætningen uden de vældige Reklameudgifter, som private Foretagender presser hverandre op paa for at holde hinanden Stangen. Det spiller naturligvis ogsaa en Rolle, at de rentefrie eller lavt forrentede Reservefunds — i Modsætning til Aktieselskabernes Forhold — ofte er mange Gange større end Andelskapitalen, og at denne kun faar en fast og lav Rente.

Med den Tilslutning, Bevægelsen har i de nordiske Lande paa det nuværende Tidspunkt, er der imidlertid en teknisk Grænse for, hvor langt man kan naa i Bestræbelserne for at dække hele Omraadet af Forbrugsvarer — eller blot de Omraader, der er udsat for fordyrende Monopoldannelser. For de store Forbrugsvarers Vedkommende: Mel, Margarine o. s. v. lader en stor og effektiv Produktion sig sætte i Gang paa det Grundlag, Tilslutningen i et enkelt nordisk Land danner. Paa andre Punkter vil det længe komme til at knibe, fordi de enkelte nationale Omraader er for smaa til at danne Grundlag for en konkurrencedygtig Virksomhed. Dette gælder naturligvis i særlig Grad, hvor man staar overfor internationale Trustdannelser.

Her er et oplagt Omraade for nordisk Samarbejde, og Glødelampeindustrien giver et første talende Eksempel. Historien begynder i 1928. Efter gigantiske Kampe var Størstedelen af Verdensproduktionen blevet samlet i Holdingselskabet Phoebus.

Alle de kendte Mærker kom med. I U. S. A. beherskede man 100 pCt. af Produktionen, i England 95 pCt., i Tyskland 80 pCt. o. s. v. I Danmark og Sverige blev Ostramfabrikkerne nedlagt under Bestræbelserne for at koncentrere Produktionen. K. F. i Sverige begyndte derefter at interessere sig stærkt for Forholdet, og man blev ved en Undersøgelse klar over, at en Glødelampe, som Trusten tog 1,35 Kr. for i Sverige, maatte kunne fremstilles til 85 Øre. En saadan Prisnedsættelse vilde for Sveriges Vedkommende spare Forbrugerne for 5 Mill. Kr. om Aaret — og en tilsvarende Fortjeneste vilde Verdenstrusten altsaa gaa Glip af.

De beslutsomme Svenskere vedtog derefter deres egen Fabrik, som snart efter fik Tilslutning fra de øvrige nordiske Landes Fællesforeninger, der i første Omgang havde tøvet noget. *Luma-Selskabet* blev derefter grundlagt med samtlige nordiske Centralforeninger som Medlemmer, og først dermed havde den nye Fabrik det stærkest mulige Grundlag for sin Virksomhed.

Allerede inden den kooperative Fabrik kom i Gang, søgte Trusten Forhandling, men da den intet naaede ad den Vej, besluttede den sig til at ændre sin Prispolitik. 6 Maaneder før Lumalampene kom frem i Brugsforeningerne, satte Trusten Prisen i Sverige ned til 1,25, medens den i Danmark var 1,00. Men Lumalampen solgtes fra Starten til 85 Øre, og Trusten maatte da i Løbet af nogen Tid ned til samme Pris, hvorefter Luma yderligere gik ned til 80 Øre, medens Trusten denne Gang blev staaende.

Det dristige svenske Initiativ har vist ny Vej til et frugtbart Samarbejde i Norden. Paa det økonomiske Omraade vil den kunne blive en af Hovedvejene, medens en inter-nordisk Udveksling af Landenes egne Specialvarer: Smør, Træ, Malm, Tørfisk o. s. v. ikke uden videre vil have det samme naturlige Grundlag.

Men Planer om et kooperativt Samarbejde i Norden var fremme og blev virkeliggjort længe før Luma-Selskabets Dannelse. Helt tilbage til forrige Aarhundrede kan man spore Tanken i Drøftelser og Breve mellem Lederne, og Forslag har flere Gange været fremsat baade fra dansk, norsk og svensk Side. Det var navnlig *Fællesindkøb af oversøiske Varer*, man først tænkte paa. Her, hvor det gælder Vilkaarene paa selve Verdensmarkedet, spiller Størrelsen af det handlende Firma en ganske overordentlig Rolle baade for Fremgangsmaade og Resultater, og de nordiske Fællesforeningers Import var hver for sig ikke større, end at den maatte gøres igennem udenlandske Firmaer i London og paa andre store europæiske Handelspladser. En Importvirksomhed, der havde alle de nordiske Brugsforeninger bag sig, maatte derimod opnaa et Format, der vilde vække Respekt selv under de store Forhold, der her er Tale om. Planen var saa meget mere oplagt, som Smag og Forbrug i de nordiske Lande ligger saa meget paa Linie, at man fra een Central kunde bevare Overblikket

og som Regel foretage samlede Indkøb uden at gribe forstyrrende ind i hævdvundne Forbrugsvaner.

I 1918 blev Planen til Virkelighed paa et Møde i Malmø mellem Lederne for N. K. L., K. F. og F. D. B. Tidspunktet var i særlig Grad oplagt, fordi man under Verdenskrigen havde mistet Kontakten med de gamle private Handelsforbindelser. Nu stod man saa frit som muligt i Bestræbelserne for at opbygge mere selvstændige Linier. For de store Varegruppers Vedkommende (Kaffe f. Eks.) vilde man nu være i Stand til at knytte Forbindelser med selve Produktionsstederne og bygge et eget Agentur og Underretningsvæsen op. Vanskeligheder i Finland i Forbindelse med Borgerkrigen og anden Splittelse medførte, at Finland ikke kom med i første Omgang, men først i 1928, da de derværende to Fællesforeninger samtidig kom ind.

Opgaven blev altsaa i første Omgang at skabe den store Importagenturvirksomhed, idet det ikke vilde kunne betale sig først at dirigere Varerne til eet Centrallager. *Nordisk Andelsforbund* fik sit Hovedsæde i København med Direktør *Fr. Nielsen* som øverste Chef. Herfra og fra et senere oprettet Kontor i London foretoges nu de store Fællesindkøb, som saa dirigeredes til de enkelte Foreningers Lagerpladser.

I 1919 opnaaedes en Omsætning paa 10 Mill. Kr., og siden er den steget til 67 Mill. Kr. i 1938. Importbegrænsninger og senere den anden Verdenskrigs Udbrud har naturligvis i meget høj Grad hæmmet en videre Udvikling, men en stor og erfaren Virksomhed staar altsaa rede til at gaa ud paa de store Linier paany, og det er vel da mere end sandsynligt, at videregaaende Planer igen vil komme frem.

Allerede ved *Nordisk Andelsforbunds* Dannelse havde man større Perspektiver for Øje. Agenturvirksomheden laa lige for Haanden. Den krævede stor Købekraft, men ikke særlig stor Kapitalindsats. Men man har ogsaa med Mellemrum drøftet en Udvidelse af Samarbejdet omkring vigtige Produktionsomraader, som det enkelte Lands Kooperation ikke har Betingelser for at løse paa den rette Maade, og et kooperativt Rederi har ogsaa været med i Planerne fra første Begyndelse. — Ligesom *Nordisk Andelsforbund* voksede ud af de Muligheder for Nydannelser, som Tiden efter forrige Verdenskrig bød paa, saaledes vil en kommende Fred sikkert ogsaa inspirere til ny Virksomhed. Det kooperative Samarbejde i Norden har bestaaet sin Prøve og har samtidig været banebrydende paa et vigtigt økonomisk Omraade, og Forbrugerkooperationen har baade sine Erfaringer og sine prøvede Organisationer parat, naar der skal tages fat paany.

Poul Hansen.

IRJA BROWALLIUS

AF SELMA KRISTENSEN

För de flesta danska läsare torde namnet Irja Browallius vara så tämligen nytt. Hon hör inte till de författare som det stått strid om, varken ämnesval eller stil har givit anledning till häftigare litterära meningsutbyten. Helt stilla har hon med varje ny bok erövrat en allt större läsekrets, och räknas nu som ett av den svenska litteraturens bästa namn. Inom kort utger *AOF's Bogkreds* en av hennes böcker — »Josef Gipsmakare» — och det kan därför vara av intresse för danska läsare att få veta något om henne.

Irja Browallius är född 1901 i Helsingfors, där föräldrarna var skådespelare vid Svenska teatern. Familjen är emellertid svensk — med italienskt inslag på moderernsidan — och Irja Browallius tillbragte sin barndoms- och ungdomstid i Stockholm. Hon tyckas ha varit något vacklande i valet av levnadsbana. Efter studentexamen 1921 vid Whitlockska skolan i Stockholm slog hon sig på medicinska studier, hade en tid plats på kontor och studerade sedan målning vid konstakademien. Vid 26 år bryter hon emellertid tvärt med storstadslivet och tager plats som lärarinna ute på landet, i Glottra i Närke. Det var långt ute i en skogsbygd, fjärran från allt vad en stockholmare var van att omgiva sig med. I sin senaste bok »*Ringar på vattnet*» (1942) har Irja Browallius tecknat ett lärarinneöde¹), vartill hennes egna erfarenheter säkerligen lämnat ett och annat bidrag. En sen vinterkväll kommer den 26-åriga Barbro Sten till sin nya plats vid Lilla Risbålets skola, nyfiket iakttagen och noga bevakad av socknens tämligen efterblivne befolkning. Skolan ligger ensam och övergiven ute i en trist och tung skogsbygd. Befolkningen är märkt av ensamheten; Barbro Sten blir också märkt av denna tryckande isolering. Bakgrunden för att hon sökt denna gudsförgätna plats får man ej veta mycket om. Som en skuggbild från det förflutna skymtar en viss Göran, och man anar et djärvt beslut att i helt ny omgivning, fjärran från allt som kunde erinra om det som varit, börja ett nytt liv. Men bördan är för tung. Knappast ett år efter ankomsten dukar Barbro Sten under. Några ringar på vattnet är det enda som visar vad det blev av henne.

Irja Browallius var gjord av segare virke²) än den kollega hon tecknat i »*Ringar på vattnet*». Hon stannade vid den avlägsna landsbyskolan i Glottra i tio år. Men av den skildring hon givit av Barbro Stens liv och kamp anar man en del om hur hård omplanteringen varit också för henne själv.

Hon började skriva. Kanske för att glömma, kanske för att ha sällskap i

1) öde — skæbne. 2) virke — tømmer.

ensamma timmar där ute i skogsbygden; hon hade nog också fått lust att teckna några av de människotyper hon lärt känna i sin nya omgivning, och medan hon arbetade med stoffet visade det sig att gåvan att forma livsöden i dikt hade mognats hos henne. »Jatgejr, hvorledes gik det til at du blev skald?» frågar³⁾ Kong Skule i Kongsemnerne. »Hvem lærte du skaldskapet af?» Jatgejr svarar: »Skaldskap læres ikke, herre. ... Jeg fik sorgens gave og så var jeg skald.«

Debutboken kom 1934. Det var en samling noveller, »*Vid byvägar och älgstigar*«, med motiv från mellansvensk landsbygd. Ännu trevande och osäkert, men särskild i inledningsnovellen märker man förmågan⁴⁾ av iakttagelse och inlevelse i medmänniskornas livsöden. Våren 1935 tog hon tjänstledighet från sitt arbete för att skriva sin andra bok, »*Josef Gipsmakare*«. Det är en rätt egendomlig bok och den liknar ingen annan av Irja Browallius' böcker. Man lär känna Josef Gipsmakare och hans hustru Stina då de vid mogen ålder gift sig och satt bo i Stockholm. Båda ha ett händelserikt liv bakom sig, Josef i synnerhet. De är varandra mycket olika. Men båda besjålas av viljan att börja på nytt, och av den allvarligaste önskan att skapa ett hem för att åter få en fast punkt i tillvaron. Det är svårt för Josef. Han är en konstnärnatur och en kosmopolit. Hans fader var italienare, hans moder holländska och han hade växt upp i Norge. Där hade han själv haft hustru och barn, men vandringslust och öoverensstämmelse hade drivit honom från hus och hem över till Sverige. En vinternatt fann Stina honom sovande på en bänk i en park. Hon tog sig av den hemlöse. Fattiga är de båda två. Men de kan arbeta. De slå sig ned på Söder i Stockholm. Josef gör gipsfigurer och Stina hjälper till. Så småningom ser det ut att ljusna för dem. Bara inte Josef hade sin vandringslust och sitt tunga sinne.

Josef är en fin karaktär; hela sitt liv har han fört en oavlätlig kamp med sig själv, med sin lust att bryta upp, komma bort från svårigheterna och se nya ansikten och nya omgivningar. Mot detta står hans starka moraliska krav om att vara trofast mot de sina, ett krav som förstärkes av hans katolska tro. Hela livet igenom lider han av samvetskval över att ha övergivit familjen i Norge. Först i dödens närhet får han ro i sitt sinne.

Stina är av enklare virke. Hon är från ett fattigt hem på landet, är sund och stark och van vid hårt arbete. Någon större kärlek har inte drivit henne att äkta Josef, snarare är det hennes moderlighet och önskan att få ett hem och en arbetskamrat. De två lever sida vid sida och vet inte så värst mycket om varandra; var och en för sin kamp — innerst inne är människan nog alltid ensam, konstaterar Josef — men de

³⁾ frågar — spørger. ⁴⁾ förmågan av — evne til.

växer samman i den gemensamma kampen för dagligt bröd och i omsorgen för barnen. De är sanna och äkta människor, utan förställning eller önskan att gälla för mer än de är: fattiga arbetsmänniskor som ärligt och redligt strävar att upprätthålla ett hem och göra det rätt är. Arbetet, Stina och barnen och sitt katolska trosliv, det är de hållpunkter i livet Josef söker till, när vandringslusten kommer starkt över honom eller samvetet höjer sin anklagande röst. — Som bjärt kontrast få vi se några glimtar av Josefs bror, som är anställd vid ett bibliotek. Han är fattigfin, och hans hustru är det än värre. Deras strävan går ut på att bevara skenet av att vara bildade människor.

Boken är skriven med en egen värme. Skulle man finna en dansk bok som i tonfallet kunde jämföras med den så vore det *Marcus Lauesens »Den rige vandring«*. Men hur kan det vara att »Josef Gipsmakare« både till ämnesval och tonfall så avgjort skiljer sig från författarinnans övriga böcker? Hon ger själv förklaringen i ett brev:

»Min mor har italienskt påbrå⁵). Det vill säga min morfar, Josef Pisani, var född i Hannover av en italiensk far och en holländsk mor, som kom till Norge över Bergen och sedan levde där hela sitt liv, fick 20 barn och försörjde sig som gipsmakare. Av dessa 20 syskon var alltså min morfar ett. Han emigrerade över till Sverige vid ganska framskriden ålder, bildade ny familj och försörjde sig som gipsmakare. Han var en patriarktyp som jag vördade mycket som barn, och vars minne jag älskar. Han bodde på sin tid i en liten stuga i Södra bergen i Stockholm, och där föddes min mor. Det är han som inspirerat mig till »Josef Gipsmakare«, utan att boken därför på minsta sätt i detalj är någon livsbeskrivning. Han dog vid över 90 års ålder, när jag var endast en sju-åtta år, och jag minns hans katolska begravning som ett underligt barndomsminne, högtidligt och gripande. Namnet Pisani är emellertid utdött i Sverige nu, men lever fortfarande kvar i Norge hos ättlingar till Matteo Pisani, min morfars far.«

Det är förklaringen till tonens värme och teckningens finhet; det är barndomsminnets ömhet som givit sin särskilda innerlighet över skildringen. Det förklarar ju också varför man kommer att tänka på Marcus Lauesens bok.

Irja Browallius' nästa bok »*Plats på scenen*« (1936) är en teaterroman, som hon tillägnat sina föräldrar. Det är en berättelse om en ung man vars hela dröm och längtan det är att bli skådespelare, och om hans ihärdiga arbete för att nå konstens högsta tinnar. Allt måste vika för det enda: att arbeta, lära, ge liv på scenen åt de diktade gestalterna. Han blir egocentriker av denna strävan, mister sinnet för att det finns

⁵) italiensk påbrå — italiensk slægt.

annat i världen än skådespelarkonst, andra människor än han själv. Han når sitt mål, men det kostar dyrt. Segerns frukter är bittra och maskätna⁶⁾. På höjden av sin prestationsförmåga »finner han ej längre någon tjusning i ryktbarheten⁷⁾, någon oemotståndlig längtan att omsvärmas av beundrarinnor«. Det hade varit kamp och åter kamp. — »Hvad du er, vær helt, og ikke stykkevis og delt«, den parollen hade han följt, men han är en ensam man då han når sina drömmars mål.

Efter dessa två böcker, som nog båda inspirerats av barndomsupplevelser, vände Irja Browallius tillbaka till den mellansvenska bondemiljö där hon startade. »Det var ju inte så underligt att jag valde lantliga motiv«, skriver hon, »eftersom jag hade landsbarn och bönder omkring mig ständigt. Jag lärde känna dem utan och innan med fel och förtjänster.« Efter tio år som lärarinna vid Glottra skola slutade hon sitt arbete för att helt ägna sig åt diktningen. Tre böcker kom i följd med motiv från den bygd i Närke, som varit hennes hembygd under en följd av år: »*Synden på Skruke*« (1937), »*Elida från gårdar*« (1938) och »*Två slår den tredje*« (1939).

»Jag lärde känna dem utan och innan med fel och förtjänster«, dessa ord ur ett brev från Irja Browallius komma gång på gång i tankarna vid läsningen av hennes bondeskildringar. Och ändå frågar man sig: hur är det möjligt att hon, en storstadsmänniska, kunnat leva sig så fullständigt in i dessa primitiva människors liv och tänkesätt? Hur har hon kunnat så noga avlyssna och återgiva språkets dialektala egenomligheter? Man förundras över den fatasins spännvidd hon måste ha för att kunna skildra trovärdigt så helt olikartade miljöer. Med dessa böcker har hon nått höjden av sin prestationsförmåga, det är en kraft över skildringen som gott tål att jämföras med *Vilhelm Mobergs*.

»*Synden på Skruke*« är enligt min mening den bästa av de tre böckerna. Den skildrar folket och livet på Skruke gård och i en liten mellansvensk socken⁸⁾. Någon romantisk bild av bönderna och deras liv är det inte. Författarinnan försöker inte få oss att tro att böndernas liv är mera rikt och skönt och harmoniskt än andra människors. Inte heller gör hon dem bättre och mera rättsinniga än andra. Hon skildrar dem som de är i vardag och helg, med fel och förtjänster, med hårt arbete som märker dem »i sind og skind«, med frestelser och svaga själars eftergift, med skvaller och ondsinnat förtal⁹⁾ och in emellan glimtar av försonande mänsklig hjälpsamhet.

Efracim, bonden på Skruke, har inte precis gift sig med Lisen av brännande kärlek. Hon var en arbetsam och duktig kvinna och medförde en vacker hemgift. Så det hade varit ett fördelaktigt giftermål. Men Efracim är en svag karaktär — det ligger

⁶⁾ maskätna — ormædte. ⁷⁾ ryktbarhet — berømthed. ⁸⁾ socken — sogn. ⁹⁾ skvaller och förtal — sladder og bagtalelse.

i släkten — och då Hilda, en kvinna av tatarsläkt som bor i ett fattigt torp uppi skogen, frestar honom, så faller han för frestelsen utan att göra allvarligare försök till motstånd.

Förbindelsen får följder; Efraim kommer i var mans mun i bygden. Inte för att allmogen var vidare sedesam av sig, men en välbärgad bonde med hustru och barn i gården, han blandar sig inte ostraffat med en tattarkvinna. Ryktet går om synden på Skruke. Hustruen får snart besked. Hon väntar barn hon med. I förtvivlan förlyfter hon sig och föder för tidigt. Ett svagt gossebarn som snart dör. Tidvis är hon vansinnet nära. Ingen har hon att tala med. Mannen och hon har aldrig talat samman om stort annat än gårdens drift. Nu byter de färre ord än förr. Det växer hat mellan dem. Socknens präst, själasörjaren, tors hon intet gå till. I sin nöd vänder hon sig till sist till predikanten i frikyrkoförsamlingen. Det enda hon uppnår är en smula hämnd: Hilda skall uteslutas ur församlingen. Men själatröst hade pastorn ingen att ge. Han förstår inte ens att låta henne tala ut, att lyssna på henne. Hon går därifrån så olycklig som hon kom.

Agnes, Efraims och Lisens lilla flicka, får besked om saken i skolan. Hon hör barnen viska och tiska om det på rasterna, hon får stickord och gliringar¹⁰⁾ av dem. Det sårar hennes barnasinne djupt och märker henne för livet. Hon isolerar sig, blir innesluten och ensam. Skolan lockar henne inte mera. Hon går där för det hon är tvungen, men utan lust. Och hon undviker helst de andra barnen för att slippa höra deras stickord om fadern.

Agnes är egentligen bokens centrala person. Det är en så fint genomförd teckning av henne. Först hennes lekande glada barnasinne, sedan hur hon märkes av synden på Skruke, blir ensam, allvarlig och bitter; hennes förälskelse i drängen¹¹⁾ Martin, fattighusbarnet, en slappsvans som mest eftertraktade henne för gårdens skull. Men hon ser i tid att han inte har virke i sig till att bli bonde på Skruke, och så fogar hon skam till synd: föder sitt barn och avvisar barnafadern.

Hon har växt samman med gården, med jorden; det dagliga hårda arbetet har bundit henne i sin fasta rytm. Och det är så följdriktigt som författarinnan tecknar henne till slut, när hon ser sig om efter en man som kunde bli en god arbetskamrat, en god bonde på Skruke. Ringen är sluten.

Irja Browallius vet mycket om fattigdomen, hon har haft så mycket av den omkring sig i den fattiga skogsbygd som var hennes verksamhetsfält. Och hon har förstått att se. »*Lärt hämma dem utan och innan . . .*« Det visar hon också klart i »*Elida från gårdar*«. Många känner säkert *Gustav Frödings* dikt »I valet och kvalet«. Den

¹⁰⁾ gliringar — skoser. ¹¹⁾ drängen — karlen.

handlar om den fattiga flickan som slites mellan den hon har kär och lovat sin tro och så den rike änkemannen som »är gammal och skallig och krokig/ är hård emot folket och grinig och gnidig«.

»Men ändå när jag tänker på gården och grödan
och de smällfeta svinen och mjölkstinna korna
och vad fattiga jäntor få slita för födan
och för kläder på kroppen och läder till skorna . . .«

Detta är också motivet i »Elida från gårdar«. Men medan Frödings dikt väl närmast framkallar ett förstående smil så har Irja Browallius framställt problemet i all dess djupa tragedi. Man småler inte förstående efter att ha läst boken, man är gripen in i själen av att ha sett en värdefull människa förödas under försöket att skjuta en genväg till rikedom och anseende.

Elida är styvdotter hos Stamp-Viktor. En stor flock halvsyskon ha tillkommit efter moderns giftermål med Stamp-Viktor, men välståndet har inte ökat med barnantalet. Det är ousägligt fattigt på det lilla torpet, och fattigdomen förvärras av att Stamp-Viktor är en odugling som ingenting kan och ingenting vill. Hustru och barn få träla för att hålla nöden borta. Elida är duktig, det ser styvfadern allt för väl.

Hon avskyr detta slit, som inte för till något. Så blir hon erbjuden plats hos en rik bonde och köpman — han vet också att hon är en bra arbetskraft — och nu ögnar hon chansen att komma ur fattigdomen. Hon blir som besatt av tanken om att komma till att äga gods och guld, vinna socialt anseende och makt, bli räknad för något. Hon sviker sin hjärtans kär och gifter sig med den gamla mannen. Hon blir husfru på Skinnarbäcken, men hon blir varken lycklig eller glad. Utom sig av förtyvlan skubbar hon till slut den gamle mannen ned för en trappa så att han bryter ryggen. Sedan sätter hon eld på huset och innebränner med allt det gods hon så ivrigt eftersträvat.

Penningbegäret ingår också som ett motiv i nästa bok »*Två slår den tredje*«. Och här är färgerna ännu mörkare. Författarinnan har krängt avigsidan ut på en svensk landsby och visat oss dess fnissande och tomma ungdom med dess grova erotik, visat oss hur sinnena förträngas och vanskapas av brist på intressen, hur skvaller, småsinne och girighet groor som svamp i murket trä.

Möjligen har hon ett särskilt ärende när hon tecknar denna skogsbygd med så många brister och så få förtjänster. Svenska bonderomaner ha i de flesta fall skrivits av folk som flyttat från landet till staden. Deras skildring har därigenom fått färg av deras längtan. Ett slags emigrantlitteratur om man vill. Och det har frodats en kraftig romantik omkring den lilla gården ute i skogen, omkring ensamheten i naturens sköte

och desslikes. Kanhända har Irja Browallius fått lust att måla lite mörkare bakgrund på denna romantikens vackra söndagstavla.

Trugfallets gård ligger ensamt uppe i skogen. Malcolm, gårdens ägare, anses vara en rik man. Men han är så snål¹²⁾ att han knappast unnar familjen dagligt bröd. Han är gift för tredje gången; hustrun har tagit honom för pengarnas skull. Hon avskyr honom och längtar efter den dag han icke är till mera. Två döttrar träla på gården. Den ena av dem, Helena, har sökt frigöra sig och har varit i staden en tid. Hon är ung och frimodig. Men hon hör till de »väckta« och hon vill inte stanna i staden, där det finns så mycket ondska. Hon vänder tillbaka till sin hemby och vill leva sitt eget liv oberoende av faderns snikenhet¹³⁾, styvmöders ondska och bybornas skvaller och onda tungor. Det går inte. Med eller mot sin vilja drages hon in i den onda cirkeln omkring Trugfallets gård. Ont föder ont. Det är som svamp i ett hus. Onda tankar föda onda handlingar, och dessa yngla av sig. Atmosfären blir förgiftad. Isoleringen i en avsides bygd gör tingen värre. Människorna där tyckas alldeles sakna intresse för annat i världen än deras egen trånga cirkel, i vilken de vandra runt, runt som fångar. De äro trollbundna, ur stånd att vidga sin horisont och se sig själv i ett större sammanhang eller tänka med välvilja på sina medmänniskor. Ont och gott kämpa om själarna. Här har det onda så avgjort övertaget, och det hela slutar i tragedi. Det är synd om människorna, som Strindberg sade.

Med nästa bok, »Marméns« (1940), flyttar Irja Browallius sin motivkrets till Stockholm. Den boken är en skildring av ett trasigt stockholmsäktenskap. Hr. och fru Marmén är skilda, tolvåriga dottern Kajsa är hos fadern, modern är självförsörjande. Det är en skrämmande bild av ett sådant storstadshem. Visst är det en herrskapsvåning med dyra möbler och tavlor¹⁴⁾ och annat som hör till. Hr. Marmén och hans dotter sover där. De äter också de flesta av sina måltider där. Men något hem är det inte. Det finns ingen värme mellan familjens medlemmar, ingen vilja att hålla samman. På landet var i varje fall arbetet en sammanhållande kraft.

Av bara ensamhetskänsla ingår Hr. Marmén en mesalliance. Hans nya hustru regerar, han resignerar, och de leva som främlingar vid varandras sida. Här tillkommer det svalg som klasskillnaden utgör, det har författarinnan klart och skarpt uppfattat. Hon ger också några pregnant glimtar från mannens arbetsplats, ett statligt ämbetsverk, där betydlig energi nedlägges på att intrigera mot varandra och om möjligt torpedera varandra.

Nog skriver Irja Browallius att hon »räknar sig som stockholmska«, men detta till trots gläder man sig över att hon med nästa bok »*Någon gång skall det ljusna*«

12) snål — nærig. 13) snikenhet — smaalighed og gerrighed. 14) tavlor — Malerier.

(1941) vänder åter till den bygd i Närke, där hon vunnit litterär hemorts rätt, sitt stockholmska ursprung till trots. Denna nya bok visar också ett ljusare drag hos författarinnan.

I »Elida från gårdar« visade Irja Browallius att hon visste mycket om fattigdomen. I »Någon gång skall det ljusna« dokumenterar hon det ytterligare. Den boken är en utomordentlig skildring av svenskt fattigfolk på gott och ont, »med fel och förtjänster«. Fattigfolk på landet, de som eljest inte synas så mycket för det de inte uppträder i flock. Det finns knappast någon huvudperson i boken, även om Ellen och Johannes, ett ungt skogsarbetarpar, framträder i något skarpare relief än bokens övriga personer. Indledningskapitlet är ett mästestycke; några arbetare hålla på att fälla ett gammalt träd. De olika typerna, omgivningen, den tidiga vårdagen, de båda fattiga gamla i »Änkeburn« — en värdig motsvarighet till »Arken« i Pelle Erobreren — som träter om vem som skall ha lov att ta kvistarna efter trädet, allt är tecknat med säker blick för både detalj och helhet. Här är presentationen av en av skogsarbetarna: »Oklahoma var känd som den styvaste skogshuggaren på trakten, men han började redan bli fullständigt utsliten, trots att han ännu inte var särskilt gammal. Han var värkbruten av reumatism och haltade fram på skrå. Han var liten och hopskrumpen och såg ut, som om han svettats ut kroppens safter och blivit torr och blek i hyn av det tunga arbetet. Hans armar föreföll nästan opropotionerligt långa, och de små magra händerna var valkiga och kylde. Sådan hade han blivit av att ligga hopkrupen nere i snön och dra sågen och fälla träd efter träd, år efter år, ända sedan han var ung.«

Oklahoma är en duktig arbetare, han tar sig ett rus en och annan gång, det giver avspänning från vardagens slit och förgyller livet en smula — han erinrar om den småländske skogsarbetaren Johannes i *Albert Engströms* »Äventyr och hugskott«. Han är tämligen stor i orden ibland, men modet sjunker och orden bli famlande när han står inför socknens makthavare, den förutvarande rallaren Kalle, för att tala sonens sak. Ett skarpt uppfattat drag i fattigmans psyke: svårigheten att hävda sig en och en. Och fattigmans godtrogenhet är likaledes träffad på kornet.

Framför allt är boken en varm hyllning till kvinnorna i de fattiga skogsarbetarehemmen. Inkomsterna är små, arbetet ostabilt och ytterst riskfyllt. När som helst kan det komma bud att mannen dödats eller blivit lemlästad under ett träd, som inte föll efter beräkning. Det betyder nöd i det lilla hemmet. Därför är det skogsarbetarens dröm att få ett litet skogsjordbruk, så kan man ha ko och gris och höns och potatisland¹⁵⁾. Det håller nödens spöke på avstånd under arbetslöshet och sjukdom. Det är

¹⁵⁾ potatisland — kartoffeljord.

hustrun som ska sköta det lilla jordbruket och förvalta mannens blygsamma inkomst. Och hon ska hålla humöret uppe i trånga tider. Icke alla orkar med den bördan.

I Ellen har Irja Browallius tecknat en skogsarbetarehustru av rätta sorten. Hon har den sega uthålligheten och tålmodet, som bär kvinnor genom vardagens enahanda slit. Och hon har den ljusa tron och tillförsikten¹⁶⁾ att det nog reder sig alltsamman. »Någon gång skall det ljusna«, det är hennes trossats. »Ellen var full av detta djupa, dunkla och närande hopp, som tycktes vara själva livets källa. Hon väntade alltid på någonting, något förborgat, livgivande och gott, som skulle kvälla fram, kanske inte just nu, men i morgon eller i övermorgon eller i framtiden. Han anade dunkelt, at det var en märklig egenskap denna: att trots allt kunna skåda bort mot det livgivande, som fanns bortom den hårda stundens kval.«

Denna bok är så helt igenom äkta svensk, en av de sannaste bilder svensk litteratur äger av småfolk på landet, tecknad med kärlek och förståelse.

Irja Bromwallius intellekt har stor spänvidd. Hon har behandlat borgerligt stockholmsliv (Marméns), konstnärsliv (Plats på scenen), tecknat ett fint porträt av en så sammansatt person som Josef Gipsmakare i hans kamp för att få fotfäste i livet på nytt, hon har skrivit sina bästa böcker om mellansvenska skogsbönder. Naturligtvis är det inte alltsamman lika vällyckat, men hon har överallt visat enastående förmåga av inlevelse i miljö och livsstil. Hennes ordval är rikt nyanserat, och hon har ytterst fin sans för språkets dialektala egendomligheter. Ibland har hon lite för många adjektiv, men oftast är stilen klar och målade. Personteckningen är utan vacklan. Hos Dickens, den store mästaren, har hon tydligen lärt mycket, ty hon karakteriserar ofta sina personer mer genom vad de göra än genom vad de säga. Här ett exempel ur »Två slår den tredje«: Ernfrid stod där och såg, hur hans långa, knotiga fingrar grep efter varje slant med ett försiktigt, snålt grepp. Han stack näsan tätt ner, synade portmonäns innehåll och lade varje mynt nästan med saknad framför Ernfrid.« Att den mannen är en girigbuk förstår man strax.

Det är människorna som intresserat henne. Och hon har varit en enastående iakttagare. Hon håller av människorna även när hon straffar deras fel genom att framställa dem i all deras nakenhet. De få dock ett visst försonande drag över sig; de är olyckliga medmänniskor, de flesta av dem fångna i en ond cirkel av självupptagenhet, egoism, jakt efter rikedom, svag viljekraft eller annat. Ofta är det mörka färger hon använder (»Synden på Skruke« och »Två slår den tredje«), den svenske skogsbonden är ingen lustig figur, men det är över dessa böcker en monumental tragedi som gör dem till betydande konst. Hennes eget sinne tycks ha ljusnat med åren. I

¹⁶⁾ tillförsikt — fortröstning.

»Någon gång skall det ljusna« använder hon betydligt ljusare färger. Att hon i »Ringar på vattnet« tagit upp något av sin egen kamp för omplantering kunde kanske tyda på att trycket över hennes eget sinne lättat.

Irja Browallius har segrat vad yttre framgång beträffar. Hennes plats nu bland de främsta inom svensk litteratur torde vara obestridd. Hon är medlem av *Samfundet de nio*, en förnämlig institution vari bl. a. *Selma Lagerlöf* och *Ellen Key* tidigare haft säte. Samfundet de nio förvaltar bl. a. betydliga donationsmedel för den svenska litteraturens förkovran¹⁷⁾. Irja Browallius är också medlem av Albert Bonniers stipendienämnd för skönlitterära författare.¹⁸⁾

Selma Kristensen.

¹⁷⁾ förkovran — trivsel, fremme. ¹⁸⁾ Se Billedet af I. B. Side 82.

FRANKRIG I NEDERLAGET

AF ERIK HAUERSLEV

I sin lange lysende Historie har Frankrig aldrig frembudt et saadant Billede paa Forvirring og Raadløshed som netop nu. Landet er fra den belgiske Grænse til Pyrenæerne besat af tyske Tropper, og i Imperiet staar Japanere, Amerikanere og Engleskmænd. Trods det, at Frankrig nu i omtrent tre Aar har været et hærtaget Land, synes der ganske at savnes Holdepunkter og faste Linier i Indstilling og Politik. I den første Periode efter Nederlaget var dette til en vis Grad forstaaeligt, naar man betænker, hvilket Chock Katastrofen var. Som en Boble bristede den Illusion, at Landet laa usaarligt bag en Maginotlinie, og nu maatte man, tavse og passive, være Vidne til, hvilke tragiske Konsekvenser dette i sin dybe Virkelighed kom til at indebære. Den første Reaktion *maatte* blive en dump Modløshed. For Udlandet saa det ud, som Trækkene i Frankrigs Ansigt udvaskedes.

Paa dette Tidspunkt blev *Pétain* og især *Laval* de dominerende paa den politiske Arena. Frankrig fik en ny Forfatning. Man gjorde op med *Systemet* ud fra den Overbevisning, at Frankrig maatte afsvære sig den Ideologi, som havde ført til Landets Nederlag, drage Konsekvensen af Begivenhederne ligesom i andre Lande, hvor Demokratiet var brudt sammen. Derfor maatte den paa Folkevælde grundede Republik vige Pladsen for et Magtregime, der støttede sig paa Begreber, der var de eneste, som kunde muliggøre Frankrigs Genrejsning: Arbejde, Familie, Fædreland.

Efter de ret sparsomme Meddelelser, som kommer fra dette Land, fornemmer man dog ikke særlig stærkt, at denne nye Tingenes Tilstand har virket som nogen livgivende Kur for det franske Folkelegeme, ligesom Processen i Riom, der udadtil skulde manifestere Bruddet med den »gamle Tid«, ikke syntes at finde videre Klangbund i det franske Folk. Det kneb svært med at finde Skuldre til det tunge Ansvar for Katastrofen, og efter at den ikke helt almindelige Situation var forekommet, at de anklagede i Retten begyndte at optræde som Anklagere, løb Hekseprocessen ud i Sandet.

I et Forsøg paa at trænge dybere ind i Frankrigs Problemer i disse Aar, maa vi ty til Litteraturen. Noget mere Besked, end der naar os gennem Radio og Presse, kan vi faa dér, selvom det endnu ikke er muligt heller ad den Vej at kunne faa afklarede og fulgyldige Udtryk for det skete. Der er efter 1940 kommet en Række Bøger her til Landet om dette Emne; de fleste ikke særligt dybtstikkende, men interessante som det, de er: Tidsdokumenter. Blandt disse er der Anledning til at fremhæve tre, der foreligger i dansk Oversættelse, og som sammenlagt byder Mulighed for en god Indlevelse i Frankrigs Skæbne under og efter Nederlaget, nemlig *René*

de Chambrun: »Jeg saa Frankrig falde«, André Maurois: »Frankrigs Tragedie« og Benoist-Méchin: »En fransk Krigsfanges Dagbog«. Den første er fortrinsvis en Militærreportage, den anden er set mere fra Politikerhold, fra de Kredse, hvorpaa man er mest tilbøjelig til at lægge Ansvar, og den tredje er — som Titlen siger — en Dagbog, ført af en fransk Menig fra den 25. Juni til den 15. August 1940 og er sikkert en udmærket Ekspont for, hvordan Nederlaget oplevedes og føltes af Soldaten, Landets Borger.

*

Grev René de Chambrun er Reserveofficer, uddannet ved det berømte Militærakademi Saint Cyr. Da Krigen brød ud, maatte han sige en Sagførergeming i Paris Farvel for at tilbringe de næste Maaneder i et Vidunderfort af Staal og Beton i Maginotlinien. Senere blev han Forbindelsesofficer ved den engelske Ekspeditionshær og oplevede i denne Egenskab hele Tilbagetoget til Dunkerque-Helvedet, hvorfra han med en Hurtigbaad undslap til England: Efter Krigsbegivenhedernes Ophør blev han af Vichy-Regeringen attacheret en fransk Ambassade i De forenede Stater, hvor han nedskrev sin Beretning, som er blevet den mest læste Bog om de bevægede og for Frankrig saa skæbnetunge Dage fra den tyske Vestoffensivs Aabning til Evakueringen af de engelske Soldater fra Fastlandet.

Størstedelen af Chambruns Bog er ren og skær Reportage, men kan nu og da blive ræsonnerende og giver da sit Bidrag til det, som saa mange Sind har været beskæftiger med: at udgranske Aarsagerne til det hurtige og afgørende Knæk, Landet led, og han peger her paa en Række Faktorer, der ikke kan udelades ved en samlet Bedømmelse.

Frankrig følte sig i Aarene mellem de to Krige forholdsvis tryk over for Tyskland og gjorde det bl. a. ud fra den Bevidsthed, at det jo var blandt Sejrherrerne i 1918. Denne Tryghedsfølelse stimuleredes i høj Grad af de imponerende Forsvarsværker, som i Løbet af en Række Aar var blevet anlagt i et dybt Bælte langs Grænsen til Tyskland. Denne Maginotlinie havde kostet en gigantisk Sum Penge; der kunde for det samme Beløb være bygget saa mange Slagkrydsere, at Frankrig vilde have ejet en Flaade dobbelt saa stærk som Alverdens Flaader tilsammen. Og dog blev selve Maginotliniens Tilstedeværelse en Kilde til Forliset, idet den betingede, at Frankrig paa denne Front førte en hundrede Procents defensiv Krig, hvorunder det viste sig umuligt at opretholde en høj Moral blandt Tropperne. De havde ikke stort andet at tage sig til end at skrive til Koner og Kærester og forsøge at faa Has paa de store Mængder af Tobak og Spiritus, som i Krigens første Tid blev sendt dem fra Baglandet. Tillige maa det i denne Forbindelse erindres, at Størstedelen af de franske Soldater var Bønder, i visse Regimenter op til 70—80 Procent. I September 1939

var den franske Bonde utvivlsomt parat til at slaas for sit Fædreland og ogsaa til at ofre Livet for det; men han var ikke nær saa parat efter at have ligget uvirksom i otte Maaneder — borte fra Familie og Hjem — og blot ventet paa en Fjende, der stadig ikke kom, naar han samtidig vidste, at hans Jord blev forsømt. Utaalmodigheden begyndte derfor at brede sig, ligesom de Rygter, der før Krigen havde verseret om, at Tyskland egentlig ikke var ret stærk, nu fik en taknemmelig Grobund. Nogle Steder talte man endog om »Narrekrig«.

Kamp- og Offerviljen blev saaledes ikke just lutret i Tiden inden Offensiven. Da den brød løs, kom den som en Tyfon; samtidig med Tyskernes Indmarch i Belgien, formørkedes Luften af Hundreder og atter Hundreder af Flyvere — ofte strygende lavt hen over Landskabet —, som skabte det værste af alt: Panik. Civildbefolkningen flygtede skrækslagen mod Syd, fyldte uimodstaaelig Transportmidler og Kommunikationslinier og hæmmede i Løbet af kort Tid Hærene meget i deres Bevægelser, ligesom selve denne Flugt ikke kunde undgaa at virke forstemmende paa Soldaterne.

Trods disse og andre — fortrinsvis pessimistiske — Præmisser kommer Chambrun alligevel til den Slutning, at hans Land vil staa den haarde Tid igennem. Om det bliver Genrejsning efter de Linier, han tænker sig, er saa noget andet. Chambrun er Lavals Svigersøn, og de Laval'ske Tanker om Samfundets Indretning og Statens Styre skinner ikke sjældent igennem. Skarpt tager han Afstand fra de Regeringer — fra Blum til Daladier — der efter hans Mening har gjort Glosen *travail*, Arbejde, til et nærmest uartig Ord, ligesom han lægger Hovedansvaret for de Brist, der var i det franske Samfund, paa Kommuniste og Socialiste. Dog frakendes ikke, at Frankrig havde forsømt en Række nødvendige, sociale Reforme.

Som Undertitel paa sin Bog: »Jeg saa Frankrig falde«, har Chambrun sat Ordene: Vil det rejse sig paany? — Paa den sidste Side findes Svaret: *Frankrigs Hjerte banker dybt og regelmæssigt, saadan som det i Aarhundreder har banket. Mit Land vil rejse sig paany!*

*

I Dagene før Vaabenstilstanden var organiseret Modstand brudt de fleste Steder. Kampkraften som saadan var langt fra udtømt, men man havde maalt Chancer og Muligheder op for at standse Fjenden, fundet dem minimale, og nu strejfede uden Ledelse smaa Klynger af franske Soldater rundt, blot besat af den ene Tanke: ikke at lade sig tage til Fange af de fremrykkende tyske Motorkolonner. Men paa selve Vaabenstilstandsdagen blev *Benoist-Méchin*, som af Uddannelse er Historiker, i sit Forsøg paa sammen med andre at forblive ubemærket, overrumplet af nogle tyske Soldater og transporteret til en interimistisk Fangelejr, egentlig en fæltstinkende Kunst-

gødningsfabrik, hvor i Løbet af ganske kort Tid flere Tusinde Fanger af alle Vaabenarter og fra alle Egne af Landet blev stuvet sammen. Som tysktalende blev Méchin hurtigt et Mellemed mellem sine Kammerater og de lokale tyske Myndigheder, og da Høsten i de omliggende Kommuner paa Grund af manglende Arbejds-kraft var i Fare for ikke at komme rettidigt i Hus, fik han udvirket, at de fangne Soldater kom paa Høstarbejde. Senere ordnede han i Spidsen for en lille Flok frivillige Hjemsendelsen af mange Fanger og blev til Slut, som Tak for sin Indsats, selv frigivet af Tyskerne.

Med Forskerens Akkuratesse fører Méchin hver Dag i de Maaneder, Fangens-kabet varer, sin Dagbog. Oplevelser, Følelser og Reaktionen ikke blot hos sig selv, men ogsaa hos sine Medfanger, bliver der Plads til. — I de første Dage var alle udmattede, udhungrede og modløse indtil Opgivelse. At slaa Tiden ihjel var en latterlig Tanke, her hvor hvert Minut var urokkelig som en Granitsten. Saa saa de en Dag over Fabrikens Mur Hagekorset vaje fra det nærmeste Kirketaarn og forstod først da, skærende og klart, at de var besejrede. Men alligevel var de mange, der ikke kunde faa dét til at rime sammen med den Omstændighed, at de havde faaet Ordre til Retræte, før de havde kæmpet — der *maatte* være en Brist et Sted. Deres Konklusion blev, at de var forraadt: »Enten vidste vore Førere dette, og saa er de Forrædere, eller de vidste det ikke, og saa har de ikke været deres Stillinger voksne. I saa Tilfælde har de ubeføjet skaffet sig Nationens Tillid og er Forbrydere i anden Forstand.«

Méchin selv gaar dybere i Problemet og hefter sig meget ved Officerernes Opførsel, da det begyndte at knibe. Den altovervejende Del af disse var Reservister, udgaaet fra Bourgeoisiet — »uden Aristokratens Fornemhed eller Bondens Soliditet« — og de tabte ganske Hovedet i Farens Stund; de satte sig i deres Vogne og strøg sydpaa, overladende Mandskabet at holde Stand saa længe som muligt. Falliten er derfor ikke Frankrigs, ikke en Generations, men *Bourgeoisiets Fallit*. Tre Opgaver havde de haft at løse: Føre Krigen, gennemføre en økonomisk Revolution og fuldføre en social Revolution. De magtede end ikke at løse den første. Til Gengæld finder Méchin, at det jævne franske Folk — som han i Fangelejren mødte et fuldyldigt Udsnit af — er sundt nok. Vanskelighederne tager de paa en mesterlig Maade; de dvæler ikke længe i sørgelige Hændelser. Snart havde Fangeme koncentreret hele deres Opmærksomhed om Fremtiden, higede efter at komme hjem og faa indhentet det, som i de forløbne Maaneder var forsømt. Humøret og Livslysten vendte tilbage. Det kan for udenforstaaende godt virke som Letsind, men er i sin Realitet en Form for Instinkt og Selvopholdelsesdrift. Naar Livet gaar Franskmanden imod, kaster han alt for igen at finde Balancen, og i samme Øjeblik finder han noget

endnu værdifuldere: en Slags moralsk Ærlighed, en Uskyldighedens Tilstand. Det maa derfor blive af den jævne Mand — af Bonden og Arbejderen — at Frankrig, et frit Frankrig, skal genopbygges. Friheden er gaaet Franskmanden saa meget i Blodet, at han vil have Retten til selv at træffe sit Valg af alt — selv af sin Ulykke!

Saadan tror Benoist-Méchin paa sit Lands Fremtid.

*

Paa mange Maader er *André Maurois* den, som har de bedste Forudsætninger for at skildre Frankrig i Trængselstiden. Han regnes for en fin Skribent og har skabt sig et Navn dels som Forkæmper for klassiske Traditioner i fransk Litteratur og dels som Banebryder for den litterære Retning, der i Romanform affatter store Personers Biografier. Desuden deltog han i Krigen 1914—18 som Forbindelsesofficer mellem den engelske og den franske Generalstab og havde under Krigen 1939—40 et lignende Hverv. Som den prominente Personlighed han er, bl. a. Medlem af det franske Akademi, havde han Adgang til de højeste militære og civile Myndigheder, kendte personlig en lang Række af dem, og der er derfor al Anledning til at tro, at det, han i sin Bog »*Françrigs Tragedie*« har nedfældet, paa væsentlige Punkter rammer Centrum.

I Oktober 1939 blev Maurois indbudt af det engelske Krigsraad til at være »officielt fransk Øjenvidne« i den britiske Hærs Hovedkvarter. Hans Hverv var at følge Operationernes Gang og vedligeholde Kontakten mellem de britiske Styrker og det franske Folk gennem Avisartikler, Foredrag og Radioudsendelser. Fjorten Dage før Vaabenstilstanden blev han sendt til London for over for de engelske Myndigheder og den engelske Offentlighed at gøre den dødsensalvorlige Situation klar. Men Lavinen var dengang i Skred, og den 24. Juni sad Maurois i London og lyttede til den franske Radios Meddelelse om Vaabnenes Nedlæggelse. Kort efter rejste han til Amerika og skrev her sin meget aabenhjertige, til Tider hensynsløse Bog, som i det store og hele falder ganske i Traad med, hvad Chambrun og Méchin har fremført.

Maurois ofrer mange Sider paa at vise, hvilken forfærdende Mangel paa Forstaaelse, adskillige Politikere og andre ledende Mænd ejede for, hvad der krævedes af Frankrig for at føre den Krig sejrrigt til Ende. Roligt gik de ud fra, at lang Tid vilde forløbe, før der skete noget paa Fronterne, og begyndte derfor at bygge Fabrikker for Fremstilling af Krigsmateriel og bestille Værktøjsmaskiner til dem i U. S. A., i Stedet for skyndsomst at indkøbe færdige Flyvemaskiner, Tanks o. s. v., som man slet ikke havde i fornødent Omfang. Tilmed arbejdede de krigsvigtige Industrier i Krigens første Maaneder ikke i Holddrift, og mange Steder affolkedes Fabrikkerne paa Grund af Indkaldelse af Specialarbejderne, som i deres Forlægnin-

Saa langstrakte som Gotikken fremstillede Menneskene, har de aldrig været, men Gotikkens Smag var langstrakt. Saa voldsomme Mennesker som Michelangelos Ynglinge paa det sixtinske Loft er aldrig set, men det var Renæssancens Lyst at se Menneskene i den Skikkelse — og saa blev de malet saadan, hvad enten de saa saadan ud eller ej. Saa vidunderligt knortede som Albrecht Dürers Figurer eller saa frodigt fede som Rubens er Menneskenes Børn jo heller ikke, men tysk borgerlig Renæssance-smag og flamsk Barokgemyt ønskede nu engang at se Verden henholdsvis i en trohertet hjemmegjort eller i magtfuld bakkantisk Fremstilling. Al stor Kunst gengiver Naturen, ikke som den ser ud, men som den gerne vilde have, den skulde se ud — eller rettere som den havde Temperament til. *Vor Tid maa ogsaa have Lov til at udfolde sit Temperament.*

Naaet saa vidt forklarer man Temperamentet i en Sikker Hansens, en Storm Petersens og en Ungermanns Kunst, som jo er vore mest kendte moderne Kunstnere — sand folkelig Modernisme. — Saa tager man Springet og styrter sig paa Hovedet i en Gennemgang af Lundstrøm, Scharff, Rude, Salto o. s. v. Det chokerer nok, men Sindet er nu i Reglen saa gennemæltet med Logik, at det ikke vækker synderlig Protest, navnlig ikke naar man kan paavise, at en Bellini, født 1430, løser de samme Farveproblemer i Portrættet af Dogen Loredano, som Lundstrøm i et af sine bastante Kvindebilleder, at ogsaa gamle Malere kunde opdele deres Billeder i Flader som f. Eks. van der Weyden (død 1464) i nogle Dameportrætter, at Lucas Cranach i et Portræt af Luther er fuldt saa hypermoderne som vores Andreas Friis i hans Universitetsportrætter.

— — —
Saa kommer den Dag, da Eleverne laver deres egen Udstilling »bare for Sjøv«, og hvor de bedyrer, at de vil lave noget saa hyperskørt og moderne, at vi alle skal komme til at tage os til Hovedet og dernæst grine os en Pukkel til.

Og hvad sker saa?

Der sker det, at Eleverne til deres Forbløffelse opdager, at det er et Hestearbejde at lave noget, der blot nogenlunde ser moderne ud. Her havde man gaet og sagt, at en fire Aars Dreng kunde male saadanne Ting, og at de moderne Malere ganske simpelt malede som de gjorde, fordi de var uden Dygtighed — de kunde overhovedet ikke faa det til »at ligne« som de gode gamle Dygtigheder. Og nu saa de, at det i Virkeligheden var langt lettere at sætte sig til at male, saa det lignede end at slaa sig løs i en Farvedilerium, og at de smaa Dilèrier, de kunde aftvinge sig selv, saa yderst fromme ud i Sammenligning med de store Modernisters.

Paa den anden Side opdagede de, at de store befriende Vingslag af Fantasiens skulde opnaas i det moderne Maleris Boldgade og ikke i nusset Sovseri i sort og brunt

med Synaalepensler. De opdagede, at det overhovedet er umuligt at male Naturen, »som man ser den« — gør man det, bliver Billedet kedeligt, tørt og smaaligt, men lader man Spektrets rene Farver gnistre ind paa Lærredet, saa kan man undertiden opnaa at faa Billedet til at tindre med en Straaleglans, der nærmer sig Naturens egen.

Man spurgte mig engang:

— Kan man male rødt ind i et Billede, hvis den røde Farve nu ikke gives i selve Naturen i Motivet?

— Ja, hvis man derved faar Billedet til at ligne bedre, saa ikke alene maa, men saa skal man male med rødt, selv om det ikke findes i Motivet, *for det gælder ikke om at faa Billedet til at ligne, men at faa det til at virke, som om det ligner.*

Og saa nævnede jeg Eksemplet med Øjnene paa de græske Statuehoveder. Til at begynde med var Øjnene lagt nøjagtig ind i Hovedet med samme Dybde som paa Mennesket selv, men dette kom til at virke, som om de alle havde denne Kirtelsyge, der lader Øjeæblerne svulme frem af deres Huler. Man fandt da paa at lægge Øjnene meget dybere ind under Brynet, end de gør i Virkeligheden, og først da kom de — ved Hjælp af Skyggevirksomheden — til at se ud, som om de var rigtig anbragt.

Morsomt i saa Henseende er det ogsaa at tage en hel Del Naturalister frem og paavise deres Afvigelser fra Naturen og vise, at hver Naturalist har sin Maade at gengive Naturen paa, at een bruger mere blaafarvet end der er i Naturen, enten fordi hans Øje er særlig følsomt for blaafarvet, eller fordi han ganske simpelt godt kan lide blaafarvet og kølige Virkninger o. s. v. Det gælder om at rokke ved Tilliden til den blinde Naturalisme og aabne Sansen for den frie Pensels langt større Naturtrokab.

Har man saa først sine Elever saa langt ad Teoriens Vej, skal man have dem med paa Maleriudstilling og op paa Statens Musæum for Kunst. Og trods det, at de har vænnet sig til Modernisterne i Lysbilleder, vil de nu stejle, protestere og fraade overfor den rigtige Rude, Weie, Lundstrøm og Giersing.

I første Omgang!

Men disse ædende Farver brænder sig ind i Hukommelsen. I ensomme Stunder dukker de op i Erindringen — og da i dejlig Farvepragt. Forsoningen kommer langsomt i Stand. Chokket sætter sig, og hvad der begyndte med Protest og Afvisning ender i Kærlighed og Alliance for Livet.

Morsomt var det i Aar at gaa ind paa »Den fri« og begynde med Poul Schrøder i Indgangssalen. Han fremkaldte Fnys, det samme gjorde Hagedorn-Olsen, O.V. Borch, Knud Kyhn, Andreas Friis efter Tur, men da vi endte i en temmelig tam naturalistisk Sal, var der alligevel een og anden, der havde en flov Fornemmelse af, at dette var lovlig tamt — nej, saa hellere Poul Schrøder!

— — —

Og saa har vi endelig til sidst Spørgsmaalet:

— Hvad kommer alt dette Arbejderne ved? Spilder vi ikke Tiden ved at give os af med Kunst og forsømmer vor socialistiske Opdragelse? *Er Kunst ikke en Luksus, som kun de mere velhavende kan tillade sig at lege med?*

Jeg skal hertil kortelig svare:

— At dyrke Kunst, hvad enten det sker ved at skabe den eller ved at tilegne sig den, skærper i første Række Sanserne, i anden Række udvikler det Fantasien, ikke blot den fabulerende og mytiske Fantasi, men ogsaa den formelle, den farvemæssige, den linjemæssige, belysningsmæssige, sproglige o. s. v. For det tredje udvikler det Sindets Følsomhed overfor andre Sinds Natur og Svingninger, fordi Kunstens Natur er at være Udtryk for Sind — Meddelelse fra Sind til Sind.

I vort faglige og politiske Arbejde har vi i høj Grad Brug for disse tre Ting: skarpe Sanser, d. v. s. en paalidelig Opfattelsesevne, en levende Fantasi og Sans for det formelle Udtryks Skønhed og Slagkraft, og som det allervigtigste har vi Brug for rige Sind — Sind der kan føle sig ind i andres Situation og Karakter — forstaaende Sind, humane Sind.

Opdragelse i Kunst er Opdragelse til Humanisme, maaske ikke teoretisk eller praktisk Humanisme, men hvad der er langt dybere og mere fundamentalt — til sjælelig Humanisme, den Menneskelighed, der er Demokratiets inderste Nerve.

Derfor er Kunst ikke Luksus.

Møller Nielsen.

BEVERIDGE-PLANEN

SOCIAL SIKKERHED I ENGLAND

AF KAJ BUNDVAD

I November 1942 offentliggjordes i England en Betænkning om »Social Forsikring og dermed sammenhængende Spørgsmaal«, bedre kendt af Offentligheden under Navnet »Beveridge-Planen«. Betænkningen indeholder en fuldstændig Plan til en vidtgaaende og indgribende Reorganisation, Samarbejdning og Videreførelse af hele den engelske Sociallovgivning. Planen vakte uhyre Opsigt og er blevet stærkt diskuteret, ikke blot i England, men over hele Verden. Bygget paa Oplysninger taget fra svenske og danske Aviser og Tidsskrifter skal her gives en Oversigt over Hovedpunkter i Planen.

Baggrunden for Planen.

England er som bekendt det Land, hvor den industrielle Udvikling paa liberalistisk-kapitalistisk Grund først slog igennem; derfor blev det ogsaa det Land, der først mærkede Systemets Skyggesider og først maatte iværksætte Foranstaltninger derimod. Den engelske Industrialismes Historie er ogsaa den moderne sociale Lovgivnings Historie; den begyndte med Forbud mod Børns Arbejde i Fabrik og Fabrikslovgivning for voksne Arbejdere og blev fortsat og udvidet op gennem Aarene med forbavsende Klarsyn og Fordomsfrihed. Denne Lovgivning, der blev udbygget efter de Krav, som Lovgiverne mente, hver Tids industrielle og sociale Forhold stillede, er uden Tvivl en stærkt medvirkende Aarsag til den rolige demokratiske Udvikling, England har gennemlevet i sin industrielle Vækst, med kun smaa Tilløb til revolutionære Episoder. De sociale Kræfter er holdt i Ligevægt.

Man kommer uvilkaarlig til at sammenligne den sociale Udvikling i England med de øvrige europæiske Landes. Selv om der ogsaa er sket store Fremskridt i nogle Lande, er der dog endnu megen Sandhed i følgende Citat taget fra *Karl Marx's* Forord til »*Das Kapital*« 1867: »Hvor den kapitalistiske Produktion helt har vundet Indpas hos os, f. Eks. i de egentlige Fabriker, er Tilstanden meget daarligere end i England, fordi Fabrikslovgivningens Modvægt savnes hos os. Paa alle andre Omraader lider vi, ligesom hele det øvrige kontinentale Vesteuropa, ikke blot under den kapitalistiske Produktion, men tillige især under dennes manglende Udvikling. — — — I Sammenligning med den engelske er Tysklands og det øvrige kontinentale Europas sociale Statistik elendig. Dog løfter den Sløret netop lige nok til, at vi bag dette aner et Medusahoved. Vi vilde blive rædselsslagne over vore egne Tilstande, hvis vore Regeringer

og Parlater fra Tid til anden vilde udnævne Kommissioner, ligesom man gør det i England, til at undersøge de økonomiske Forhold, hvis disse Kommissioner blev udstyret med samme Magtfuldkommenhed, som man giver dem i England, til at udforske Sandheden, og hvis det lykkedes til dette Formaal at finde lige saa sagkyndige, upartiske og hensynsløse Mænd som Englands Fabriksinspektører, Distriktslæger og Kommissærer til Undersøgelse af Udnyttelsen af Kvinder og Børn, af Boliger og Ernæringsforhold o. s. v.«

I Dag finder vi i England Lovgivning paa mangfoldige forskellige Omraader til Sikring af den brede Befolknings Vilkaar: Invalidelovgivning, Aldersrente, Arbejdsløshedsforsikring, Arbejdsanvisning, lovmæssig Mindsteløn for særlige Grupper, Sygeforsikring m. m. til en samlet aarlig Udgift paa 432 Mill. £. Saa vidt man i Øjeblikket kan dømme, er kun Sverige og Danmark foran.

Nu staar man saa i England midt i det forberedende Arbejde paa en stor og gennemgribende Forandring. Dels en Sammenarbejdning (Koordination) af bestaaende Love, som vi her kender det fra Socialreformen, dels en betydelig Udvidelse af Lovgivningen, særlig paa Sygelovgivningens Omraade. Hospitalsvæsenet har i England været overladt til det private Initiativ og den private Barmhertighed og har lidt derunder. Nu lysner det ogsaa paa det Omraade.

I det hele taget har der de senere Aar, allerede før Krigen, men naturligvis fremmet af denne, vist sig en Reformvilje paa mange Felter. Mange private og offentlige Undersøgelser har været iværksat for at konstatere Mulighed for Fremgang paa det sociale Omraade: Sanering af daarlige Bydele, Spredning af tæt Bebyggelse, Omskoling af Arbejdskraft, Overflytning til andre Industriomraader, Tuberkuløses Tilvænnning til Arbejdet, Forbedring af Hospitals- og Sygevæsenet, Iværksættelse af Kost- og Ernæringsundersøgelser m. m. Det kan se ud, som om England staar overfor en betydelig social Ekspansion. Ordene, hvormed Beveridge indleder sin Betænkning, tyder derpaa: »Den rigtige Tid til revolutionære Forandringer — og ikke bare Lapperier paa det gamle — er en revolutionær Periode i Verdenshistorien.«

Manden bag Planen.

Hvem er nu Manden, hvis Plan har faaet en Verden til at lytte og et Imperiums Samlingsregering til at vakle? Manden hedder Sir *William Henry Beveridge*. Han er ikke nogen ny Mand paa det socialpolitiske Omraade, tværtimod har han siden sin første Ungdom arbejdet for Afskaffelse af den sociale Uretfærdighed i England og for Højnelse af Velstanden hos de Mindrebemidlede. Han er Konservativ, men hører til den Gruppe Konservative i England, der gaar ind for sociale Forbedringer.

Han er født 1879 i Rangpur i Indien. Sin Uddannelse har han faaet i Oxford, derefter tog han til London, hvor han nedsatte sig som Sagfører. Ved en Lejlighed besøgte han Londons Slumkvarter ved Whitechapel, og hvad han saa her af Sygdom, Bolignød, Mangel paa Hygiejne, Arbejdsløshed og Drikkeri gjorde et saa uudsletteligt Indtryk paa ham, at han forlod sin Sagførervirksomhed for at hellige sig det sociale Hjælpearbejde. Fra 1905—08 var han Medlem af en Komité til Hjælp for Syge og Arbejdsløse. Senere blev han ansat som Tjenestemand under Handelsministeriet, hvor han frugtbargjorde sine Erfaringer.

Winston Churchill, der da nylig var blevet Handelsminister, gav Beveridge som første Opgave at undersøge Mulighederne for en almindelig Arbejdsløshedsforsikring, og hermed begyndte det Arbejde, der gennem Aarene har været saa frugtbringende. Beveridge har staaet Fadder til de fleste større sociale Love gennem de sidste 30 Aar. Og under forrige Verdenskrig løste han flere meget vigtige Opgaver. Først forestod han Leverancerne til Arméen, senere ledede han Levnedsmiddelrationeringen, og han løste Opgaven paa en saadan Maade, at England under denne Krig bygger sin Rationering paa hans System. Af andre Opgaver kan nævnes, at Beveridge under denne Krig har tilrettelagt Brændselsrationeringen.

Der er intet tilfældigt i, at Churchill netop valgte denne Mand til i 1941 at udarbejde en Plan til »*Social Sikkerhed*«, og det er ikke tilfældigt, at Planen er blevet knyttet til Mandens Navn; han har ikke alene været Formand for Kommissionen, men han har været Sjælen i Arbejdet.

Beveridge-Planen.

Planen gaar ud paa at skabe social Tryghed ved at sikre enhver Borger en vis Indtægt under alle Omstændigheder. Da baade Staten og den enkelte kan være lige interesseret i, at alle opnaar social Sikkerhed, skal Planen realiseres som *Forsikring med udstrakt Statsstøtte, Hjælp til Selvhjælp*. Alle Omraader af Forsikringen skal samles under een Administration, og alle Borgere skal være Medlemmer for saa vidt gælder Aldersrente, Begravelseshjælp, Sygehjælp o. l., som kan siges at dække et generelt Behov. Derudover er der Forsikringer for særlige Grupper. Et Par Enkelt-heder kan fremdrages.

Arbejdsløshedsunderstøttelsen, der nu beløber sig til 37 Kr. pr. Uge i 26 Uger, forhøjes til 38,70 for gifte, 23,25 Kr. naar Hustruen har Arbejde og 23,25 Kr. for unge under 21 Aar. (Alle Summer er omregnet i Kurs 1 £ = 19,35 dansk Mønt. Regnes der med Kurs 22,40, hvilket sikkert passer bedre med vort Prisniveau i Dag, skal alle Satsen og Summer forhøjes med ca. 16 pCt.). 26-Ugers Bestemmelsen tages bort, i Stedet findes en Bestemmelse, der gaar ud paa, at den arbejdsløse har Pligt

til efter 6 Maaneders Arbejdsløshed at lade sig omskole til andet Arbejde. Har den arbejdsløse flere Børn, kan Understøttelsen komme tæt op paa Arbejdsindtægten. Bestemmelsen om *Omskoling* tager derfor ogsaa Sigte paa den, der vil foretrække Understøttelse for Arbejde. Som man ser, tages der ikke Hensyn til, hvor stor Hustruens Indtægt er, naar Manden er arbejdsløs. Det er et Princip i hele Forsikringen, at der ikke tages Hensyn til Indtægt eller Trang. Man stiller herved alle lige og straffer ikke Sparsommeligheden.

Aldersrenten skal udbetales til alle som en Pension efter det fyldte 65' Aar for Mænd og 60' Aar for Kvinder med 38,70 Kr. pr. Uge mod nu 19,65 Kr. Dog er det en Betingelse for Udbetalingen, at vedkommende ophører med Erhvervsarbejdet. For at interessere Borgerne i at fortsætte med Arbejdet saa længe som muligt tillægges 2 Kr. pr. Uge for hvert Aar ud over henholdsvis 65 og 60 Aar.

Hver Kvinde, der indgaar Ægteskab, skal have en Forsikring, der giver hende Ret til en Række Præmier: *Moderskabspenge* een Gang for hver Fødsel, dertil *Pension* i 13 Uger i Anledning af Svangerskab, Enkepension og Ret til Pension efter Skilsmisse. Hertil kommer Bidrag under Mandens eventuelle Arbejdsløshed samt Hjælp til Husgerning under Sygdom og Begravelseshjælp.

Børnebidrag skal udbetales til alle Forældre, uden Hensyn til Indtægt, med 7,75 Kr. pr. Barn i den skolepligtige Alder ud over ét Barn. Til Arbejdsløse dog ogsaa for det første Barn. Dette Børnebidrag sammenholdt med de forskellige Præmier til Kvinderne viser, at Planen ogsaa tager en betydelig befolkningspolitisk Opgave op til Løsning.

Sygehjælpen omfatter hele Nationen med gratis Behandling ved Læger og paa Hospitaler samt Understøttelse under Rekonvalescens og Sygdom. Dette er et betydeligt Fremskridt set paa Baggrund af den nuværende engelske Sygeforsorg, der som allerede nævnt i det væsentlige hviler i private Hænder. Vedføjede Plan (taget fra Arbejdsmændenes Fagblad Nr. 3, 1943) giver en god Oversigt over de paatænkte Satser. Det vil ses, at en Familie paa 4 Personer er sikret en Indtægt paa ca. 55 Kr. pr. Uge.

Arbejdsløsheds- og Invalidforsikring:

Mand og Hustru	pr. Uge	Kr. 38,70
Naar Hustruen har Erhvervsarbejde	- —	- 23,25
Ugift Person over 21 Aar	- —	- 23,25

Aldersrente:

Mand og Hustru	pr. Uge	Kr. 38,70
Naar Hustruen har Erhvervsarbejde	- —	- 23,25

Livrente som Følge af Erhvervs sygdomme eller Ulykkestilfælde under Arbejde:

Ved fuldstændig Invaliditet	$\frac{2}{3}$ af den hidtidige Indkomst. (Mindst Kr. 58,00 om Ugen).
Ved delvis Invaliditet	Erstatning for formind- sket Arbejdsintægt.

Enkepension:

.....	pr. Uge Kr. 38,70
-------	----------------------

Børnebidrag:

For hvert Barn udover eet, uden Hensyn til Forsørgerindtægt En arbejdsløs Forsørger faar ogsaa Bidrag for det første Barn.	pr. Uge Kr. 7,75
---	---------------------

Moderskabshjælp:

Moderskabspenge for hvert Barn	Kr. 77,50
--------------------------------------	-----------

Bosættelsesbidrag:

.....	højest Kr. 190,00
-------	-------------------

Begravelseshjælp:

For Personer over 21 Aar	Kr. 388,00
--------------------------------	------------

Hvad koster Planens Gennemførelse?

Det siger sig selv, at denne Plan ikke vil kunne gennemføres uden betydelige Stigninger i de sociale Udgifter. Som nævnt beløber Udgifterne sig nu til 432 Mill. £, heri paaregnes en Stigning til 682 Mill. £ i Aaret 1945 og til 860 Mill. £ i Aaret 1965. Den sidste Stigning falder væsentligt paa Aldersrenten paa Grund af Aldersforskydningen i Befolkningen. Udgifterne skal dækkes af Forsikringstagerne, Arbejdsgiverne og Staten i Fællesskab, dog saaledes at Stigningen til de 682 Mill. £ i 1945 falder paa Staten med 30 pCt., paa Arbejdsgiverne med 65 pCt. og paa de Forsikrede med 180 pCt. i Forhold til de nugældende Bidrag. Dog skal Udgifterne for den enkelte kunne holdes paa 4,10 Kr. pr. Uge for Mænd og 3,40 Kr. for Kvinder, og for Arbejdsgivernes Vedkommende paa 3,15 Kr. pr. Uge for mandlige Arbejdere og 2,65 Kr. for kvindelige Arbejdere.

Tallene i sig selv siger vel ikke saa meget. Til Vejledning kan derfor tjene, at Udgifterne i 1945 vil beløbe sig til mellem 11 og 13 pCt. af Nationalindkomsten. Svarende til danske Forhold vil det sige, at vi skal op paa en samlet Udgift paa ca.

600 Mill. Kr. mod nu mellem 350—400 Mill. Kr., før det svarer til den engelske Plan.

Forudsætningen for, at de nævnte Satser og budgetterede Summer kan holde, er at Priseniveauet i Aar 1945 ligger ca. 25 pCt. over 1938 Niveauet, og at Arbejdsløsheden kan holdes nede paa $\frac{2}{3}$ af Førkrigstidens Arbejdsløshed. Det første er vel ikke saa vigtigt, da et andet Priseniveau kun vil medføre en Regulering af Satserne op eller ned, vigtigere er det andet. Bliver Arbejdsløsheden for stor, sprænges alle Rammer. Betingelsen for Planens Realisation er derfor en lav Arbejdsløshedsprocent. Dog vil den sociale Forsorg i sig selv virke stærkt arbejdsgivende, idet den opretholder en relativ høj Levestandard i hele Befolkningen. En højere Levestandard i den brede Befolkning maa give et større Forbrug af almindelige Forbrugsvarer, der er mere arbejdsgivende end de mere luksusbetonede Varer og Vaner.

Hvornaar kan Planen gennemføres?

Beveridge-Planen vakte berettiget Opsigt, da den blev kendt, og alle Grupper tog fat paa at diskutere dens Bestemmelser og Muligheder for at faa den iværksat. I Februar Maaned i Aar kom den til Behandling i det engelske Underhus, der i den Anledning oplevede et Par af sine bevægede Dage. *Arbejderpartiet* gik ind for Planens øjeblikkelige Ikrafttræden, hvorimod de *Konservative* gik ind for Planens Princip, men ønskede dens Ikrafttræden senere, naar Økonomien kunde overses, altsaa efter Krigen. Planen blev henlagt, men dog viste Debatten, at der er Alvor med i Sagen, og at det ikke bare er en Narresut til Arbejderbefolkningen i Anledning af Krigen. En Overgang saa det ud til, at de Konservatives Stilling skulde have medført, at Arbejderpartiet havde trukket deres Ministre tilbage fra Samlingsregeringen, men Stormen trak over. Ogsaa hos de Konservative var der Uro. I et Tal af 40, de saakaldte *Progressive* eller *Rebellerne*, stillede en Gruppe unge Konservative sig i Opposition til Regeringen for at fremme den sociale Sikkerhed, uden at det i Afgørelsen fik nogen Betydning. Men denne Opposition og Arbejderpartiets Stilling tyder paa, at der er en absolut Vilje i det engelske Folk til at gennemføre sociale Fremskridt.

Atlantehavsdeklarationens Punkt 4 taler om »Social Sikkerhed«. Skal dette Løfte engang indfries, bliver det uden Tvivl paa Grundlag af *Beveridge-Planen*, til Gavn for England, der dermed med eet Slag kommer i første Række socialt set, andre til Eksempel og Efterfølgelse. Den engelske Nation søger at sikre, at den sociale Balance, den sociale Ligevægt, stadig holdes — til Gavn for en fortsat rolig demokratisk Udvikling.

Kaj Bundvad.

KARL-ERIK FORSSLUND

AF BØRGE CHRISTENSEN

Dalarnes store, utrættelige Ven, Digteren, Stridsmanden, Naturelskeren, Hjemstavnsforskeren og Ungdomslederen personificerer *Karl-Erik Forsslund*. Han er Stifter af *Brunnsvik Folkehøjskole*, der er et af de kendteste Resultater af hans store Arbejde for Ungdommen.

Forsslund er kendt over hele Sverige, og han staar som en af de fremtrædende Personligheder i svensk Kulturliv. Han har skabt varige Minder paa de Felter, hvor han i sit lange og rige Liv virkede. Hans Vennekreds var ufattelig omfangsrig. Alle beundrede og skattede ham, og endskønt han hele sit Liv var en Stridens Mand, der særlig i sine yngre Aar var meget i Vælten, har han sikkert ikke haft nogen personlig Fjende. Ogsaa her i Danmark er Karl-Erik Forsslund kendt og vel i særlig Grad af den ikke lille Skare, der i Tidens Løb har besøgt den svenske Arbejderbevægelses Kulturcentrum, Brunnsvik Folkehøjskole ved den skønne Väsman-Sø i Dalarna.

Hans bevægede og særprægede Livshistorie, saavel som hans nære Tilknytning til Folkehøjskolen fortjener en Omtale.

Karl-Erik Forsslund er født den 14. September 1872 i Ljusnarberg. Faderen var Grosserer, og Familien var iøvrigt særdeles velstillet. Den unge Karl-Erik studerede ved Universitetet i Uppsala og fik sin filosofiske Licentiateksamen i 1897 (han blev filosofisk Æresdoktor ved Uppsala Universitet i 1927). Det var Tanken, at han skulde gaa Journalistvejen, og han virkede bl. a. som Redaktionssekretær i 1897—98 ved det populære Vittighedsblad »Strix«, hvis Redaktør var *Albert Engström*. Hans stærke Trang til at leve ude i Naturen drog ham bort fra dette Arbejde, bort fra Stenørkenen, hvilket ogsaa gaar som en Traad igennem hans Digtning og hans Arbejde. I sin Studentertid kom den unge Karl-Erik ofte paa Besøg hos sin Morbror, Patron¹) *Öhman* paa »Sörvik« ved Väsman-Søen. Morbroderen var Godsejer af stort Format og drev flere Gaarde og Skove paa Egnen. Disse Besøg førte med sig, at han Midsommeraften 1896 forlovede sig med Patronens Datter, Karl-Eriks Kusine, *Fejan*. Det var som før nævnt Familiens Hensigt, at den unge Forsslund skulde gaa Journalistvejen, men under et Besøg en Majdag 1897 hos Morbroderen, fortalte denne, at han havde købt en Ejendom i Brunnsvik, der hed »Storgården«, som skulde inspiceres. Det forlovede Par kørte med, og Synet, der mødte dem her af Brunnsvikomraadet og den idylliske Väsman-Sø, betog dem stærkt. Ganske som det iøvrigt har været Tilfældet med de mange, der i Aarenes Løb enten har

¹) Godsejer.

besøgt Brunnsvik som Højskoleelev eller »Storgården« som Forsslunds Gæst. Fra Hovedlandevejen, der løber højt oppe paa »Lekomberget«, har man en smuk Udsigt ud over Naturens Rigdomme af Landskab og Søer. Den idylliske rødmalede »Storgården« ligger dybt nede mellem Birketræerne paa en Odde i Väsman-Søen. Enhver Beskuer betages stærkt af al denne Naturskønhed. Ikke mindst blev det Tilfældet for Karl-Erik og Fejan. Det blev et Vendepunkt i det Liv, der ellers var destineret Forsslund i den moderne Storby, og han følte, at her skulde der være ideelt at bo. Det lykkedes at overtale Fejan's Far, Patron Öhman, til at lade »Storgården« istandgøre. Midsommeraften 1898 var Bygningerne restaureret, og det unge, lykkelige Ægtepar drog ind i deres nye Hjem, der i de følgende 43 Aar kom til at spille en overordentlig stor Rolle for Forsslund og blev Centrum for det Arbejde, han tog op. Mange Blikke — baade kritisk forundrede og begejstret sympatiserende — har været vendt mod dette Sted.

Om de første Aar beretter hans Hustru, at det var den vaagnende Handlings Aar. Forsslund tog Initiativet til mange Ungdomsmøder, han tog aktiv Del i det folkelige Oplysningsarbejde og Folkets aandelige Højnelse. I en gammel Bygning med Svalegang, der er kendt af mange som »Bokstugan«, blev de to øverste Klædekamre forandret til Digtværksted, og den ret omfattende Bogsamling blev stillet til fri Disposition for Befolkningen.

Det maa erindres, at alt dette foregaar omkring Aarhundredskiftet, da Industrialismen gør sit Indtog og sætter sine kendte Spor i Befolkningens Tilværelse. Ludvika er den nærmeste større By, og her saa netop paa denne Tid store industrielle Virksomheder Dagens Lys, hvorfor mange blev draget til Byen som Industriarbejdere, med hvilke Forsslund kom i Kontakt. Det gik saa vidt, at Arbejderne fra Ludvika og fra de mange Malmfelter ved Grängesberg i 1902 rettede en Opfordring til ham om at opstille sig som deres Rigsdagskandidat, og han tog ogsaa derimod, men Skæbnen vilde, at han aldrig blev Rigsdagsmand.

Forsslund tog naturligvis i Overensstemmelse med sin radikale Indstilling med Liv og Sjæl Del i det sociale og politiske Arbejde paa den Tid, hvor Stemmeretten endnu var et Privilegium. Det foragede ganske vist de borgerlige Kredse, og der findes en Anekdote, der siger en hel Del om ham. En lille socialdemokratisk Forening i Bergslagen indviede et »Folkets Hus«, og Forsslund skulde holde Indvielsestalen. En ældre Dame fra Stedets Aristokrati havde vovet sig til Indvielsen af Nysgerrighed. Hun havde hørt Forsslund omtale saa meget, og nu vilde hun se ham. Hun kendte ham ikke personlig, men hun vidste, at han var Søn af en Grosserer og Svigersøn til Patronen, at han var Student og iøvrigt en dannet Mand, selv om han var ude for Vildfarelse og var blevet Samfundsomstyrter. Festligheden aabnedes af

en ung Mand fra den lokale Forening, der paa en uskolet Maade bød Velkommen og afleverede en Række socialistiske Fraser. Den gamle Dame blev forskrækket, og indigneret vendte hun sig om og sagde: »Er det der Karl-Erik Forslund?»

I Ludvika, der var blevet et stort Trafikknudepunkt, deltog han i Folkeoplysningsarbejdet og var med til at stifte Bibliotek og »Folkets Hus« o. lign. Ude paa Brunnsvikeggen omkring »Storgården« drev man fremdeles med Forslund i Spidsen et Folkeoplysningsarbejde, der tog vældigt til i Styrke. Sammenkomsterne holdtes i »Storgården«s Bokstuga, men snart sprængtes Rammerne, man maatte se sig om efter et større Lokale, og helst vilde man skabe sit eget »Folkets Hus«. Saa maatte Forslund paany henvende sig til Patron Öhman, da man havde udset en Grund, der tilhørte ham. Den gamle Patron afslog Ønsket, da han naturligvis saa med stor Skepsis paa denne Tanke, men efter megen Besvær fik man alligevel Tilsagnet, og Brunnsvik fik sit »Folkets Hus« i 1905, der senere efter Starten af Folkehøjskolen blev dennes første Skolelokale og iøvrigt er bevaret endnu.

Forslunds Forfattervirksomhed paa denne Tid bar ikke alene Præg af hans Interesse for Hjemstavnsarbejdet og Naturfredningen, men ogsaa af hans radikale Indstilling overfor Samfundet, og hans Skrifter og Digte satte dybe Spor hos Ungdommen, der i Storgaardsdigtningen hentede nyt Mod paa Livet.

Tanken om en Folkehøjskole er naturligvis vokset ud af dette frie Folkeoplysningsarbejde. Blandt de Digte og Fortællinger, Karl-Erik Forslund skrev i disse Aar, var bl. a. Levnedshistorien »Göran Delling«, der udkom Foraaret 1906. Bogen, der kort skal omtales senere, indeholder i sin Fantasiform Drømmen om Skolen. Ved Midsommertid 1906 havde Forslund samlet et Par af sine nærmeste Venner paa »Storgården« for at drøfte Planerne om Højskolen. Man manglede blot Skolebygningen. Paa selve Midsommernatten foretog man en Vandring i Brunnsvikeggen, og det berettes da, at en af dem pludselig pegede paa det Aaret forud opførte »Folkets Hus« og udbrød: »Her har vi jo vor Skole.« Saaledes gik det for sig, at Brunnsvik Folkehøjskole fik den sjældent smukke Beliggenhed mellem Birketræerne paa Skrænten med Udsigt over Väsman-Sø med dennes Øer og over de bølgende Skovlandskaber.

Allerede kort efter, den 12. Juli 1906, samledes den nye Skoles midlertidige Styrelse og forelagde de endelige Planer, og den 7. August dannedes en Folkehøjskoleforening. Den 12. August lejede man det omtalte »Folkets Hus« til Skolelokale. Ansøgning om økonomisk Støtte fra Stat og Kommune blev afslaaet, da man fra Myndighederne endog modarbejdede Initiativet, og Pionererne stempleses som Samfundsomstyrtere. I Stedet lykkedes det at faa Hjælp fra Private, og særlig sluttede Arbejderne op om Skolen, Arbejderorganisationer bevilgede Tilskud og uddelte Stipendier.

Den 1. November var Elevboligen »Södra stugan« færdig. Den 5. November begyndte det første Kursus. De første Aar var en Kamp for Skolens Tilværelse, men samtidig betegnes det af dem, der var blandt Skolens første Elever, og hvoraf ikke saa faa nu befinder sig paa fremtrædende Poster i Sverige, at det var Oplevelser, der fik Betydning for dem i Livet. Skolens Ledelse med Forsslund i Spidsen var ude for megen Modvind. Skolens økonomiske Grundlag var saa spinkelt, at man ofte ikke vidste, om man kunde fortsætte næste Maaned. En og anden af Ledelsen faldt fra, men Forsslund, der som Forgrundsfiguren endog maatte staa for de mange Angreb, blev trofast paa Skansen. Han hverken vilde eller kunde gaa. Endelig i September 1910 bevilgede Amtet et Aarstilskud paa 2000 Kr., og senere kom Staten til med 4000 Kr., hvilke Beløb i Aarenes Løb forhøjedes og udvidedes til ogsaa at omfatte Elevstipendier. I Dag omfatter Skolen over en halv Snes Bygninger.

Forsslund udviste for Brunnsviksagen en gigantisk personlig Indsats og Offervilje, men ganske uegennyttig. I Brunnsvikarnes Mindeskrift om ham skildrer Digteren *Carl Larsson i By*, hvordan Hjemmet paa »Storgården« i de første Brunnsvikaar forvandlede til et Værtshus med Gæster ud og ind, aabne Døre, med varme og hjertelige Haandslag til dem, der kom. Den stride Debat, der havde staaet om Brunnsvik og det Offentliges Afslag paa Ansøgning om Tilskud, førte med sig, at dette Foretagende blev kendt vidt og bredt. Folk fra alle Klasser kom for at tage Skolen nærmere i Øjesyn, og Familien Forsslund maatte tage imod dem. »Storgården« blev Skolens Hotel og Pensionat, og i Forvejen var »Bokstugan« hos Forsslund blevet Skolens Bibliotek og Studielokale, ligesom han maatte ofre sine Interesser for Hjemstavns- og Naturfredningsarbejdet i disse Aar. Han paatog sig at klare mange af Dagens praktiske Problemer, foruden at han ogsaa havde sine Forelæsninger.

Fra 1907 til 1912 var Karl-Erik Forsslund Brunnsvik Folkehøjskoles Forstander. Det berettes, at hans Hovedemner var Astronomi og Musik, som han ansaa for at være de to Grundvolde for Kulturen. Forelæsningerne var en lang, spændende Rejse i Universet. For dem, der kom fra Byerne, den graa Stenørken med de røgfylde Fabrikskortene, var særlig Musikken af Betydning. Foruden at tolke de store Klassikere digtede og tonesatte Forsslund under sine Brunnsvikaar flere Sange, der synges den Dag i Dag. Ved festlige Lejligheder arrangeredes Koncerter, og han holdt gerne samtidig et Foredrag om Dagens Komponist. Et Par af disse om *Mozart* og *Beethoven* er udkommet i »Verdandi«s Smaaskriftserie. I denne Forbindelse bør nævnes Karl-Eriks Hustru, den populære Fejan, der har slidt og stridt som en tapper Medkæmper i hans store Dagværk. Det gælder sikkert for enhver, der har besøgt Brunnsvik eller »Storgården«, at de har nydt godt af Fejan's hjertelige Gæstfrihed og kan vidne om det Incitament, hendes Sang betød.

I de seks Aar, Forsslund virkede som Forstander, gennemgik Skolen sine vanskelige Begyndelsesaar, og det krævede Karl-Erik og Fejan helt. Ingen andre Interesser fik de Tid til at pleje, og de var hjemløse i deres eget Hjem. Da Skolen nu var kommet over sine Børnesygdomme, trængte andre Opgaver sig paa. Forudsætningen for det nye Samfund, som han i »Göran Delling« gør sig til Talsmand for, var skabt, og han overlod til andre — »arbetarynglingen och fäbodjäsentan!« — at bygge videre. Kontakten mellem Brunnsvik Folkehøjskoles Stifter og Skolen fortsatte heldigvis paa mange Maader. Han fulgte til sin Død Skolens Virksomhed og tog ofte aktiv Del i den. Enhver Elev paa Brunnsvik var mindst een Gang Gæst paa »Storgården« og tilbragte her fornøjelige og udbytterige Stunder, der for mange har haft en afgørende Betydning for Livet. Det var en Stimulans at høre Forsslund berette om sit Arbejde og følge med ham rundt i »Storgården«s Hovedbygning paa Studier i det interessante Dalarhjem. Hvor var det opløftende at befinde sig i dette Milieu, naar han satte sig ved det gamle Spinet og spillede. Han elskede Musik og fik andre til det. Sønnen *Jöran* beretter, at hans Far har sagt: »At blive blind skulde jeg kunne bære, men ikke at miste Hørelsen . . .«. Det var hans Lyst at præsentere »Bokstugan«, der var indrettet i en af Gaardens gamle Bygninger med Svalegang, hvor han havde sit Digtværksted, for sine nye Gæster. Her havde han ogsaa samlet et lille Museum af dyrebare Fund fra sine mange Forskninger i Dalarna.

Intet Under, at »Storgården« har den digreste Gæstebog!

Karl-Erik Forsslund var ogsaa knyttet stærkt til Arbejdet for Værn og Forskning af Folkeminder og Dalarnes gamle Folketraditioner. Det var disse Interesser, hans Livs allerstørste, der drog ham fra hans Medarbejderskab ved »Strix« og fra Journalistvejen, og nu, da han havde fuldbyrdet Oprettelsen af Brunnsvik Folkehøjskole, saaledes at den var levedygtig, var det paany Hjemstavns- og Naturfredningsarbejdet, der optog hans Sind. Saa drog han atter med Rygsækken over Skulderen og Notesblokken og Fotografiapparatet ud til Forskning af Dalarnes Gaarde, Byer, Elve, Søer, Bjerge og Skove. I Hjemstavnsforeningernes praktiske Arbejde var han ogsaa i Forgrunden, og »Storgården« var ligeledes her Centrum, ligesom han redigerede og udgav Hjemstavnsbevægelsens Publikationer. I flere Tilfælde har Forsslund staaet i Spidsen for Rejsningen af Frilandsmuseer i Dalarna og deri samlet de gamle, historiske Gaarde og Arbejdsredskaber fra ældre Tider, der nu fortæller os om gammel Kultur og tidligere Indretning af Hjemmene, Værksteder o. lign. i Stedet for, at mange af disse gamle Gaarde blev anvendt til Brændsel.

Han gik naturligvis op i dette Arbejde — som i det øvrige — med fuld Alvor,

1) Sæterpigen.

men altid kunde han tage en Spøg. Saaledes fortælles det, at Brunnsvklærerne engang ved hans Hjemkomst til »Storgården« havde hængt alle Gaardens Billeder op i et Æbletræ, medens man forklarede, at der nu var dannet en Forening for Naturens Pryd med Kunst.

Forsslund var Æresmedlem af Bestyrelserne i flere af Hjemstavnsorganisationerne og i den svenske Naturfredningsforening. Ved »Skansen«s 50-Aars Jubilæum i August 1941 blev han paa sit Sygeleje kort før sin Død hædret med »Nordiska Museet«s Guldmedalje for sit Hjemstavnsarbejde.

Karl-Erik Forsslunds litterære Arbejder er et Kapitel for sig. Det drejer sig om en meget omfangsrig Produktion af Lyrik, Fabler, Naturskildringer, Dyrefortællinger, en utopisk Roman m. m. m., og her skal kun nævnes enkelte i korte Træk. Ingen af hans Bøger er oversat til Dansk, men de er i Handelen, og en god Del er repræsenteret paa vore Biblioteker. Hans Sange, til hvilke han ofte selv har komponeret Melodi, synges af hele den svenske Ungdom. I vor egen Arbejdersangbog er optaget hans friske Vandrersang: »*Vägarna de slårda*« fra Digtsamlingen »*Till fjälls*«, der udkom i 1911.

Selv i de seneste Aar havde han sit Ungdomssind i Behold. Han var Stridsmand til det sidste. Hans Storgaardsdigting, der maa siges at være ensidig, er farvet stærkt af hans Nag til Storbyen og hans varme Interesser for Naturen. I flere af Bøgerne drejer Handlingen sig om Kampen for at redde Naturen og Folkets gamle Kultur fra Ødelæggelse og Plyndring, inden den endnu urørte Natur var erobret af den voksende Industri, og inden de mange Kulturminde var udslettet ved Ligeegyldigheden.

Bogen »*Storgården*«, der udkom i 1900 og handler om et Hjem, er hans mest læste Bog og maaske den bedste. Den har øvet en stor Indflydelse paa Ungdommen. Den skildrer for det første det vidunderlige Hjem ved Väsman-Søen, og videre hvorledes man føler sig trykket og vild i Byernes Stenørkener, maaske lidt overdrevet, men det skal maaske til. Endelig fortæller han om det forgyldte Liv i Idealhjemmet og forkynnder Naturens Evangelium. Forsslund har ogsaa skrevet andre Bøger i Tilslutning til »*Storgården*«.

I 1906 udsendte han som tidligere omtalt Levnedshistorien »*Göran Delling*«, i hvilken han ogsaa gør op med Samfundstilstandene. Han omtaler heri sin Drøm om Enhedsriget. Rejsningen af Brunnsvik Folkehøjskole var den første Opfyldelse, men Drømmen gik videre til et nyt Samfund, der naturligvis ikke vilde faa et Udseende som vort moderne Industrisamfund. Det skulde bestaa af smaa Havebyer og Landsteder, og det centrale skulde være Hjemmet. Forsslund havde saadanne Forbilleder, bl. a. hos Roycrofternes Kunstner- og Tænkernesamfund i Amerika. Han var Socialist, men Modstander af den moderne Socialisme. Hans Ideal var som hos den engelske

Utopist *William Morris*, der ogsaa var en Modstander af Industrialismen og ønskede oprettet en Socialisme med kollektive Samfund som Middelalderens med Genoplivelse af Naturskønheden og Arbejdsglæden gennem Haandværket.

Forsslunds Indstilling og Virke er særlig bemærkelsesværdig paa Baggrund af Kontrastforholdet til det Milieu, som han var fra. Ofte kommer dette til Udtryk i hans Bøger. I »Göran Delling« forekommer saaledes et Intermezzo, hvor Göran gaar igennem en Skov og kommer til Skovsøen. Hvilende sig ved denne og funderende over, at »det forna skogriket skulle ligga naket och tomt, härjat och dött hörde han plötsligt plask av åror ute på vattnet och två samtalende röster. Han kunde inte undgå att lyssna.

— Ja, här har funnits skog, sade den ena. Och inte är den slut än på länge. Men fort går det, så här blir det nog bara kala klintar och nakna fall kvar till sist.

— Det blir väl så, instämnda den andra rösten. Men kan inte gubben hindra ...

— Inte. Han vill nog, men har ingenting att säga till om. Det är mågen, som regerar — Bolagskungen kallar gubben honom. Och han ser skogen bara som virke och handelsvara.

— Nå, men pojken ...

— Han ja. Arvtagaren till alla de små fula papperslapparna, som en gång varit granna levande träd i skogen, som gubben yttrycker sig. Ja, man kan ju hoppas på honom — om det finns något kvar, när han får hand om arvet. Och om det blir något av honom — så som han uppfostras ...«.

I »Göran Delling« findes ogsaa følgende Selvkarakteristik:

»Två själar har han — bondesjälen och vikingesjälen. I lugnt och klart väder vandrar de samman som vänner och kamrater eller sitter i stilla förtroligt samspråk — som de två spelmännen i Bachs d-moll-konsert. Då känner han sig på samma gång som frisk vild, en livsglad hedning, en ofördärvad naturmänniska i var fiber — och som et utmejslad, färdigformad kulturmänniska, en mogen nutidsman, den där känner var ny strömning i luften och på förhand ana allt av utvecklingsvikt, som händer.

Men eljest kämpa ännu alltjämt de två viljorna om makten. Då känner han sig för alltid fastväxt där han är, i hemmets jord, i sin egen värld, slutet för alla andra. Men fylls samtidigt av en längtan bort, en våldsam åtrå att gå ut på vägarna ...«

Da han forlod Forständergemingen paa Brunnsvikskolen, var det naturligt, at der kom en Digtsamling: »*Dalrikter och vandringsvisor*«. Nu følte han sig atter som en fri Mand.

I 1914 udkom »*Hembygdsvård*«, som er en Fagbog og betragtes som den svenske Hjemstavnsbevægelses klassiske Værk. I den findes der oprørende Eksempler paa

Naturødelæggelser. Han lægger ikke Fingrene imellem og anklager ogsaa enhver tankeløs Skade, f. Eks. ved at ridse sit Navn i Træer eller ved at rykke Blomster op med Rødder og plukke flere end nødvendigt, men naturligvis vender han sig skarpest imod de værste Naturødelæggere, de fædrelandskærlige og samfundsbevarende Kapitalister. Bogens anden Del handler om Værn af de gamle Kulturminde.

»Med Dalälven från hällorna till havet« blev hans største litterære Værk. Det blev paa 27 store Bind med ialt 5704 Sider. Det paabegyndtes i 1919 og fortsattes lige til hans Død, men naaede ikke at blive fuldbyrdet. Der laa et meget stort Forarbejde bag dette. Arbejdet var naturligvis økonomisk baseret paa Støtte fra Staten. Forsslund har personlig i Aarenes Løb meget omhyggeligt vandret igennem Dalaregnene for at samle Materiale til Værket. Han gik ikke en Gaard forbi, saafremt der fandtes noget interessant at notere. Han interviewede, gjorde Notater og fotograferede. Alle de gamle Kulturminde blev nøje undersøgt, gamle Veje, Huse, Døre, Porte, Møbler, Redskaber og Værktøj, han optegnede gamle Danse, Lege, Folkeskikke, og han opsamlede gamle Melodier og Anekdoter. »Dalälvsværket« er et meget gedigent Arbejde. De 27 Bind indeholder mange Billeder, Planscher med Farvetryk, Panoramabilleder, Noder, Sangtekster o. m. m. Det er sikkert rigtigt, naar det paastaas, at intet andet Landskab eller andet Land er beskrevet saa enestaaende, som det i dette Værk er Tilfældet med Dalarna.

At Forsslund paa sin Vis prækede ud fra Evangeliet: Tilbage til Naturen, synes at maatte stride med hans politiske Indstilling overfor Samfundet. I Brunnsvikarnas Mindeskrift skriver Brunnsviks Folkehøjskoles nuværende Rektor, Dr. *Alf Ahlberg* herom følgende:

»Som en Stridsmand og den, der vækkede os, traadte Karl-Erik Forsslund for mere end fire Decennier siden ind i vort Kulturliv, og en saadan forblev han indtil Slutningen. Storgaardsdigtningen lød som en gjaldende Lysfanfare, en foraarsagtig Reveille i Gryet. Voksende Skarer af henreven Ungdom lystrede. Vil man forstaa denne Betydning, maa man erindre sig Situationen i vort Land omkring Aarhundredskiftet. Industrialismen og Storstaden begyndte ogsaa hos os for Alvor at gøre sit Indtog. De gamle Almestile brød sammen, og alle traditionelle Værdier var truet. Den gamle By, de gamle patriarkalske Arbejdsfællesskaber opløstes, og Hjemmet begyndte at miste sin Betydning. Den moderne Teknik, den nye Faktor, som mere og mere begyndte at dominere, behøver sandelig ingenlunde i og for sig at betyde et grimmere Udseende. Men under et tidligere Tidsafsnit, inden det nye endnu havde fundet sin rette Stil og Form, var dette utvivlsomt Tilfældet. Under denne kritiske Periode, da det gamle holdt paa at udslettes, uden at det havde fundet sin Stil, drog et virkelig Grimhedsorgie hen over Landet. Vore Stationsbyer staar endnu i

Dag som skræmmende Vidnesbyrd herom. Trævarefabrikvillaernes Pynt og Stads, Stationshusenes pladebeslaaede Tinder og Taarne var Symboler for Tidsaanden. Det var under denne Situation, Hjemstavnsbevægelsen vaagnede, og Forsslund blev en af dennes store Banebrydere og Foregangsmænd. Dette kan maaske synes en Smule paradoksalt; thi samtidig ansaas han jo med en vis Ret som en radikal Frasemager, som løb Storm mod det gamle og drømte om Fremtidens blaa Lykkelande, hvor man ikke længere skulde længes efter Himmelriget efter Graven, eftersom Livet paa Jorden skulde være beruset af al Jordens og Himlens Lykke og Skønhed.

Men Modsætningen var kun tilsyneladende. Hvad Forsslund vilde var mindst af alt at spærre for det nye, som uimodstaaelig banede sig Vej. *Hvad han vilde, var ømhjertet og varsomt at redde det gamle, som havde Værdi og Levekraft, til den nye Tid.* Han vilde Hjemmets, Livsglædens og Skønhedens Renæssance. Det var for dette, han kæmpede med sin Storgaardsdigtning, som for det unge Sverige blev noget af et Evangelium, et dejligt og glad Budskab, der forkyndte, at Jorden er vort Hjem, og at vi af egen Kraft kunde omdanne det til et godt Hjem for alle, ogsaa for dem, som nu lever paa Livets Skyggeside. Og et Billede af dette store Hjem, skal det lille Hjem blive, det som to Mennesker bygger sammen i Kærlighed og skabende Arbejde.«

Ja, dette var Karl-Erik Forsslund beskrevet i korte Træk. Han var en Frisindets og Humanitetens Mand. Hans Livsanskuelse var i bogstavelig Forstand: Større Plads og mere Sol. Han ønskede, at ikke blot den enkelte eller faa skulde nyde godt af Goderne, men at alle skulde forundes den Glæde, og alle havde Retten dertil. Han stred for sin Sag, og han har ikke gjort det forgæves. Han var ikke fanatisk. Hans Interesser for Naturen og Hjemstavnskulturen var store, og han »saa rødt«, naar den graa Stenørken kom paa Tale, men i »Bokstugan« tusindtallige Bogsamling fandtes ikke alene ensidig Litteratur om hans specielle Interesser — der var ogsaa Skrifter om den nye Tid og Funktionalismen.

Et Besøg hos Forsslund paa »Storgården« var en Oplevelse for Livet. Han havde Evnen til at vinde sine Medmennesker. Man fængsledes straks af denne levende Skikkelse. Det var som at læse i sin Yndlingsbog, naar man var i hans Selskab. Han havde en sjælden, menneskelig og naturlig Maade at befrugte andre med sine Kundskaber og til at animere andre Mennesker, som han altid ofrede megen Tid paa.

Karl-Erik Forsslund havde et meget følsomt Hjerte, og han priste de gamle Skikke, der i Sverige og vel netop i Dalerne endnu er i Højsædet i højere Grad end andre Steder. Det var ikke tilfældigt, at Midsommeraftenen gennem Aarene har spillet en stor Rolle og haft Betydning for hans Person, naar han skulde tage afgørende Skridt. Han forlovede sig en Midsommeraften, han giftede sig en Midsommeraften, Brunnsvik Folkehøjskole blev besluttet en Midsommeraften, og saadan kunde der nævnes adskil-

ligt. I »Göran Delling« skriver Forsslund selv: » . . . midsommernatten, sagonatten sam varken är dag eller natt, varken ljus eller mörker, som är en förvärligad dröm och ett levande under, är allt drömt och underbart samlat i en enda flyktig stund, en enda dallrande spegelklar droppe.«

Den 14. August 1941 om Morgenen døde Karl-Erik Forsslund paa »Storgården«. Han havde sine Rødder i Dalarna, der virkede han, der døde han, men hans Dagværk har slaaet levende Rødder.

Børge Christensen.

UNGDOM

AF GEORG LETH

Oven over mit arbejdsbord hænger et maleri, som jeg sætter særlig stor pris paa. Det forestiller en ung frisk fyr paa atten aar, og det har den fordel, at jeg kender modellen. Paa maleriet ser man, om jeg saa maa sige ungdommens tankegang, idet der i det ene hjørne er malet et nøgent kvindemenneske med svulmende bryster, endvidere ses paa maleriet et par vinglas, et musikinstrument, og øverst i det andet hjørne ses nogle drønende bombemaskiner med deres uhyggelige last ombord. Det er et aktuelt realitetsmaleri, kunstneren her har frembragt, og det viser klart og koncist det, som ungdommen tænker i dag — kærlighed — livsglæde, og det mere dystre, krigen. —

Den alvorlige tid, vi gennemlever, sætter præg paa ungdommen, men i det store og hele forstaar den ogsaa at forme sin tilværelse derefter. Det kan ikke undgaas, at der i krigstider er en voksende interesse for, hvad ungdommen foretager sig. Ungdommen forsvares og kritiseres. Der er baade klap, kærlighed og øretæver i luften til nutidens ungdom.

Ungdom er livets maj — hedder det, og det lyder jo smukt. Livets maj, det har noget med grokraft, voksende vitalitet at gøre, — vil det, der spirer, vokser og gror i livets maj, blive noget værdifuldt, eller vil tidens storme meje de skønne fremtidstanker ned? Ligesom i plantelivet vil der ogsaa hos ungdommen findes eksemplarer, der ikke kan taale den første storm, og i den fremtidige tilværelse altid vil blive præget deraf.

Naturligvis spiller omgivelser ind for de unges vedkommende, og her har ungdomsorganisationerne deres store mission. Er det for stærkt sagt, at ungdomsorganisationerne er samfundets frie opdragelsesanstalter? Tusinder af unge har her faaet deres kulturelle tilværen, er blevet skolet til modenhed og ansvar og har i ungdomsperiodens første vanskelige aar gennemgaaet en udvikling, der kan bære opad og fremad.

Der findes i vort samfund moralprædikanter, der i nutidens ungdom kun ser swingpjatter, røde kapsko og lakerede negle, og som er forarget, hvis ungdommen udfolder deres livsglæde paa en for ungdommen naturlig maade.

Et af vore hovedstadsblade havde forleden et interview med pastor *Gunner Engberg* i anledning af dennes 60-aars fødselsdag, og journalisten spurgte pastoren om den legemlige milepæl skulde fejres, hvortil pastor *Gunner Engberg* svarede — »nej, jeg flygter bort herfra. Bort fra byen med det usleste, laveste forlystelsesliv, man kan tænke sig. Som kirkelig konsulent i statsradiofoniens programudvalg ser jeg al denne raaddenskab af moralfordærvende forlystelser paa altfor nært hold — ja,

altfor nært. Jeg flygter bort ... bare denne dag ... og holder fred.« Er det virkelig saadan, at den kære pastor som kirkelig konsulent i statsradiofoniens programudvalg skal fare fra »Den kvikke Kanin« til »Den blaa Ged«, fra »Admiralkroen« til »Heidelberg« og om sommeren skal fare fra »Tivoli« til »Dyrehavsbakken« for at se al denne »moralfordærvende forlystelse«, saa er det ikke saa underligt, at den stakkels pastor paa sin 60 aars dag — bare denne dag — holdt fred.

— Naa, nu skal man vist ikke ta' sig den udtalelse særlig nær. Selvfølgelig er jeg klar over, at pastor Gunner Engberg ikke ligefrem ta'r paa tourné for at se paa den »moralfordærvende forlystelse«, men han hører til den kreds af moralprædikanter, der næsten forarges, blot de ser et par udstillede damestrømper i en manufakturforretning.

Der har i den senere tid staaet stærk blæst om ungdommen. Moralprædikanterne har været i vinden og sagt deres mening om ungdommen. Der har været afholdt møder med dertil hørende presse-skriverier, jo man er virkelig optaget af og interesseret i nutidens ungdom.

Krigen skaber ændrede forhold i alle ting, ogsaa hvad angaar ungdomsproblemerne, og for vort vedkommende er det trods alt en kendsgerning, at mørklægningen har skabt de sørgelige drengetyvebander.

Der udkom sidste vinter en bog af *Kate Fleron* »Afsporet Ungdom«. Det er ikke nogen roman, men helt igennem fint journalistisk arbejde, og hun giver nogle realistiske eksempler paa, hvordan de purunge kommer ind paa forbyrderbanen. Kate Fleron har haft en samtale med forstander *Klarskov Jeppesen*, Emdrupgaard, og hun lader Klarskov Jeppesen fortælle:

»Jeg havde fornylig et eksempel med en dreng paa 15 aar — vi kan kalde ham *Aage*. Han var bandefører, og han løb fra Hjemmet her tre gange. Den ene gang tog han en kammerat med sig, og i løbet af en dag lykkedes det de to knægte at begaa fire indbrud, tre tyverier og stikke ild paa en jembanevogn. Om aftenen, da de var i biografen, hvor de sad og saa »Politiet er altid den stærkeste«, blev de taget af politiet. Da de vilde anbringe *Aage* her for fjerde gang, sagde jeg nej. Jeg vilde ikke have ham. Sæt ham i Vestre Fængsel, sagde jeg, jag ham en forskrækkelse i livet, saa han aldrig glemmer dem igen — maaske vil det redde ham. Der sad han saa i tre uger og tilstod efterhaanden nogle og halvtreds indbrud. Bagefter kom han paa ungdomshjem.

Aages hjem forekom mig i begyndelsen, saavidt jeg kendte det, at være ret fornuftigt indstillet, men engang, jeg havde en samtale med hans far, fortalte han mig, at *Aage* ikke havde været til at faa op fra gaden om aftenen. Allerede da han var

12 aar begyndte han at komme sent hjem, tit kom han ikke op før ved 0,30 tiden. Og hvad gjorde De saa? spurgte jeg faderen. Jeg sagde, at han skulde virkelig komme noget før op, men han brød sig ikke om det. »Ja, ja,« sagde jeg, »saa er det ogsaa Deres skyld, at det er gaaet, som det er.«

Kate Fleron fortæller videre om kaffebarernes uheldige indflydelse paa det liv, som gadens ungdom fører. Her blot et enkelt tilfælde:

»Jacob gik paa kaffebar et sted paa Vesterbro og kom til at sidde ved bord med en vildfremmed ældre mand. Der var ikke gaaet en time, før de havde planlagt indbrud paa Jacobs arbejdsplads — og der var ikke langt fra ord til handling; samme aften brød Jacob og hans nye ven ind i huset, hvor den unge mand var stedkendt. De stjal noget tøj, men da de næste dag gik ind hos en marskandiser for at sælge det, stod der tilfældigvis en opdager i butikken, og de blev begge taget med paa stationen. Jacob, der aldrig tidligere havde begaaet noget ulovligt, fik betinget dom, mod at komme under tilsyn af værneseelskabet. Men mødet paa kaffebaren og følgerne af det havde givet hans tilværelse en skæbnesvanger drejning, og han stjal igen og igen — han er kommet ind paa forbryderbanen, og det er tvivlsomt, om han nogensinde kommer tilbage paa den rette vej.«

I dagspressen læses der om ungdommens stigende kriminalitet, der ligesom under forrige verdenskrig viser os de sørgelige kendsgerninger, men ligesaa sikkert er det, at naar roligere tider igen indfinder sig, vil der ogsaa komme en dalen i dette forhold.

Der er fra kirkelige kredse besluttet at danne en vagttjeneste til værn for den ungdom, der søger kaffebarer, restauranter og gadehjørnerne, men hvor velment denne vagttjeneste end kan se ud, tvivler jeg paa resultaterne af dette »samfundsarbejde«. Lad os forudsætte, at en vagttjeneste befinder sig paa en kaffebar og forsøger at komme i snak med en fire-fem unge mennesker. Det skal nok ret hurtigt vise sig, at disse gutter ryster den nye »kammerat« af sig og forsvinder ud i mørklægningen, ud til nye oplevelser — bare ud og faa spænding.

Samfundsforholdene skal først ændres, og naar dette er sket, vil man ogsaa faa en glædelig nedgang at se i ungdomskriminaliteten. Har du læst *Jack Londons* »Kong Alkohol«, hvori han giver et realistisk billede af Londons West-end, hvor tilstandene er af en saadan art, at familier paa indtil en halv snes stykker er stuvet sammen i ganske smaa værelser, og hvor drukkenskab, hor og forbandelser hører med til de daglige begivenheder? Afholdsfolkene i det fattige West-end blev kun mødt med foragt, afholdsagitationen druknede i en lavine af spiritus og liderlighed, og Jack London siger saa: Afholdsfolkene kan prædike af alle deres kræfter, men saalænge samfundsforholdene er af en saadan beskaffenhed, vil drukkenskaben stadig bestaa. —

Ogsaa i den danske hovedstad vil den kirkelige vagttjeneste sikkert vise sig at være frugtesløs. Det er de sociale tilstande, der skal og maa omskaves for ogsaa at faa denne del af ungdommen ind paa det rette spor.

Det er rigtigt, og det er jo ogsaa statistisk bevist, at der er en del unge, der, for at bruge et kraftigt udtryk, glider ad helvede til, men se klart og fornuftigt paa dette alvorlige problem. En del af de unge, der kommer ind paa forbryderbanen, kommer fra hjem, hvor faderen er drikfældig, hvor moderen skal slide i vaskebaljen hos fremmede folk og tonen og opdragelsen i hjemmet paa grund af saadanne forhold ikke er videre opbyggende. Et intimt kammeratskab opstaar hos unge fra lejekaserner, og i stedet for at vende hjem til de »hyggelige« tilstande paa fjerde sal, glider de ud paa deres egne veje, der som regel fører til en kaffebær, og hvem gider dér høre paa den kirkelige vagttjeneste, der begynder at tale om det »moralfordærvende« i at gaa paa kaffebær. De unge fyre vil ved sig selv tænke, at deres besøg og kammeratlige samvær paa kaffebæren maa være vagttjenesten uvedkommende, i hvert fald vil det kun være et faatal af unge, der vil føle sig draget af moralprædikanternes sødmefyldte ord og gaa hjem i seng. Det er ikke nogen kirkelig vagttjeneste, der her er brug for, men et socialt opbyggende arbejde til gavn for disse unge, der lever en surrogativt værelse paa samfundets skyggeside. Her kræves en indsats paa en saadan maade, at disse unge forstaar, at de er værdifulde medlemmer af et velorganiseret samfund. Der kan fra *Dansk Ungdomssamvirke* øves en kraftanstrengelse af betydning, for det er jo ikke alene den politisk skolede ungdom, man skal »kæle« for, men i lige saa høj grad for den ungdom, der staar udenfor.

Jeg besøgte en aften en kammerat paa hans værelse; han var arbejdsløs, understøttelse var han ikke berettiget til, socialhjælpen var kneben, søndagstøjet var stampet og humøret var sløjt. Var der noget at sige til, at han sad paa sengekanten og med et melankolsk blik i øjet udbrød: — Gi' fa'en ha'de det hele! — Naa, nu skal det erkendes, at der var krummer i gutten, han klarede »krisetiden« med, ligesom *Martin* i romanen »Mellem mørke Mure«, at tage de job, der faldt for, men mange unge i saadanne situationer falder for fristelsen til et rask lille kup, og saa er vejen ikke lang til kost og logi bag de tilgitrede ruder.

Der gøres meget for de unge — vi har højskoler, ungdomslejre, aftenkursus, tekniske skoler, frikursus o. s. v., men til syvende og sidst er det dog det økonomiske demokrati, der baner vejen for en frigjort ungdom.

Der bliver hævdet fra mange sider, at vi har en viljeløs ungdom, at ungdommen ikke selv gider tage fat om ondets rod, der er ingen ryggrad i de unge o. s. v. Alt dette kan naturligvis modbevises paa en maade, saa selv de mest forargede moralprædikanter kan forstaa det. Vi har som helhed en sund, kraftig og dygtig ungdom,

der, som *Julius Bomholt* engang udtalte det, har benene paa jorden, men øjnene vendt mod stjernerne.

Vor tids ungdom har vanskelige kaar at arbejde under, men vanskeligheder er til for at overvindes; jo sværere opgaverne er, des mere skal der spyttes i næverne for at klare problemerne. Vi er ligesom sømanden ude i haard kuling. Stormsignalet er hejst, og det gælder for dansk ungdom at kende besørgelsestiden, at være rede til at øve en indsats, hvor det kræves. Vor verdenshistorie skrives med blod — unge hjerter paa krigens fronter holder op med at slaa, og den tid, vi gennemlever, kræver et ansvar af al ungdom, ogsaa den »ikke-krigsførende«.

Naar engang dette ragnarok er forbi — naar verden igen skal opbygges, lad der da være en maalbevidst, oplyst og arbejdsivrig ungdom, der er klar til at tage fat paa det store bygningsværk. Vi skal ikke alene være med til at »bygge fremtidens Danmark«, men et verdenssamfund, der er værd at leve i.

Georg Leth.

Tidlig Swing.

HERLIGE TIMER MED SUNDBO PAA ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE AF MAGNUS INGEMANN

Frugtavler *Magnus Ingemann*, Dynæs, fortæller om sit Møde med Arbejderhøjskolens Sifter, Redaktør *I. P. Sundbo*.

Ved Aarhundredskiftet var jeg en Dreng paa 11—12 Aar. Allerede dengang stod J. P. Sundbo for mig som noget stort. Det Kendskab, jeg havde til ham, fik jeg gennem min Far, han var nemlig kommet til at holde »Vestjyllands Socialdemokrat« i nogle Aar. Det kom sig af, at Jeppe Aakjær var blevet ansat hos Sundbo ved Socialdemokraten. Jeppe Aakjær, der var fra samme Egn som min Far, sendte Far Bladet i alle de Aar, han var ansat ved »Vestjyllands Socialdemokrat«. Det var altsaa gennem min Fars Læsning af det tilsendte Blad, at jeg som Dreng fik Kendskab til J. P. Sundbo — senere hen i Livet fik jeg fine og gode Minder om ham. —

Fra jeg var 11—13 Aar tjente jeg hos min Søster og Svoger i Bramminge. Dér var jeg ikke saa langt fra Esbjerg, hvor Sundbo havde slaaet sig ned. Min Svoger, Povl Jensen, Bramminge, Rebel i Politik og kendt som Jens Busks Modstander og Modkandidat, var ogsaa en god Bekendt af J. P. Sundbo. Ogsaa dér fik jeg Navnet Sundbo at høre og læste om ham i Aviserne. Jeg lavede mig de mærkeligste Forestillinger om en stor, kraftig Mand med en Næve, der kunde slaa i Bordet, saa alle blev bange.

Efteraaaret 1901 var min Far kommen til Brammingeegnen for at hente mig hjem til Fjends Herred. — Jeg skulde konfirmeres hjemme, og saa kunde jeg ogsaa faa noget mere i Løn. Paa Hjemvejen stod vi af i Esbjerg, min Far vilde lige tale med Jeppe Aakjær, og jeg glædede mig meget til at se Sundbo. Da vi kom ind paa Socialdemokratens Kontor, sad Jeppe Aakjær ved et stort, bredt Bord med et helt Læs Papir foran sig, men henne i en Krog stod Sundbo, en lillebitte klejn Mand, og skrev. — — — Ja, det var Sundbo.

Jeg husker ikke, hvad der blev talt om, men jeg stod som lamslaaet, meget skuffet; her havde jeg tænkt mig J. P. Sundbo som en stor og kraftig Mand, der tog Smaa-folk i Forsvar, men som alle de Rige og Storbønderne bar Respekt for. Paa Vejen hjemad forsonede jeg mig med, at en lille Mand jo kunde være lige saa dygtig som en stor Mand. Vi rejste med Bumletog fra Esbjerg til Skive, og ved hver Station holdt vi længe. Der blev Tid for Far til at diskutere med de Medrejsende om J. C. Christensen. Far havde været en stor Beundrer af J. C., men nu beskyldte han ham for at have svigtet — dette kunde de gæve Vestjyder ikke tage. Der udspandt sig en

drabelig Diskussion. Jeg hørte næsten ikke andet paa hele Hjemturen end J. C. — J. C. og J. C.

Vinteren 1912—13 bestemte jeg mig til at tage paa Arbejderhøjskole i Esbjerg. Det var den første Arbejderhøjskole i Danmark. Det var J. P. Sundbo's Værk. Skolen var ikke statsanerkendt, og det kneb svært for Eleverne at faa Pengene til at slaa til. Ogsaa dette tog Sundbo i sin Haand. Eleverne fik ca. 100 Kr. i Understøttelse for 5 Maaneder; det var en stor Hjælp. Det første Aar havde vi til Huse i Teknisk Skoles Lokale, senere hen lejede man et gammelt Hotel. Efter 5—6 Aars Forløb blev der bygget en Skole.

Hvorledes Sundbo havde faaet alt det ordnet, forstaar jeg knap. Men Skolen staar der i Byen ved Havet — paa Isbjerger-Gaards Grund. Godt og stort gjort Sundbo! »A letter po mi Hat«. — I to Vintre opholdt jeg mig paa Arbejderhøjskolen. Der kan være mangt og meget at berette om, men jeg skal nøjes med et Par smaa Træk.

— — —

Sundbo var Morgenmand. Han gik halvvejs til Varde hver Morgen, — ved den Tid, Folk vaagnede, stod J. P. Sundbo ved den bette Pult og skrev Spidsen til sit Blad.

Mangen Pressemand er udgaaet fra Sundbo's Kontor, og mange andre har været i hans Klør, Jeppe Aakjær og Anders Thuborg for at nævne et Par Ikke-Pressefolk. Fra 10—11 var Sundbo paa Skolen — hver Dag. — En lille, særegen og kantet, men dog vindende Person. Hans Undervisning og Fortællekunst var stor. Hvertandet Foredrag omhandlede en stor Verdenspersonlighed, og Sundbo bad os da fortælle i Stilform næste Dag om Vedkommende.

Sundbo var skarpt seende, klar og hurtigtænkende — og hans Fremstillingsmaade gav altid et Resultat. Han kunde ogsaa være kammeratlig med straalende Lune og Humør. Vi Elever var altid tilpas, naar Sundbo skulde have Time, og jeg ved, at næsten hver enkelt af Eleverne bærer paa noget stort og ædelt om Sundbo.

En Formiddag kom han ind i Skolen, oplagt som altid. I Dag skal jeg fortælle om Danmarks mest berømte Søn. Kan I gætte, hvem det er? Flere prøvede til — jeg sad og tænkte paa H. C. Andersen — der blev nævnt flere, men ikke den rette efter Sundbo's Bedømmelse. Da skal jeg nok nævne den rette, tænkte jeg og sagde med høj og tydelig Stemme: H. C. Andersen. Sundbo's bebrejdende Blik var der; jeg vidste allerede, det var forkert, og Sundbo behøvede for saa vidt ikke at have udtalt: Du, Ingemann, du tror altid, det er Digtere, der er de største. Digternes Værker er kun en Gren af Kunstens og Videnskabens Træ. Nu skal jeg sige jer, hvem det er. Danmarks mest berømte Søn, det er — — Berthel Thorvaldsen.

Det havde vi ikke tænkt os. I den kommende Time holdt Sundbo nu et Foredrag om Berthel Thorvaldsen — om hans Barndom og hans private Liv og om hans store Værker og Berømmelse.

Jeg har været flere Vintre paa Høj- eller Landbrugsskoler, men en af de Mænd, der har lært mig mest, var J. P. Sundbo. Jeg staar i stor Gæld til ham. Jeg vil mindes ham alle mine Dage som en af de faa Mænd, der staar mig nær. Jeg véd saa udmærket godt, at Sundbo i det daglige Liv paa Bladets Kontor kunde være kantet og haard til Tider, men de fleste satte stor Pris paa ham. Mange kendte Sundbo, og han kendte mange. Jeppe Aakjær kom tit til Esbjerg, og Sundbo fik altid fat i ham til at læse op eller holde Foredrag for Eleverne.

Vi Elever havde tit i Sundbo's Time Ordet frit, d. v. s. vi kunde angribe alt og alle — ogsaa Foredragsholderen. F. Eks. angreb vi Elever de høje Redaktørlønninger. »Værsaagod, angrib kun frit, vi har ikke noget inden for Socialdemokratiet, der skal stikkes under Stolen!« Og det var ikke ligefrem milde Ord, Eleverne udtalte ved en saadan Lejlighed om en Redaktørløn, som vi dengang syntes ikke stod i Forhold til en Arbejdsmands Fortjeneste.

Sundbo var lige tilpas ved saadanne smaa Diskussioner. Jeg mindes engang, da alle Elever blev tavs ved en saadan Lejlighed. Ja, begyndte Sundbo, jeg faar 3000 Kr. i Løn om Aaret. Det er vel nok en stor Løn? Ikke? Men jeg vil dog sige, at hvis jeg var ansat ved den konservative Presse, kunde jeg let faa det dobbelte. Naa? Saa? Er der flere, der vil sige noget? Ikke? — — — Naa, saa maa jeg vel hellere komme til at fortælle jer noget om P. Krapotkin — — og saa gik denne lærerige Time.

Endnu et lille Træk om Sundbo. Det var lige op mod Jul, og det var i Sundbo's Time. Han begyndte med: Hør, der er nogle enkelte af jer, der sender Digte ind til Bladet (»Vestjyllands Socialdemokrat«). Det skulde I lade være med, det faar I saamænd ikke ret meget ud af. Skal I endelig have fat i Pennen, saa skriv Artikler.

Jeg var ogsaa blandt dem, der havde indsendt et Digt, og fik det ogsaa optaget.

Jeg tror ikke, at indsendte Digte huede Sundbo, for han gav os rigtignok Kanel om Halvdigtere og Rimerier, i hvert Fald prøvede jeg aldrig siden at sende ham noget af den Skuffe. — — —

30 Aar er nu gaaet siden hine Dage. Det er en lang Tid, men endnu staar de skønne Minder prentet i mit Sind. Jeg takker Sundbo for, hvad han gav mig.

Magnus Ingemann.

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE

VINTEREN 1942—43

AF FORSTANDER POUL HANSEN

Rekordtal spiller jo en stor Rolle her i Verden, og i den Henseende var den nu afsluttede Vinterskole en lille Smule mindre vellykket end den forrige. Vi havde 37 Elever mod 48 i 1941—42. Men ogsaa kun i den Henseende. Kraglund har ikke engang en Trediedel af den Plads, vi raadede over i Esbjerg til 100 Elever, og det noget mindre Tal føltes derfor som en Lettelse i hele Maskineriet, — og navnlig i Køkkenet kunde man mærke en tiltrængt Forskel.

Men lad mig begynde med at præsentere Vinterens Elever gennem nogle Tal. Af de 37 Elever kom ikke mindre end 16 fra Landkommunerne, medens 12 havde hjemme i Provinsbyer og 9 i København. Dette Billede er i meget høj Grad forskelligt fra de gamle Dage i Esbjerg, hvor mindst $\frac{2}{3}$ af alle Eleverne kom fra Byerne. Ogsaa paa en anden Maade er der væsentlige Forskydninger at notere. For 10 Aar siden var endnu over Halvdelen af samtlige Elever Haandværkere, men saa begyndte Arbejds-mændene, navnlig fra Byerne, at vinde med, og Haandværkernes Antal daledede efterhaanden til $\frac{1}{3}$. I Vinter har vi imidlertid kun haft 5 Haandværkere mellem Eleverne, medens 21 var ufaglærte Arbejdere og 11 Landbrugsmedhjælpere. En af Grundene maa naturligvis søges i de stærkt ændrede Beskæftigelsesforhold, som gør, at ledige Bygningshaandværkere, som vi tidligere havde mange af, nu næsten ikke findes. I saadanne udprægede Konjunkturfag vil Søgningen til Højskolerne ogsaa være konjunktur-bestemt. Er der Arbejde at faa, holdes der fast, undtagen naar man finder det nødvendigt at søge videregaaende faglig Uddannelse. Dertil kommer vel ogsaa vore landlige Forhold paa Kraglund, som jo ikke kan virke afskrækkende paa Landboudommen, men nok paa Byungdommen, skønt mere livserfarne vil vide, at en saadan midlertidig Omplantning fra By til Land kan have mange gode Sider, navnlig naar Landet er saa skønt som her.

Den milde Vinter befriede os heldigvis for den lange Række slidsomme Besvær-ligheder, som den forrige var saa rig paa. Ingen frosne Kartoffler og ikke noget med at organisere Hold til Dagen igennem at køre Vand fra den gamle Brønd i Skoven, medens en hæftig Vind og 20 Kuldegrader bed i Næse og Fingre, og medens den egentlige Vandforsyning var frossen Maaned efter Maaned. I Aar kunde Undervisning og Skoleliv gaa sin Gang uhæmmet af den Slags Forstyrrelser, og Fliden blandt Eleverne nærmede sig derfor ofte det Maksimum, som vi Lærere sætter saa stor Pris paa. Der ligger en af Fordelene ved vores noget afsondrede Beliggenhed, og det er ikke nogen nogen ringe Fordel for den, der virkelig vil have noget ud af sit Højskoleophold.

Ved Vinterskolens Begyndelse fik *Harry Simonsen* Ansættelse ved Skolen som Lærer. Han var for 10 Aar siden Elev paa Esbjerg Arbejderhøjskole og har i Mellemtiden faaet sin Videreuddannelse paa Askov for derefter at blive Leder af en Ungdomslejr og Lærer paa Ask og Uldum Højskoler. Harry Simonsen underviste i Dansk, Tysk, Regning, Verdenslitteratur, Erhvervsgeografi og i to Studiekredse med Bøgerne »Filmen« og »Samfund og Hygiejne« som Grundbøger. En Del af Geografi-undervisningen blev givet i Foredrag, en anden Del i Form af Emneundervisning med Tegning af geografiske Kort og Studium af de enkelte Landes økonomiske og historiske Forhold. *Erik Hauerslev* havde Timer i Dansk, Tysk, Regning, Bogføring, Fagforeningskundskab samt i Samfundkundskab i to Studiekredse (Borger i Danmark og Demokratiets Problemer). Selv havde jeg ogsaa to Studiekredse, en i Nationaløkonomi og en i Psykologi, og underviste desuden i Engelsk og havde to Foredragsrækker, en om Danmarks Historie og en om Kooperation. Desuden underviste min Kone i Svensk, Konstruktør *Svend Withen* i Arbejdskundskab, Musiklærer *Hans Fruerlund* i Sang, og Delingsfører *J. G. Christensen* i Gymnastik. I Enkeltforedrag talte Dr. *Hans Lautrop* om Kønssygdommenes Bekæmpelse, Skovrider *Billmann* om Skovens Tilblivelse, Forpagter *Bang Nikolajsen* om det store Landbrugs samfundsmæssige Opgaver, Pastor *Kier Thomsen* om Kristendommen, og i Forbindelse med

Erik Hauerslev snadder.

Kraglund.

Besøg i Aarhus talte Overbibliotekar *Carl Thomsen* om Folkebiblioteket og Sekretær *Kjeld Pihl* om Raastoffer og Verdenspolitik. Desuden fulgte Skovfoged *Møller* os paa nogle Skovvandring.

Besøgene i Aarhus blev ogsaa gennemført i Aar trods ændret Toggang, som tvang os til at tage af Sted allerede fra Morgenstunden, selv om vi paa Grund af Teaterbesøgene først kunde naa tilbage til Skolen Kl. halvto om Natten. Paa Grund af den meget lange Dag maatte vi have en uhyre Mængde Smørrebrød med os — 7—800 Stykker, saa den lille Stab i Køkkenet næsten smurte sig fra Sans og Samling. Ved elskværdig Imødekommenhed fik vi Tilladelse til at spise og drikke Kaffe to Gange pr. Tur i Marketenderiet i det nye Raadhus, og de hyggelige Lokaler hjalp meget til at overvinde Trætheden fra den lange Dag og de store Strækninger, vi maatte tilbagelægge til Fods. Vi fik set — og grundig prøvet — den store Badeanstalt, Raadhuset, Musæet i den gamle By, Centralbiblioteket, F. D. B.s Fabrikker etc. I Forbindelse med de praktiske Studiekredse, som ogsaa i Aar kom i Gang i April Maaned, besøgte vi endvidere Hammel Andelssvineslagteri, Bøstrup Andelsmejeri og en Række større og mindre Landbrug for at skaffe Materiale til Studiekredsens Arbejde.

Foraarssol i Krogen.

Kraglund.

Aktuelle Elevproblemer.

Blandt Lærerne har vi i Vinter været meget optaget af Spørgsmaalet om de nye Vilkaar, som kommer til at gælde efter den nye Højskolelovs Ikrafttræden. Vi staar i Virkeligheden her overfor en Nyordning, som maaske kun med det allerstørste Besvær kan tilpasses til vore Forhold. Arbejdsløshedsfondens Understøttelse til Højskoleophold bliver i Fremtiden kun et Supplement til Amtsunderstøttelsen for arbejdsløse Elever, og det Princip indføres, at de arbejdsløse selv skal fremskaffe et mindre Beløb til Dækning af Højskoleopholdets Udgifter. Den gamle Ordning havde ogsaa for os sine uheldige Sider, fordi den ofte gjorde Arbejdsløshed til Hovedmotivet for et Højskoleophold, og det var ikke altid Højskolen givet at ændre noget afgørende ved den negative Indstilling, som enkelte saadanne Elever kunde møde med. Men Ordningen havde ogsaa den meget gode Side, at den, hvad Ansøgningsfrister o. l. angaar, var vokset lige ud af Arbejdernes egne Forhold, medens Amtsunderstøttelsen er udformet i nær Tilknytning til Landboforhold.

Som et Forvarsel om kommende Problemer er Sommerskolen i Aar begyndt med kun 5 Elever, og der har ikke — muligvis paa Grund af den meget store Beskæftigelse i alle Fag — været saa mange Forespørgsler som i tidligere Aar. Alligevel har vi faaet en usædvanlig lang Række Afbud meddelt i Breve og paa

Forhindringsløb Fastelavns Mandag.

Kraglund.

Kort, og som i en Nøddeskal rummer de væsentligste af de Spørgsmaal, vi skal have løst, dersom vi skal gøre os Haab om at kunne fylde Arbejderhøjskoleme i Fremtiden. Jeg gengiver og kommenterer nogle af dem her:

1) En ung Pige fra København skriver 3. Maj: »Jeg har endnu ikke hørt noget angaaende min Ansøgning til Magistraten (om Amtsunderstøttelse), og jeg regner nu heller ikke med den. I Aar bliver der altsaa ikke noget Skoleophold, men næste Aar vil jeg gerne paa Skole, og saa behøver jeg ikke at bede andre om Hjælp.«

Denne unge Pige er en af en Række, som simpelhen har givet op, fordi Understøttelsen — som hun ikke kunde undvære — ikke blev bevilget i Tide. Hun burde have søgt noget før, for den egentlige Ansøgningsfrist er 1. Januar, i København 1. Februar, men Byungdom har ikke hidtil været at formaa til at søge til denne tidlige Frist, sikkert fordi de ikke kan overse hverken deres Arbejdsforhold eller deres Økonomi saa tidligt. Der er ikke her som paa Landet Tale om Arbejdsløn, som automatisk opspares gennem et halvt Aars Fæstemaal, om Fæstemaal, som udløber 1. Maj og 1. November, og om Folk, som netop af denne Grund kan og skal have Overblik over Fremtiden i god Tid. Her er derimod et langt mere udflydende og usikkert Arbejdsforhold, som vanskeligt kan afbrydes i god Forstaaelse med Arbejdsgiveren, dersom der skulde blive noget at bestille, men som paa den anden Side

Paa Vandretur.

Kraglund.

kan ende i Arbejdsløshed, før man aner det. Nu findes der en Frist for Efternølere, som for Vinterskolens Vedkommende er 1. Oktober og for Sommerskolens 1. April. Hidtil har vore Sommerpiger kunnet benytte denne sene Frist, fordi der i det mindste forelaa et Svar paa deres Ansøgning inden Skolens Begyndelse den 3. Maj, men i Aar havde ikke een faaet Svar den Dag. Det er mere end forstaaeligt, at nogle saa føler sig tvungen til at give op som ovenstaaende korte Besked viser. Det ser ud, som om de bevilgende Myndigheder overhovedet ingen Anelse har om, at saadanne Problemer eksisterer. I det mindste kan der ikke være Tale om det nøjere Kendskab til Arbejderungdommens særlige Forhold, som burde findes ogsaa dér. *Det vilde være et stort Fremskridt, om disse Bevillinger kunde ekspederes paa 2 Uger i Stedet for de 5, som nu bruges.*

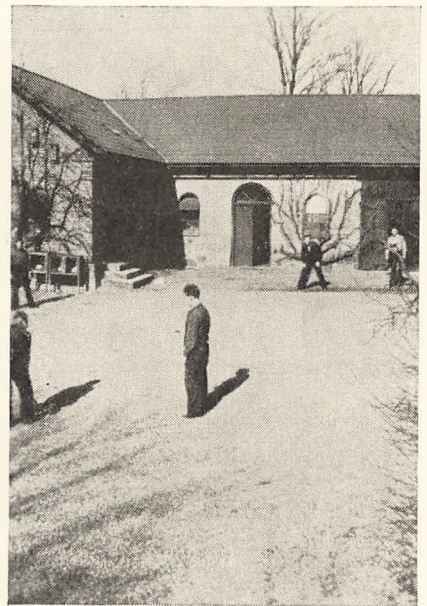
2) En ung jysk Pige skriver 21. April: »Jeg takker meget for Deres Skrivelse, som jeg har modtaget, men jeg maa desværre sende Afbud, da min Fagforening mener at kunne skaffe mig Arbejde, og Fagforeningen mener ogsaa, jeg er for gammel til at komme paa Højskole, jeg er 29 Aar.«

Det er ikke almindeligt, at en Fagforening viser saa lidt Forstaaelse af Højskolens Betydning, og det er ogsaa usædvanligt at træffe den Opfattelse, at en ung

Tre Mand i Sneen.

Kraglund.

Der spilles Pind.

Kraglund.

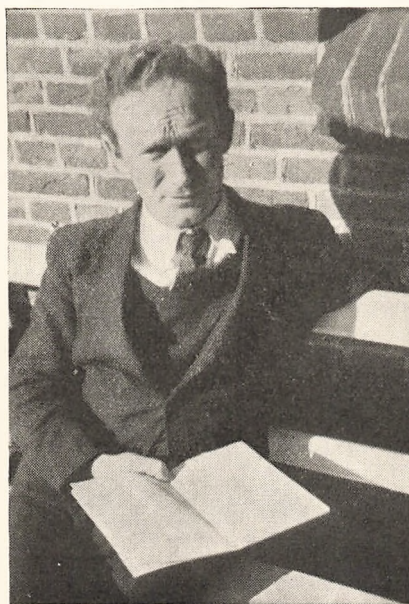
Pige paa 29 Aar er for gammel til at tage paa Højskole, men det er derimod meget almindeligt eller aldeles overvejende, at Arbejdet gaar forud, selv om man har indmeldt sig. At denne Betragtningmaade har fæstnet sig saa stærkt baade blandt de unge selv og hos mange Fagforeningsfolk skyldes sikkert det Forhold, at den har været den ufravigelige Regel, naar Arbejdsløshedsfonden ydede Understøttelser til Højskoleophold. Saadan maatte Arbejdsløshedsfonden naturligvis stille sig, naar den skulde yde Understøttelser, men set med en Skoles Øjne er det naturligvis meget langt fra det rigtige, hvadenten det medfører Afbud i sidste Øjeblik eller Afbrydelse af Kursuset i Utide.

3) En ung Pige fra København skriver den 23. April: »Ved Henvendelse til Magistratens 1. Afdeling angaaende Understøttelse (fordi hun utaalmodigt ventede paa Besked) fik jeg oplyst, at selv om jeg er ubemidlet og over 18 Aar, mente de, at jeg (kun) kunde faa 30 Kr. om Maaneden i Understøttelse, d. v. s. 90 Kr. ialt, og da Opholdet koster 400 Kr. (Skolepenge 300, Rejse 42, Undervisningsmaterialer 30 etc.), saa jeg mig ikke i Stand til at skaffe det resterende Beløb, saa jeg trak min Ansøgning tilbage og maatte opgive at komme paa Højskole. Jeg har forhørt i Fagforeningen, men de har ingen Form for Hjælp.«

I Den gamle By i Aarhus.

Kraglund.

Harry Simonsen.

Kraglund.

Desværre kender jeg ikke den unge Piges Fars økonomiske Forhold, hvilket er vigtigt, fordi Forældrenes Indtægt spiller Hovedrollen i Spørgsmaalet om Understøttelsens Størrelse. Men ud fra det foreliggende vil det være rimeligt at antage, at han hører til de forholdsvis godt lønnede Arbejdere med 4—5000 Kr. om Aaret. Det er senere oplyst, at Faderen er Sporvognsfunktionær og betalte Skat af 4000 Kr., medens den unge Piges Indtægt var 1500 Kr. Sammenlignet med den store Hovedmængde af Ansøgninger om Amtsunderstøttelse, der kommer fra Landet, vil denne Indtægt nok være høj, for der skal en meget solid Gaardmand til, før Indtægten i en Landkommune selv under gunstige Forhold udregnes til et tilsvarende Beløb. Men i Byen er Manden ikke engang det, man kalder velstillet, og det er en dundrende Uretfærdighed, at Børnenes Understøttelse udregnes ud fra samme Skema. Et Højskoleophold paa 3 Maaneder koster for Tiden omkring 400 Kroner (285—300 i Skolepenge og Resten til Rejser, Skolemateriale, Lomme penge, Vask, Sygekassekontingent etc.). De 90 Kr. kommer den unge Pige derfor ikke langt med. Hvor er den Arbejderfamilie, der selv under normale Forhold ligger inde med 300 eller blot 150 Kroner til et eller flere Børns Højskoleophold? Eller hvor er den unge Pige — i dette Tilfælde er det en Konfektionssyerske — der selv har Pengene? Der er langt — under de nuværende Forhold uhyre langt — imellem dem. Vil man have Arbejderungdommen paa Højskole, maa man tage deres særlige Forhold i Betragtning, og saa er 90 Kr. en kummerlig Understøttelse og svarer slet ikke til de Forventninger om bedre Forhold, vi har stillet til den nye Højskolelov. To andre unge Piger, hvis Forsørgere er Aldersrentenydere, og som selv er Fabriksarbejdersker paa 18 og 21 Aar, har faaet 152 og 190 Kr. Samfundet vilde være godt tjent med at vise større Rundhaandethed overfor de unge og de Forældre, der blot gennem Opsparing kan præstere Halvdelen af det, der nu kræves af dem. De nuværende Understøttelser er i Virkeligheden præventive i de fleste Tilfælde. Den Tid, der kræves til en Opsparing af det nødvendige Omfang, er for lang og vil faa Formaalet til at forvitre, forinden Maalet naas.

Meget vilde det sikkert hjælpe, dersom man kunde organisere Opsparingen og stimulere den paa effektiv Maade. Et stort anlagt Forsøg i den Retning bliver forhaabentlig nu gjort paa den ene eller den anden Maade.

4) Endelig opgiver en ung Pige fra Vejle den eneste Grund til Afbud, der til alle Tider vil kunne forekomme: »Jeg maa desværre meddele Dem, at jeg ikke kan komme paa Skolen, da min Moder er bleven syg, og saa bliver jeg nødt til at passe Hus for min Far, da jeg er den ældste, og jeg er ogsaa meget ked af det, for jeg havde saadan glædet mig til at komme paa Højskole.«

Poul Hansen.

ROSKILDE HØJSKOLE

VINTEREN 1942—43

VED FORSTANDER HJALMAR GAMMELGAARD

Der er intet saa godt, det er jo galt for noget« (det gaar undertiden an at vende et gammelt Ordsprog paa Hovedet): den milde Vinter kom — især paa Baggrund af dens tre dystre Forgængere — som en himmelsk Gave, men ogsaa den havde for Skolen en Skyggeside; i Sommermaanederne havde der været Fart i Indmeldelserne, men i de sidste Uger før Vinterkursuset begyndte et stærkt Frafald, der efterhaanden oversteg Tilgangen. I det milde Efteraar trak Byggesæsonen ud; Roearbejdet faldt sent; ogsaa paa anden Maade var der stærk Efterspørgsel efter ung Arbejdskraft. Og den 3. November maatte vi begynde med en kun godt halv fyldt Skole: 62 Elever. Vi udsatte resolut den egentlige Aabningshøjtidelighed («Rusgildet») i 10 Dage og tog fat paa en simpel Klasseundervisning: Regning, Dansk og Samfundslære — Eleverne delte efter Navnenes Plads i Alfabetet og med fast Lærer. Derved faar man dem følt paa Tænderne og Grundlaget skabt for en Deling efter Kvalitet og Modenhed, samtidig med at de elementære Skolekundskaber friskes op. Prøvetiden sluttes med en Formiddags »Tests« — og Eftermiddagen anvendes til »Gruppeøvelser«, den første Indvielse i Højskolearbejdets Atmosfære. 6 eller 7 Elever i Fællesskab faar til Opgave at drøfte et eller flere Problemer, som de færreste enkeltvis vilde være i Stand til at magte, men som de samlet i Regelen faar noget ud af: »Hvilke Fordele og Mangler knytter der sig til det demokratiske Samfundsstyre?« »Hvorfor begaar vi i Flok Gemenheder, som vi enkeltvis vilde skamme os over?« »Er Pengerigelighed i et Land Tegn paa Velstand?« »Hvad kan Henrik Ibsen have ment med Paastanden: Mindretallet har altid Ret?« »Har Radioen haft en gavnlig Indflydelse paa vor Musikkultur eller omvendt?« »Hvorfor gør sjofle Historier ofte Lykke, selv om de ikke er morsomme?« »Hvorfor fastsætter Grundlovens § 71, at Dommere kun kan afsættes ved Dom og kun forflyttes mod eget Ønske, naar en Omordning af Domstolene finder Sted?« »Hvad kan der siges for og imod, at Staten driver Lotterivirksomhed?« o. s. v., o. s. v. I hver Gruppe føres Protokol og Referat og formuleres et motiveret Svar, eventuelt med Udtryk for de enkeltes divergerende Opfattelser.

Det er vigtigt, at de unge fra første Færd lærer, at en Diskussion maa føres »med Manér«, at der ogsaa her maa være en vis Disciplin, og det er endnu vigtigere, at de bliver klar over, at Skolen har andre Ting at beskæftige dem med end de uomtvistelige Kendsgeminger fra Bømeskolens Lærebøger (der jo for øvrigt ofte langt fra er saa uomtvistelige, som de giver sig Udseende af).

Til de »indledende Øvelser« hører ogsaa Bibliotekets Brug. Ikke blot det at anvende Kartoteket rigtigt saavel som Haandbøgernes tekniske Hjælpemidler (Lexika, Vejvisere, Tidsskriftindices, Rejselister, den store danske Ordbog m. m.), men ogsaa kritisk at sammenligne den Maade, hvorpaa et og samme Problem behandles af forskellige Forfattere.

Imidlertid fyldes Skolen mere og mere, og Studiekredse og Foredragsrækker føjes ind i Planen. Nu er det Lærernes Samarbejde, der skal staa sin Prøve.

Det er jo ikke nok, at de gærende Kræfter kommer i Bevægelse, ikke nok, at de unge bliver klar over, at der i Verden er langt flere uløste Spørgsmaal, end der er fastslaaede Sandheder. Skolen skal og kan ganske vist ikke give Eleverne en færdigsyet Livsanskuelse paa noget Omraade — »her anses ingen Sag for forud givet« — men det skulde gerne lykkes den at hjælpe dem et Stykke fremad Vejen mod Afklaring, hjælpe dem til at gøre den Erfaring, at den Stræben mod Sandheden, der ikke giver op, lønnes af Guderne (for at gengive Goethe frit).

I et af Svend Grundtvigs Folkeeventyr fortælles om to Gavtyve, der slaar Plat paa den Maade, at den ene gaar ind i en Bondegaard og fortæller en Kæmpeskrøne, f. Ex. »Vesterhavet brænder!«. Han bliver naturligvis jaget væk med Slag og Stenkast, men noget efter kommer som tilfældigt den anden Gavtyv, og da Folkene

Kaptajnøjntnant Bay underviser.

Roskilde.

forarget fortæller ham om den førstes Løgne, siger han ganske stilfærdigt: »Det har jeg rigtignok ikke hørt noget om; men det kan være troligt nok, for paa Vejen herhen mødte jeg en hel Række Vogne, som alle var fyldte med stegte Fisk.« — »Gjorde du det?« sagde Folkene, »saa var det endda ingen Løgn, den anden fo'r med, og det var skammeligt, som vi tog imod ham.« Og de gør deres Uret god ved at beværte begge rigeligt.

Nu er det jo ikke, fordi Undervisningen paa Højskolen tilrettelægges saa snedigt, endsige har saa skumle Formaal. Men ofte kommer den til at virke efter samme Princip. Den ene Lærers Tale gør den andens troværdig og underbygger, skaber Sammenhæng i det, som man har været inde paa i de andres Timer. En fortæller om en Tidsalders økonomiske Forhold, en anden kommer maaske til at skildre en af dens ledende Personligheder, en tredie dens Kunst; en Elev faar i sin Studiekreds til Opgave at gengive Indholdet af et af dens Digterværker, og paa Museumsbesøg ses dens Møbler og Dragter. En fremmed Foredragsholder kommer ud paa Skolen og forklarer dens musikalske Værker, og i Psykologitimerne fejer mangt et Strejflys ind over de Personer og Tildragelser, der har været nævnt af de andre — og alting hænger sammen, er forskellige Udstraalingsformer af samme Grundkerne: Ideer, Kunst, Økonomi, Arkitektur, Musik, daglig Væremaade.

Der Dichter spricht.

Roskilde.

Der er rig Lejlighed for Eleverne til at falde i Tanker, at drage Sammenligninger og Slutninger, at spørge og protestere og blive usikre, til at styrte paa Biblioteket eller i Hovedet paa Læreren for at faa Ret eller Klarhed, eller hvad det nu er, de vil have.

Dette Vinterhold har været et ualmindelig levende Hold i den Retning. Det er gaaet ind i Samarbejdet med Lærerne ved Afbrydelser, ved Spørgsmaal eller bare ved at give Exempler fra deres egen Erfaringsverden. »Drengene« har i Vinter ikke alene været optaget af at *modtage*, men maaske nok saa meget af at *bruge, placere* og *vurdere* de aandelige Varer, der blev dem tilbudt. Og det vil igen sige, at Stoffet ikke blev døde Fakta, men at det fik levende Værdi for dem. Ikke sjældent opdagede vi, at de natlige Diskussioner paa Værelserne blev taget med ned til Studiekredsene eller Foredragene, fordi man vilde have Begrebene skilt ad og sat sammen igen — eller omvendt, at den Vind, der blæste op i Timerne, rejste sig til Storme paa Dagligstuen og Værelserne.

Begge Ting skete, efter at Tegneinspektør *Otto V. Nielsen* som den første af de fremmede Foredragsholdere i et Foredrag om »Følelse og Forstand« havde givet en fejende Karruseltur af Exempler og Argumenter omkring Emnet. En »Folk og Værn«-Aften — med fire Officerer og to Film som Indledere — var ogsaa frugtbar længe efter. *Broby Johansen*, der talte om Kunst, fængslede stærkt, og Folketingsmand *Erik Appel*, der talte om det sønderjydske Spørgsmaal gjorde Indtryk lige saa meget ved sin muntre Tale som ved sin levende Personlighed. Folketingsmand *Poul Sørensen* interesserede ved sin politiske Oversigt, mens vor gamle Medarbejder *Hagmund Hansen*, der gav en aandfuld Skildring af Nis Petersen og hans Digtning, betog ved den Varme, hvormed han omfattede sit Emne. Stor Interesse samlede sig ogsaa om Magister *Kaj Aage Bruun*, Radiomanden med den altid begejstrede Stemme, der talte om Guiseppe Verdi. Hans Karakteristik (illustreret af Exempler) af Verdi's Musik og dens Udviklingsgang fra de fejende Ungdomsværker over Manddommens alvorlige Indsats til Alderdommens »Falstaff« med al dens Saft og Kraft, kom til at staa lysende klar for Tilhørerne.

Ogsaa blandt de af Eleverne selv arrangerede Indledningsforedrag til Diskussion var der forbavsende dygtige Indlæg. Til de bedste hørte *Sejer Hansens* om Jazz (med Grammofonplader) og *Gunnar Niensens* om Dansk Ungdomssamvirke. Desuden har Smaagrupper i Foredrag og Timer (efter »Gruppeøvelsernes« Mønster) afgivet »Betrænkninger« i Tilslutning til det foreliggende Emne, hvad der tit river Eleverne meget mere med ind i Arbejdet end Lærerens »Præk«. Den indbyrdes Paavirkning og Af-filing Eleverne imellem er ikke det mindst betydningsfulde paa en Højskole; og jo mere uensartet Elevflokket er, des bedre vil den blive. Den har været god i Vinter:

Politikere, Sportsfolk, Lyrikere, Swingfolk, Læseheste, Sangere og Amatørmusikanter, Tegnere og logiske Kæphesteryttere har maset med hinanden, alle for at omskabe Kammeraterne i sit eget Billede. Det er bogstavelig talt et Spørgsmaal om Smitte.

Det saas ogsaa i Elevernes egen Kunstudstilling. Roskilde Kunstforening havde først udstillet paa Skolen, og i Tilknytning hertil var der en Diskussion med Maleren *Henningsen* og Adjunkt *G. Skov* som Indledere, hvor de udstillende Malere selv deltog og maatte stille til Klø og Kærtegn for deres Billeder. Senere tog saa Eleverne Initiativet til deres egen Opvisning — og den blev, om end ikke saa god, saa i hvert Fald lige saa levende og interessant. Det viste sig, at der var en hel Del flere Talerter, end man havde drømt om. Her var en god Del Romantik og Laan fra de Store, men ogsaa mange originale Ideer — men først og sidst en henrivende Fororskelse i Materialet og dets Muligheder. Utroligt, hvad man havde faaet ud af udblødte Aviser, Tændstikker og Plakatfarve. Det var Sukces.

Det samme Talent skød en ny Pragtblomst ved Fastelavnsfesten, hvor de tre malende Elever, *Svend Eriik Jensen*, *Karl Filbert* og *Eriik Rasmussen* i Løbet af et Par Nætter omdannede Gymnastiksalen til et »Nyhavn ved Nat« med forrygende In- og Exteriører fra det lavere Restaurations- og Gadeliv. Festen, hvis Revy opførtes foran en Gendigtning af *Svend Johansens* berømte Teaterfortæppe, lededes i øvrigt af Skolens Overførnøjelsesraad, *Sejer Hansen*, i ægte Swingstil til den lyse Morgen — og med ikke mindst Sikkerhed, hvad angik dens økonomiske Side.

Lørdagsgilderne har ogsaa været fixe og lette Anretninger; deres Hovedclou var »*Svend Eriks Dagbog*« — Tegnerevyer i fantasifulde Lysbilleder over Ugens Liv og Leben paa Skolen.

Min Fødselsdagsfest maa ogsaa nævnes i denne Forbindelse. Den traditionelle Matinale udeblev, men i Nattens Løb var hele Skolen udsmykket til Rammen om en hemmelig Munkeorden med mange sælsomme Ceremonier og Ritualer; og heri maatte Lærerne med Fødselsdagsbarnet i Spidsen knælende lade sig optage, mens hele Elevkoret i Kutter som Kanon sang »*Dona nobis pacem*« til sagte Orgelmusik. Det var et Stykke Teaterinstruktion af Rang — saa illuderende, at Drengene selv næsten blev revet med af Illusionen.

Ved Solhvervsfesten talte *Julius Bomholt*, og Operasanger *Frants Andersson* med sin pragtfulde Bas sang, saa Bifaldet var ved at vælte Huset.

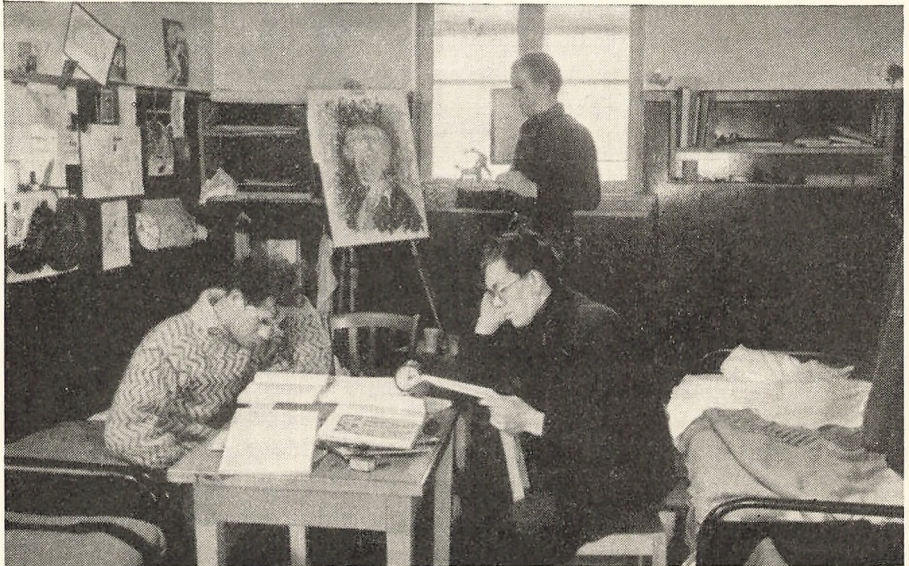
Musikken indtog i det hele en fremtrædende Plads i Skolens Liv. Foruden *Saverys* Undervisning og dejlige Musik ved festlige Lejligheder har ogsaa Distriktschef *Gustav Hansen* spillet og undervist dels ved en Studiekreds, dels ved nogle Foredrag. Desuden har han formaet Operasangerinde Fru *Ida Høst Roholm*, Dr. *Rottbøll Hansen* og

Frøken *Elin Bangert* til at underholde med deres Kunst, ligesom han ogsaa fik Digteren *Hørby* til at give en lyrisk Aften med Oplæsning af egne og andres Ting.

Ved en »svensk Aften« holdt Journalist *Svend Nielsen* Lysbilled-Causeri om Albert Engstøm, og Maleren *Mogens Larsen* sang svenske Viser. En Del svenske Sange (af *Karlfeldt*, *Dan Andersson*, *Strindberg*, *Fröding* og *Birger Sjöberg*) blev indøvet med *Selma Kristensen* som filologisk og litterær Fortolker, og Koncertsanger *Tscherning Møller* bevirkede ved sin Sang en hel Revolution, som han selv maatte dysse til Ro ved Sang.

Trods Trafik- og andre Vanskeligheder lykkedes det igen i Aar at gennemføre fire Heldagsture til København med Museums- og Teaterbesøg, hvor man bl. a. saa »Guderne ler«, »Præsten i Vejlby«, »Coppelia« og flere andre Balletter, »Elverhøj«, »Henrik og Pernille« og som den sidste og største Oplevelse »En Kvinde er overflødig«.

Som Repræsentant for »Folk og Værn« har Kaptajnøjntant *Hans Qvistgaard Bay* været baade Elev og Lærer — det første med Liv og Humør, bl. a. i et Par Studiekredse, det sidste i Tysk og Terrænkendskab. Bay fik samme Skæbne som Maskinmester Andersen Aaret forud — han tog Eleverne med Storm. Der blev sagt om ham: Han maa være sendt os af Hæren, for at vi skal tro, at der voxer Vinger ud paa Befalingsmændene.

Kunstnerhybel.

Roskilde.

Hjælpelærer har i Vinter været stud. mag. *Inger Rasmussen*, der med stor Dygtighed underviste i Engelsk og Dansk, mens *Karen Gammelgaard* havde et Hold i Regning. De faste Lærere, *Frode Kristensen*, *Kaj Bundvad*, *Møller Nielsen* og undertegnede har haft nogenlunde samme Fag som Aaret før.

Naturligvis gav Vinterens store Begivenheder ogsaa Genlyd inden for Skolens Mure. Faa Dage efter Begyndelsen fandt den britisk-amerikanske Landgang i Fransk Nordafrika Sted og samme Nat (7.—8. Nov.) dannedes Regeringen Scavenius. Næsten hver Dag bragte sensationelt Nyt. En Maaned før Skolens Slutning faldt Rigsdagsvalget. For første Gang blev Retten til at stemme skriftligt udstrakt til ogsaa at gælde Højskoleelever. Tilladelsen kom først i den 11. Time, og vi fik travlt med at arrangere Valg under Iagttagelse af alle Lovens Forskrifter. Alle, som havde den tilbørlige Alder, fik afgivet deres Stemme og fik derved Lejlighed til at tage Del i det overvældende Ja til Danmark, der lød den 23. Maj.

Det blev besvaret med et stort Smil af det danske Foraar. Aldrig har vi oplevet noget lignende. Men det førte rigtignok med sig, at Arbejdsmulighederne skød op langt tidligere, end vi er vant til. Først kom der Bud efter Tørvearbejdere og Malere, og snart maatte ogsaa Gartnere, Landmænd og adskillige andre afsted. Det var en næsten daglig Aareladning, og det mærkedes naturligvis paa Humøret. Paa en Pige-

Et koldblodigt Træk.

Roskilde.

skole er der en Sygdom, der hedder Hjemvé, der melder sig med Tungsind og svækket Arbejdslyst. Paa en Drengeskole hedder den Arbejdsvé, og den melder sig med Solen og de blaa Foraarshimle; det begynder at suge i Sindet og rykke i Hjertet. Arbejdet kalder derude. Og naar saa Emigrationen tager fat som i Aar, bliver det naturligvis værre for dem, der sidder tilbage og maaske føler sig som forbigaaet. Der er intet andet at gøre end at sætte Arbejdstempoet en Tand op.

Senere faar man saa Besøg af dem, der længes tilbage til Skolen, hvor de har begravet en Del af deres Hjerte — det er Højskolevé. En og anden laver en lille Højskole med sig selv som eneste Elev. Med dem har Højskolen naaet sit Maal — og de er forhaabentlig mange.

Ved Afslutningsfesten var kun 50 Elever tilbage, hvortil kom ca. 15 af de bortdragne, som ikke var længere væk, end at de kunde deltage i Festen. Efter min Afskedstale sang Lærere fra Frdbg. tekniske Skole Bellman og Gluntarne for os, og Smeltediglen bragte Elevers og Læreres sidste Afskedshilsener og -suk.

*

Skolen har i Vinter været besøgt af ialt 117 Elever. Kun 25 var Københavnerne, 39 født paa Landet. Jyderne udgjorde omtrent Halvdelen (55). Kun 31 var faglærte Haandværkere, men sidestillet med disse maa vel regnes omtrent 20 Gartnere og Landarbejdere samt enkelte Handels- og Kontormedhjælpere. 14 havde været paa Højskole før.

*

Der er en Tendens til, at Gennemsnitsalderen efterhaanden bliver lavere. I Aar var den 21,6 Aar, men omtrent to Trediedele af Eleverne var under denne Alder, idet de faa, der er omkring de 30, naturligvis trækker Gennemsnittet stærkt i Vejret. Der blev i Ungdomsudvalget diskuteret en Del om Betimeligheden af at sætte en noget højere Minimumsalder end 18 Aar. Dette fandt dog ikke tilstrækkelig Tilslutning. Det er ogsaa svært at sætte en bestemt Aldersgrænse. Der er unge Mænd, som er fuldt ud modtagelige og modne i 18-Aars Alderen, og der er andre, som ikke er kommet ud over Lømmelalderen med de 30 Aar. Jeg har skønsvis gennemgaaet Eleverne fra de sidste Aar og er kommet til det Resultat, at af de 18-aarige skulde de to Trediedele helst have ventet lidt endnu, af de 19-aarige een Trediedel og af de 20-aarige mindre end en Tiendedel. Det er naturligvis en meget problematisk Statistik, men giver dog et Fingerpeg.

*

Alle Skolens Beboere blev i Vinter turberkulinprøvet efter Forslag af Roskilde Amssygehus' Overmedicus, Dr. med. *J. E. Holst*. Resultatet blev, at een Elev maatte rejse herfra til et Sanatorium. Iøvrigt havde vi i Vinter næsten ingen Sygdom.

*

Ved Skolens Slutning blev Arkitekt Ulrik Plesners Flidspræmie tildelt Cigarmager *Hans Tønder* fra Esbjerg. Den samme Præmie tilfaldt i Fjor (ved en Forglemmelse kom det ikke med i min Beretning) Arbejdsmand *Villy Østerholm Jensen* fra Østermagle Lyng. Men da kunde vi takket være en Gave fra en af vore gamle Elever, *Harry Jacobsen* fra Slagelse, uddele Trøstepræmier til to andre flinke Elever. Det blev Bud *Folmer Pedersen*, Kbhvn., og Arbejdsmand *Knud Nysum Christensen*, Aalborg. Elevraadets Overskud fra Fester m. m. blev ligesom i Fjor »testamenteret« til Otto Jensens Mindefond til Understøttelse af kommende Elever.

*

Skolen har modtaget større Boggaver af de tidligere Ministre *H. P. Hansen* og *Bramsøn*s samt enkeltvis fra tidligere Elever, Lærere o. a.

*

Ved Valget den 23. April kom *Kaj Bundvad* ind i Folketinget som Repræsentant for Ringstedkredsen. I den Udstrækning, som det kan forenes med denne nye Virksomhed, vil Bundvad dog vedblive at have Timer ved Skolen, saa det er for tidligt at skrive hans »Nekrolog«.

*

Terrænsport. I hvilken Retning blæser Haaret?

Roskilde.

Forberedelserne til Sommerkursus, der begynder den 21. Maj, er i fuld Gang, mens dette skrives, og der er Travlhed med Reparationer og Hovedrengøring. Der er planlagt Kursus for hver eneste Uge indtil Efteraaret. Mere Hovedbrud knytter sig dog til Vinterskolen, idet *de nye Understøttelsesregler i Henh. til Højskoleloven af 4. Juli 1942* nu træder i Kraft. Disse Regler er endnu ikke helt fastssat. Saa meget kan dog siges, at alle, der ønsker Understøttelse til Højskoleophold, maa søge Amtsskolefonden (i Kbhvn. Magistraten), *helst inden 1. Juli, senest inden 1. Okt.* I Oktober Maaned kan eventuelt søges Tillægshjælp fra Arbejdsløshedsfonden, dog saaledes, at et mindre Beløb — antagelig mindst 100 Kr. — maa tilvejebringes af Eleven selv. Man vil sandsynligvis — som hidtil — kunne søge Tilladelse til at anvende sin vedtægtsmæssige Understøttelse til Skoleopholdet, i hvilket Fald der naturligvis ikke skal søges anden Hjælp. Naar alt dette er bragt paa det rene, vil man kunne faa nøjagtig Besked ved at skrive til mig efter Skoleplanen — forhaabentlig i Juni Maaned.

Hj. Gammelgaard.

Den svenske Forfatterinde *Irja Browallius*. (Se Selma Kristensens Artikel Side 19 f. f.)

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING

Indbydelse til Elevmøde

Elevmødets Afholdelse er i Aar fastsat til *Lørdag den 24. og Søndag den 25. Juli* paa »Kraglund« pr. Hammel.

Program:

Lørdag Eftermiddag: Samling paa Skolen. Aften: Fest.

Søndag Formiddag: Generalforsamling. Eftermiddag: Møde og Udflugt. Aften: Kammeratligt Samvær og Afslutning.

Forslag, der ønskes behandlet paa Generalforsamlingen, maa være Elevforeningens Formand i Hænde *senest den 15. Juli*. Anmeldelse om Deltagelse i Elevmødet maa sendes i god Tid og *senest den 15. Juli* til *Forstander Poul Hansen, »Kraglund« pr. Hammel*. Da der kun raades over et begrænset Antal Sengepladser, anbefales det Kammerater, der har Telt, at tage dette med. Prisen for Opholdet bliver ca. 4—5 Kr. pr. Døgn. Husk at medbringe Rationeringsmærker og endvidere *Lagner* og *Haandklæder*, da det for Tiden er Skolen umuligt at skaffe saadanne. Sidste Aars Elevmøde var en uforglemmelig Oplevelse for Deltagerne; lad os derfor være mange, der mødes paa »Kraglund« *Lørdag den 24. og Søndag den 25. Juli*.

Elevforeningens Adresser

er: Kasserer: *M. P. Jensen*, Kommuneskolen, Østergade, Esbjerg.

Sekretær: *Viggo Sørensen*, Haraldsgade 56, 2. Sal, Esbjerg.

Formand: *Hans Holm*, Nørvang 16, 1. Sal, Esbjerg.

Bestyrelsesmødet den 20. Oktober 1942.

1. I Sommerens Løb er der tilgaaet Elevforeningen ca. 50 nye Medlemmer. Kassereren meddelte, at der var udbetalt *Poul Hansen* de traditionelle 500 Kr. til Understøttelser til Sommerskolen. — 2. Angaaende Rubrikken »Personalialia« ønsker Bestyrelsen fremdeles denne opretholdt i »Arbejderhøjskolen«. *Michael Andersen* og *Georg Leth* er fra vor Side opfordret til at indsende Artikler til December-Nummeret. Endvidere indsendes Beretning fra Elevmødet samt Regnskabet. — 3. I Henhold til Generalforsamlingsbeslutning vedtoges det at trykke en Skrivelse med Begrundelse for Ekstrakontingentet og vedlægge denne et Indbetalingskort. Begge Dele udsendes sammen med det kommende Nummer af »Arbejderhøjskolen«.

Kammeratlig Sammenkomst.

Lørdag den 12. December 1942 afholdt vi en Sammenkomst paa Bygningen for de lokale Medlemmer. Som Taler var indbudt *Julius Bomholt*. Skønt det var nær op mod

Jul, løb Bestyrelsen alligevel Risiko. Vi blev ikke skuffet, ca. 30 Medlemmer havde givet Møde, deriblandt vort Æresmedlem, *Rasmus Vind*. Bomholt, der grundet paa lovlig Forsinkelse først indfandt sig ved 21-Tiden, holdt et inspireret Foredrag om Statsradiofonien. Da neutrale Emner er Tidens Løsen, var det som saadant glimrende. Ved »Mokkaen« blev der yderligere talt og sunget, og en god kammeratlig Stemning var til Stede. Aftenen havde i rigt Maal udført sin Mission — at knytte Baandene fastere mellem Forening og Medlemmer.

Bestyrelsesmødet den 13. Februar 1943.

1. Formanden oplæste enkelte Breve fra gamle Elever. Kassereren meddelte, at Ekstrakontingentet til Dato havde indbragt 425 Kr. — 2. Man behandlede Forslag til »Arbejderhøjskolen«s Juni-Nummer og godkendte de foreslaaede Artikler. Det vedtoges at kræve Foreningens Ret til 12 Sider i Elevskriftet respekteret. De er forbeholdt Foreningsstof. Fra et enkelt Medlems Side forelaa en skriftlig Kritik af Aarsskriftets Form og Stof. Mellem Formanden og Sekretæren i AOF, *Ib Koch-Olsen*, var der vekslet Skrivelser i Anledning af Nedskaeringen af Elevforeningens Beretning. — 3. Man drøftede en ny Sammenkomst for de lokale Medlemmer og besluttede at indbyde Forstander *Poul Hansen* til at holde Foredrag, og endvidere fremvise Filmen om Arbejderhøjskolen. Besluttede endvidere at rette en lignende Henvendelse til *Michael Andersen* vedrørende et senere Møde. — 4. Man enedes om at afholde et Agitationsmøde paa Højskolen midt i Marts og lade Formanden repræsentere Foreningen.

Foraarssammenkomst.

Fredag den 9. April 1943 afholdtes paa »Bygningen« med *Sally* og *Poul Hansen* som Gæster en kammeratlig Sammenkomst for de lokale Medlemmer. Ca. 20 Medlemmer havde givet Møde, da Formanden, *Hans Holm*, bød velkommen. Poul Hansen holdt derefter et udførligt Foredrag om Norden og de nordiske Problemer. Det timelange Foredrag blev hilst med Bifald. Man samledes derefter om Kaffebordene, hvor lidt af den gamle Højskolestemning kom frem. Her redegjorde Poul Hansen for alle de Genvordigheder, Højskolen havde været ude for, siden den maatte flytte fra Esbjerg. Ikke ene Tragik — ogsaa Komik. Til Slut inviterede Poul Hansen alle Medlemmerne til Elevstævnet i Sommer og lovede dem Flæsksteg — eller var det Frikadeller?

Bestyrelsesmødet den 18. April 1943.

1. Formanden meddelte, at af Vinterskolens 37 Elever havde de 27 indmeldt sig i Elevforeningen. Agitationsmødet paa »Kraglund« blev annulleret, da en stor Del af Eleverne havde forladt Skolen paa Grund af tilbudt Arbejde. Fra en enkelt Elevs Side havde Kassereren modtaget Betalingen for et Emblem, men da vi for Øjeblikket ingen har, vilde man forsøge at fremskaffe nogle Stykker. Henlagde iøvrigt Problemet til Elevmødet. — 2. Elevmødets Afholdelse er fastlagt til Dagene den 24. og 25. Juli paa »Kraglund«. — 3. Man drøftede det foreliggende Stof til »Arbejderhøjskolen«. Det vedtoges at indsende en Beretning og tre modtagne Breve fra Medlemmerne, da Bestyrelsen ønsker en saadan Rubrik oprettet og i Fremtiden vil søge fremskaffet tilstrækkeligt Stof dertil.

Viggo Sørensen, Sekretær.

Breve til Elevforeningen.

Skriv Breve til Elevforeningen med Beretning om, hvordan det gaar jer selv, og Forespørgsel til dem, I kender fra Højskolen, — altsaa ikke noget højtideligt, men det kan hjælpe os over vor Mangel paa Oplysninger til *Personalia-Rubrikken*, der, trods alle Mangler, er den, der interesserer vore Medlemmer mest.

Da AOF overtog Elevskriftet, var det jo Meningen, at vi skulde have lige saa megen Plads, som vi havde før, ca. 12 Sider, men det viste sig hurtigt at vore Medarbejdere forsvandt som Dug for Solen, saa der ikke blev Brug for Halvdelen, og denne udfyldte vi med Beretning, Regnskab og Medlemsliste, Ting, som jo ogsaa skal med, — men det er jo for at komme i Kontakt med gamle Venner, at man holder et Elevskrift, og paa dette Omraade har I svigtet os totalt.

Det er kun lykkedes os engang imellem at fravryste vore Medlemmer en Artikel, og en saadan fortæller jo intet om Manden selv, men maaske nok lidt om hans Udvikling. Det, der har Interesse, er at høre om hans eget Liv, og for ham om at høre om eders. — Jeg haaber, at hele dette kedelige Forhold skyldes den Misforstaaelse, at I tror, I ikke kan faa slige Indlæg optaget i det pæne Tidsskrift »Arbejderhøjskolen«, men dette er ingenlunde Tilfældet, for der er sikkert ingen Udenforstaaende, der vil ulejlige sig med at læse Elevforeningens Stof. Et Udvalg af Brevene vil da blive trykt heri, men det maa naturligvis være Ting, der har mere almen Interesse for en større Medlemskreds.

Med kammeratlig Hilsen.

Eders

M. P. Jensen (1912—13).

Med dette Hæfte følger til gamle Esbjergelever 1928—29 et duplikeret Brev fra en Elev af Aargangen, *Viggo Sørensen*, Esbjerg, som fortæller om nogle af de gamle Kammerater. Arbejdernes Oplysningsforbund er villig til i et vist Omfang at duplikere lignende Breve om en Aargang Højskoleelever, saaledes at Elevforeningens Ledelse ved Udsendelsen af »Arbejderhøjskolen« kan vedlægge Brevet til Elevforeningsmedlemmer af vedkommende Aargang.

Arbejdernes Oplysningsforbund.

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

Indbydelse til Sommermødet.

Elevforeningens aarlige Sommermøde og Generalforsamling afholdes *Lørdag den 31. Juli* og *Søndag den 1. August* paa Roskilde Højskole. Programmet vil forme sig saaledes:

Lørdag den 30. Juli: Kl. 17,00: Samling og Indkvartering. Kl. 18,00: Aftensmad. Kl. 19,30: Generalforsamling. Kl. 21,00: Fælles Kaffebord.

Søndag den 1. August: Kl. 10,00: Foredrag. Skolens nybagte Folketingsmand, *Kaj Bundvad*, indleder om »Arbejderbevægelsens faglige og politiske Opgaver efter Krigen«. Hver enkelt bør i Tide tænke over Emnet og i Forvejen forberede sig til Diskussionen. Kl. 12,00: Middag. Kl. 15,00: Indledes en Diskussion mellem en Repræsentant fra Arbejdsgiverforeningen, De samvirkende Fagforbund og Forstander *Gammelgaard* om: »*Bør Industriens unge Arbejdere ha' et Højskoleophold?*« Det er et Emne, der nu, efter at den nye Højskolelov er gennemført, har den største Interesse. Kl. 18,00: Aftensmad. Kl. 19,30: Afslutning med fælles Kaffebord og Underholdning.

Prisen for Deltagelsen Lørdag og Søndag bliver 5,50 Kr., Søndag alene 3,50 Kr.

NB! *Alle Deltagerne skal selv medbringe Sove- eller Lagenpose og Haandklæder.* Husk endelig *Rationeringsmærkerne!*

Anmeldelse sker forud til Karen Gammelgaard, Roskilde Højskole, Roskilde, inden 24. Juli.

Vintersammenkomsten.

Vinteren var forlængst forsvunden fra vore hjemlige Strande, da ca. 50 Kammerater fra Elevforeningen *Søndag den 4. April* gæstede Skolen. Noget vinteragtigt var der langtfra over Sammenkomsten. At Foraaret havde holdt sit Indtog, saas ogsaa tydeligt af Skolens Elevantal, der var under Normalen, idet mange havde faaet Arbejde og forladt Skolen.

Straks efter Ankomsten til Skolen samledes vi til et fælles Kaffebord, ved hvilket *Gammelgaard* bød hjertelig velkommen, og alle fik vi et Tryk paa Næven. Efter Kaffen samledes vi i Foredragssalen med Skolens Elever. *Frode Kristensen* talte om den udenrigspolitiske Situation og kom herunder ind paa, hvorledes Udviklingen af Krigen havde formet sig siden September 1939. Han skildrede de store Krav, som den totale Krigsførelse stiller, ikke blot til Hærenes Slagkraft og Udrustning, men ogsaa til Civilbefolkningen, og oprullede til sidst nogle Perspektiver for Krigens videre Udvikling og Indflydelse paa vore hjemlige Forhold. — Foredraget, der gav Tilhørerne et godt Overblik over Krigens Gang, hilstes med meget kraftigt Bifald.

Efter Aftensmaden og en Hvilepause samledes vi paany i Foredragssalen. Fhv. Di-

striktschef *Gustav Hansen* spillede til Indledning. Derefter talte *Gammelgaard*, og som altid var der over *Gammelgaards Tale* en egen Aand, en Livsvisdom, om man vil, der løfter En op over Bagatellernes Verden, og ligesom giver En et større Maal med Tilværelsen, end man til daglig synes, man har.

Formanden for Elevforeningen talte derefter kort om Foreningens Formaal og de Opgaver, den beskæftiger sig med. Han udtrykte Ønsket om, at alle Vinterholdets nuværende Elever vilde melde sig ind og slutte op blandt de mange tidligere Elever, som samledes i Elevforeningen.

Derefter læste *Ib Koch-Olsen* op af *Nordahl Griegs »Nederlaget«* paa en saadan Maade, at det greb hele Forsamlingen, der, efter at Oplæsningen var slut, brød ud i et langvarigt og kraftigt Bifald.

Til Slut samledes vi i Spisesalen til et fælles Kaffebord, men desværre maatte vi paa Grund af de daarlige Forbindelsesforhold med København og den tidlige Standsning af Sporvognskørslen bryde tidligt op for at naa at komme hjem. De fleste kom dog senere end beregnet, idet der ved Ankomsten til København blæstes Alarm, og som Afslutning paa Dagen sad vi $\frac{3}{4}$ Time i Beskyttelsesrum.

Erik Christensen.

Bestyrelsen meddeler:

Forslag til Generalforsamlingen

skal være Formanden, *Erik Christensen*, i Hænde senest den 16. Juli. Til Generalforsamlingen er der paa nuværende Tidspunkt indkommet to Forslag: 1) Byggefondet ophæves, og Midlerne overføres til *Otto Jensens Mindefond*. 2) Forslag om, at den fremtidige Redaktion af »Arbejderhøjskolen« ændres, og at der vælges en fast Redaktør.

*

I Bestyrelsen undersøges der for Tiden Mulighederne for Oprettelse af en *Korrespondanceklub* indenfor Elevforeningen i Samarbejde med *Esbjerg* og de svenske Arbejderhøjskoler. Resultatet vil blive forelagt paa Generalforsamlingen.

*

Enkelte Elever fra sidste Vinterhold har foreslaaet, at Elevforeningen i København til Vinter opretter en eller flere *Studiekredse* for tidligere Elever paa Skolen. Medlemmer, som er interesseret i Tanken, bedes allerede nu melde sig, for at vi paa Forhaand kan danne os et Skøn over, hvor stor Interesse, der er til Stede, og for hvilke Emner, der er Interesse.

*

NB. Ved Sommermødet er det Mening, at vi i Lighed med sidste Aar vil samle saa mange af *Jubilæumsholdet 1932—33*, som det er muligt. Medlemmer, som har Adresser paa Kammerater fra dette Vinterhold, bedes henvende sig til: *Helmuth Schnoor, Scandiagade 44, 4. Sal, København V.*

Bestyrelsens Adresser.

Formand: *Erik Christensen*, C. T. Barfodsvej 11, St., København F.

Kasserer: *Møller Nielsen*, Møllevej 6, Roskilde.

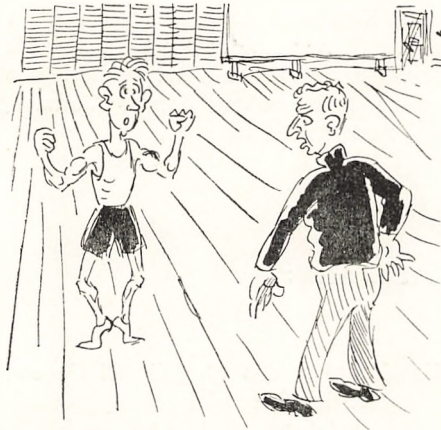
Sekretær: *Sven Anker Larsen*, Bogholder Allé 77, København, Vanløse.

Repræsentant: *Børge Christensen*, Tyttebærvej 1, København F.

— *John Nielsen*, Ryparken 200, København Ø.

AF „SVEND ERIKS DAGBOG“ I ROSKILDE

(Svend Erik Jensen)

Søren med en tungnem Elev.

Gammelgaard har nedkæmpet Revolutionen.

En Madnøler nidstirres.

De syge kræver Brød hos Elna.

Regnskab
For Roskilde Højskoles Elevforening
Opgørelse pr. 31. Marts 1943.

INDTÆGTER	
Kontingenter	1238,60
Emblemer	107,00
Indtægt ved Sommerfest	560,00
— - Vinterfest	84,00
Renter paa Giro	5,04
Kassebeholdning fra forrige Aar	303,30
	2297,94
UDGIFTER	
Porto, Tryksager etc.	350,39
Rejsegodtgørelser	141,70
Udgift ved Sommerfest	515,00
— - Fest for Skolens Elever	25,00
— - Vinterfest	5,00
Emblemer	110,80
Diverse	18,80
Indsat paa Otto Jensens Fond	35,00
Staunings Mindefond	25,00
Elevskrifter	772,50
	1999,19
At overføre til næste Aar	298,75
BYGGEFOND	
Overført fra sidste Aar	2613,76
Kontingenter	499,25
Renter	117,97
Gaver	22,00
	Kr. 3252,78

Møller Nielsen.

Regnskabet er revideret og godkendt. Beholdningerne er til Stede.

Roskilde, den 21. Maj 1943.

A. Boye Hansen,
Revisor.

Kr. Kristensen,
Revisor.

Løfquist, Max, Nyvej 19, Randers.
 Mortensen, Viggo, Lønstrupvej 1, Vanløse.
 Møller, Poul, Padeborgvej 20, Rødovre, Valby.
 Nielsen, Thomas, Kornblomstvej 7, København.
 — Vagn, Svendsgade 12, Esbjerg.
 Persson, Gerhard, Fiskedamsgade 25 A, Kbhvn.
 Petersen, Frits, Blichersvej 15, Viborg.
 Rasmussen, Hans, Max Mullersgade 2 C, Aarhus.
 Schmidt, Harry, Nedergaardsvej 24, Nykøbing F.
 Steffensen, Ester, Snorresgade 3, Kbhvn.
 Sørensen, Carl, Tagensvej 27, Kbhvn.
 — Poul, Hallandsgade 6, Kbhvn.

Vinteren 1942—43.

*Andersen, Niels Aage, Aalborggade 8, Kbhvn.
 *Andreasen, Søren Anker, Vilsted pr. Vilsted.
 *Ballegaard, Jens, Ingerslev pr. Hesselager.
 *Christensen, Leo, Møllevang 46, Aarhus.
 Chistoffersen, Aksel, Skovgaard.
 *Dam, Egon, Nørrestrandsgade 74, Horsens.
 *Danielsen, Frithjof, Nørre Allé 27, Kbhvn.
 *Flamsted, Hans Peter, Svenstrup.
 *Fussing, Christian, Søgade 13, Aarhus.
 *Litichevsky, Eigil, Griffenfeldtsgade 31, Kbhvn.
 Hansen, Børge, Søllerup pr. Herfølge.
 — Harry, Grejsdalen, Vejle.
 *Jensen, Holger, Grøndalsvej 16, Silkeborg.
 * — Aksel, Aabenraa 20, Kbhvn.
 — Robert, Evaldsgade 51, Esbjerg.
 *Jeppesen, Ib, Østergade 51, Roskilde.
 *Johnsen, Aksel, Huslodsvej 48, Fredericia.
 *Johansen, Ernst, Lombardigade 17, Kbhvn.
 Knudsen, Harald, Holsterbrovej 4, Skive.
 *Laigaard, Hans Aage, Højslev St.
 *Matthiesen, Svend, Paris Boulevard 4, Valby, Kbhvn.
 *Mikkelsen, Frits, Funder.
 *Mortensen, Viggo, Mullerup.
 *Nielsen, Ejnar, Skovgaard St.
 * — Jens, Løgballe.
 * — Børge, Frederikssundsvej 68, Kbhvn.
 *Pape, Svend Aage, Adler Lundsgade 11, Silkeborg.
 Pedersen, Bernhard, Kalkbrænderihavnsgade 16, Kbhvn.
 — Erik, Greve Allé 22, Valby, Kbhvn.
 * — Svend Aage, Annasminde pr. Hatting St.
 — Erling, Funchsvej, Køge.
 *Petersen, Curth, Vendersgade 18, Kbhvn.
 Riber, Otto, Kirkevej 5, Braband.
 Redlich, Bjarne, Vejlegade 8, Aarhus.
 *Savskov, Aage, Østbirk.
 Thoby, Oscar, Edvard Griegsgade 10, Kbhvn.
 *Thomsen, Hans, Kornumgaards Mark, Brønderslev.

*Medlem af Elevforeningen.

ELEVFORTEGNELSE FOR ROSKILDE HØJSKOLE

Vinteren 1941—42.

- Andersen, Albert E., Grovsmed, Violinvej 17, Herløv.
— Carl, Alfred, Arbm., Munkebo pr. Dræby.
— Chr. Øgaard, Bud, Hadsundvej 135, Vejgaard pr. Aalborg.
— Edvin, Snedker, Gurvevej 40, Opg. 9, Helsingør.
— Erik Henry, Maskinmester, Delfingade 49, Kbhvn.
— Harry, Arbm., Alling pr. Laven.
— Stig Gamborg, Tjenestekarl, Gallestrup pr. Herning.
Bendtsen, Knud, Chauffør, »Vesterly«, Vesterg., Svaneke.
Brodersen, Arne, Arbm., Rantzausg. 37, 5., Kbhvn.
Brøndt, Jens, Mejerist, Grønnegade, Sæby.
Christensen, Børge Gerlach, Fabrikarb., C. T. Barfoedsvej 11 St., Kbhvn
— Jørgen, Arbm., Brohusvej, Frederikssund.
— Knud, Arbm., Dalgasgade 26, 1, Aalborg.
— Leo Toftgaard, Arbm., Møllevangen 46, Aarhus.
— Magnus, Medhjælper, Tjørnede pr. Tølløse.
— Verner, Arbm., Mariagervej 66, Randers.
Christoffersen, Charlie, Arbm., Hallesti 43, St., Aarhus.
Clausen, Eric, Bager, Søvang 9, Aarhus.
— Hans, Arbm., Smedegade 10, Middelfart.
Cordtz, Hans, Støber, Ny Carlsbergvej 13, 2., Kbhvn.
Dideriksen, Ejner, Typograf, Frederiksgade 82, Horsens.
Eisenreich, Arne, Malersvend, Ragnhildsvej 9, Svendborg.
Frederiksen, Gunner, Billettør, Bjerggade 25, 1., Køge.
Erichsen, Bernhard, Typograf, Kertinge pr. Kølstrup.
Gisselson, Erik, Typograf, Hjortensgade 28, Aarhus.
Glerup, Henry, Arbm., Ny Kastetvej 58, Aalborg.
Hansen, Albert Juhl, Arbm., Angelgade 5, 1., Kbhvn.
— Anker, Medhjælper, Nørregade, Hedensted.
— Børge, Arbm., Oksebæksvej 65, Maribo.
— Børge Tornøe, Arbm., Søllerup pr. Herfølge.
— Hartvig, Arbm., Leifsgade 19, 2., Kbhvn.
— John, Arbm., Frederiksbjerg Torv 4, 2., Aarhus.
— Kai, Arbm., Tinghusvej 46, Nakskov.
— Leif, Arbm., Mariehøj 8, Gl. Holte pr. Holte.
Hermansen, Eggert, Gummiarb., Pedersvej 65, Køge.
Hvilsted, Søren P., Arbm., Verst St.
Jacobsen, Egon, Medhjælper, Jyllandsgade 4, Aars.
— Preben, Blikkenslager, Runebergs Allé 8, Søborg.
Jensen, Aage, Typograf, Aagade 36, Nykøbing M.
— Aage, Mekaniker, Sandby St.
— Aage, Landmand, Skive.
— Bjarne, Arbm., Ingerslev Boulevard 20, 3., Aarhus.
— Erik Klarskov, Arbm., Lejre.
— Erling, Arbm., Sjællandsgade 43, Aalborg.
— Frank, Arbm., Gl. Holtevej 13, Holte.
— Henri, Maskinarbejder, Præstevænget 16, Ballerup.
— Henry Drejer, Landarb., Mønsted pr. Viborg.
— Jørgen, Arbm., Ankerstræde pr. Tureby.
— Kai, Arbm., Nørregade 49 A, 2. tv., Køge.
— Niels Juel, Arbm., Kirkegade 20, Roskilde.
— Søren, Arbm., Nr. Allé 47, Silkeborg.
— Victor Pind, Skomagersvend, »Skotøjshuset«, Bjerringbro.
— Villy, Arbm., Ølsemagle Lyng pr. Køge.
Johansen, Poul, Lagerarb., Kronborggade 16, Kbhvn. N.
— Rasmus, Savskærer, Torvegade 2, Kerteminde.
— Verner Sølvblad, Køkkenkarl, Algade 8, 2., Middelfart.
Jørgensen, Aage Ørgaard, Bud, Øresundsvej 64, 3. th., Kbhvn.
— Herman, Skotøjsarbejder, Søndervig 9, Maaløvhøj pr. Ballerup.

- Jørgensen, Mogens, Malersvend, Nørregade 22, Køge.
 Kaspersen, Kurt, Medhjælper, Svogerslev pr. Roskilde.
 Keilstrup, Gustav, Bud, Kaalundsvej 14, Aabyhøj.
 Knudsen, Helge, Kontorist, Lindevej 1, Helsingør.
 Kryger, Kai, Arbm., Vangedevej 22 A, St. th., Vangede.
 Larsen, Alfred, Journalist, Nørregade, Bjerringbro.
 — Gunnar, Malersvend, Eggertvej 8, Svendborg.
 — Jens Peter, Landmand, Nyby pr. Tølløse.
 — Kai, Arbm., Smedegade 26, 1., Horsens.
 — Oluf, Jord- og Betonarb., Storkebakken 23, Kbhvn.
 — Sv. Aage, Medhjælper, Ubberup pr. Kalundborg.
 Leisner, Poul, Kleinsmed, Nordlandsgade 4, 1., Kbhvn.
 Lyager, Sv. Aa., Metaltrykker, Luthersgade 4, St., Fredericia.
 Malm, Verner, Jord- og Betonarb., Bodilsgade 4, Kbhvn.
 Mortensen, Alf., Trykkeriarb., Slagelsegade 10, St., Kbhvn.
 Mott, Johs. L., Arbm., Frederiksgade 80, St., Horsens.
 Møller, Folmer, Arbm., Løgstrup St.
 — Steen Normann, Gartner, Løgstrup St.
 Nielsen, Alfred, Gartner, Gl. Holtegade 45, Holte.
 — Børge R., Træindustriarb., Nygade 21, Horsens.
 — Carl, Arbm., Niels Ebbesensgade 23, 1., Aalborg.
 — Erik, Pølsemaker, Vestergaardsvej 20 A, St., Kbhvn.
 — Gunnar, Møllersvend, Fugholm 14, Horsens.
 — Johannes, Landmand, Gyldenlakvej 31, 2., Kbhvn.
 — Magnus, Typograf, Raadmandsgaarden 10, Randers.
 — Otto Fischer, Gartner, c/o Petersen, Thomas Laubsgade 24 St., Kbhvn.
 — Poul, Jord- og Betonarb., Sdr. Boulevard 132, St., Kbhvn.
 — Poul, Skotøjsarbejder, Sallevvej 32, Havdrup St.
 Olsen, Alex, Typograf, Billesgade 27, Odense.
 — Verner, Arbm., Øverødsvej 247, Blok 2, Holte.
 Overgaard, Carlo, Bud, Sohngaardsholmsvej 6, Aalborg.
 Pedersen, Aage, Blikkenslager, Slappegade 2, Rønne.
 — Bernhard, Arbm., Munke-Bjærgby.
 — Carl, Arbm., Højme Mark pr. Holmstrup.
 — Carl, Typograf, Danmarksgade 1, Odense.
 — Erik, Mejeriarbejder, Greve Allé 22, Hvidovre.
 — Erlin, Træarbejder, Funchsvej, Køge.
 — Folmer, Bud, Egilsgade 68, 5., Kbhvn.
 — Hans Karl, Arbm., Ryesgade 65 A, 1., th., Kbhvn.
 — Helge, Murersvend, Hulgaardsvej 23, Kbhvn.
 — Jørgen, Maler, Nørrebrogade 24, 1. th., Kbhvn.
 — Olaf, Ekstrapostbud, Jernbanegade 38 St., Roskilde.
 Petersen, Carl Heinrich, Cigarmager, Doserengen 50, 3. th., Kbhvn.
 — Jørgen, Arbm., Petersborgvej 8, Hillerød.
 Pettersson, Kurt, Maskinarb., Genforeningsplads 5, 2., Kbhvn.
 Poulsen, Gunnar, Arbm., Stadionsvej 20, Horsens.
 — Poul, Fabriksarb., Assensvej 158, Middelfart.
 — Robert, Arbm., Assensvej 158, Middelfart.
 Rasmussen, Alf, Sølvsmed, Esromgade 12, 3., Kbhvn.
 — Erik, Arbm., Hjelmensgade 11 A, Aarhus.
 — Ludvig, Medhjælper, Kvardrup pr. Maaløv.
 — Valther, Arbm., Chr. Winthersvej 64, Aabyhøj.
 Schmidt, Helge, Arbm., Nørrebrogade 168, 3., Kbhvn.
 Skipper, Chr., Arbm., Tuxensvej 1, Nakskov.
 Søger, Knud, Blikkenslager, Aalborggade 6, Kbhvn.
 Sørensen, Folmer, Bud, Falstersgade 50, 2., Aarhus.
 — Frede, Træindustriarb., Jyllandsgade 5, Horsens.
 — Russell, Typograf, H. C. Andersens Gade 5, Horsens.
 Thomsen, Robert, Lagerarbejder, Havnegade 35, Strib.
 Thorsen, Arnc, Bud, Udbygade 2 St., Kbhvn.
 Vejrup, Lykke, Jord- og Betonarb., Kongedybs Allé 17, 2., Kbhvn.

Willumsen, Villy, Maler, Fælledvej 27, 1., Kbhvn.
Winther, Hans, Kobbersmed, Christiansdalsvej 15, Nakskov.

Vinteren 1942—43.

Andersen, Frede, Fabriksarbejder, Fælledvej 13, 1., Odense.
— Harry Almskou, Typograf, Nørregade 7, Hadsten.
— Hans, Landarbejder, Raagelunde pr. Freilev.
— Henning, Arbejdsmand, Korsgade 4, Rønne.
Bay, H. H. Q., Kaptajnøjtnant, Faaborg.
Bolesen, Arthur, Cigarmager, Strandbygade 32, Esbjerg.
Christensen, Børge, Portør, Amtssygehuset, Roskilde.
— Evald, Autolakerer, Nykøbing S.
— Henning, Fabriksarbejder, Herluf Trolles Gade 32, 2., Aalborg.
Christiansen, Asbjørn, Skibstømrer (nu Gartner), Trørød pr. Vedbæk.
— Ejgil, Fabriksarbejder, Kirkegade 6, Auning.
— Kay, Maler, Roskilde (c/o Malermester Thurø).
Collatz, Hans, Blikkenslager, Søndervang 10, Holbæk.
Dam, Laurits, Landmand, Nylands Allé 22, Horsens.
Dyhrfjeld, Karl, Typograf, Jernbanegade 12, Maribo.
Dyhrmann Jensen, Jens, Medhjælper, Nygade 4, Auning.
Egelykke, Carl-Evald, Slakteriarbejder, »Skovhusvænge«, Lellinge.
Erichsen, Erich, Arbejdsmand, Badstuestræde 10, Horsens.
— Halfdan, Chauffør, Badstuestræde 10, Horsens.
Eskildsen, Alfred, Arbejdsmand, Carl Günthers Vej 16, Horsens.
Feldt, Verner, Østerallé 18, Horsens.
Filbert, Karl, Maler, Valdemarsvej 35, Roskilde.
Frederiksen, Finn Patrick, Arbejdsmand, Heinesgade 3, St., Kbhvn.
— Poul V., Arbejdsmand, Gl. Taastrupvej 28, Holbæk.
— Svend Erik, Tapetserer, Hallandsgade 6, 2., Kbhvn. S.
Gram, Jørgen, Maskinarbejder, Rødkilde pr. Stege.
Grib, Hans, Kobbersmed, Skolevænget 5, Odense.
Hald Nielsen, Laurids, Arbejdsmand, Skovvej pr. Arden.
Hansen, Albert, Belysningsarbejder, Angelgade 5, 1., Kbhvn. V.
— Emil, Landarbejder, Kaasrup pr. Kalundborg.
— Hans Erik, Slakteriarbejder, Markus Allé 12, Kolding.
— Henry Edelmann, Arbejdsmand, Vestergade 65, Horsens.
— Ib, Maler, St. Peder Stræde 9, Roskilde.
— Kaj Greve, Gartner, Raklev pr. Kalundborg.
— Seier, Skibsværftsarbejder, Keplersgade 6, Kbhvn. S.
— Tom, Gummiarbejder, Codansvej 23, Køge.
Holst, Hans Jørgen, Arbejdsmand, Samsøgade 54, Aarhus.
Høgh, Henry, Arbejdsleder, Bustrup Ungdomslejr pr. Bodal.
Jacobsen, Carl Emil, Arbejdsmand, Hjøllund.
— Jørgen, Medhjælper, Falstersgade 46, 1., Aarhus.
Jensen, Erik Holm, Arbejdsmand, Aarhus.
— Holger, Fabriksarbejder, Køge Dampmølle, Køge.
— Jens Winther, Medhjælper, Ellidshøj.
— Jørn Schick, Støberiarbejder, Oehlenschlägersgade 40, Kbhvn. V.
— Poul, Arbejdsmand, Danasvej 20, Køge.
— Svend Erik, Maler, Holbækvej 41, Roskilde.
Jochumsen, Svend, Gartner, Kærmindevej 5, 2. th., Glostrup.
Johansen, Gunnar, Markhytten, Knudsker.
Jonassen, Laurids, Medhjælper, Kronholm pr. Hundslund.
Jønsson, Erik, Arbejdsmand, Vesterfælledvej 91, Kbhvn. V.
Jørgensen, Anders P., Gartner, S. Boulevard 74, 2., Kbhvn. V.
— Bendt, Pladsarbejder, Englystvej 5, Oppe Sundby.
— Bruno, Arbejdsmand, Lollandsgade 31, Aalborg.
— Erik, Gartner, Kildebakkegaards Allé 179, Søborg.
Kjær, Thomas, Arbejdsmand, Solvej 2, Brønderslev.
Knudsen, Knud, Vestergade 4, Brønderslev.
Kvysgaard, Sigurd, Arbejdsmand, Horsensgade 1, St., Kbhvn. Ø.

- Larsen, Erik A., Maler, Vilh. Bechs Allé 16, Rosenvang, Aarhus.
 — Harry P., Træarbejder, Østergade 19, Næstved.
 — John Bisgaard, Landarbejder, Risum pr. Roslev.
 — Knud, Bager, Østre Sandmarksvej 24, Køge.
- Laursen, Carl Thordal, Bryggeriarbejder, Nordbanevej 13, Skive.
 Leth-Møller, Helmuth, Arbejdsmand, Schleppegrellsgade 1, Aarhus.
 Lilballe, Erik, Fabrikarbejder, Christianshavns Voldgade 51, St., Kbhvn. K.
 Madsen, Gunnar, Arbejdsmand, Skipper Clements Vej 14, Hjørring.
 — Jens Peter, Arbejdsmand, Kompagnistræde 9, Skive.
 — Ove Henning, Arbejdsmand, Villa Aabo, Lundshøjvej, Viby J.
- Mortensen, Arnold, Jord- og Betonarbejder, Tylstrup.
 Møller, Erling, Kontormedhjælper, Løgstrup.
 — Hans, Typograf, Vennemindevej 61, 2., Kbhvn. Ø.
- Nicolaisen, Verner, Cementstøber, Torpe pr. Høng.
- Nielsen, Arne, Arbejdsmand, Vesselsgade 14 C, 1., Kbhvn. N.
 — Ebbe, Fabrikarbejder, Vesterbrogade 15, 1., Fredericia.
 — Gunnar, Typograf, Næstvedvej 37, Vordingborg.
 — Jørgen V., Blikkenslager, Kochsvej 52, Odense.
 — Kaj, Fabrikarbejder, Vigerslev Allé 103, Opg. 20, St., Kbhvn.
 — Kaj, Arbejdsmand, Græsmarkshuset, Køge.
 — Oscar Törngren, Tømrer, Belvederevej 45, Helsingør.
 — Poul A., Frisør, Hesselager.
 — Preben, Slagtersvend, Johan Kellers Vej 23, St. tv., Kbhvn.
 — Svend Aage, Gartner, Gudminderup pr. Højby St.
- Olhoff, Poul, Arbejdsmand, Rytterbakken 2, Kbhvn.
- Olsen, Knud, Korporal, Knudsvej 10, Roskilde.
 — Kurt Lagersted, Gartner, Hillerødgade 4, 1. th., Kbhvn.
 — Lars Kyvsgaard, Arbejdsmand, Rolighedsvvej 2, N.-Sundby.
- Pedersen, Arne, Arbejdsmand, Fjordglimt 1, Skive.
 — Børge, Bud, Paa Blegdammen 15, St. th., Kbhvn. Ø.
 — Erling, Arbejdsmand, Vigerslevvej 28 A, St. tv., Kbhvn.
 — Carl Holm, Medhjælper, Gl. Brovst.
 — Henning, Arbejdsmand, Rye pr. Gørlev.
 — Henning, Kommis, Søgaardsvej 1, Gentofte.
 — Marius, Arbejdsmand, Rye pr. Gørlev.
- Peitersen, Svend Aage, Murer, Fr. Nansensvej 7, Aarhus.
- Petersen, Erik, Arbejdsmand, Lille Madsegade 9, Rønne.
 — Finn, Ciselør, Raadvadvej 11, 1., Kbhvn. NV.
 — Gunnar, Arbejdsmand, Slappegade 2, Rønne.
 — Henry, Arbejdsmand, Frisegade 9, Nykøbing F.
- Pilgaard, Anders, Textilarbejder, Østergade 1, N.-Sundby.
- Rasmussen, Bendt, Medhjælper, Sindssygehospitalet, Stege.
 — Erik, Kunstmaler, Lille Kongensgade 14, 1., Kbhvn. K.
 — Karl, Maskinpasser, Storemark pr. Storehedinge.
 — Peter, Arbejdsmand, c/o Tømrermester Jørgensen, Gandløse pr. Maalev.
 — Poul, Skotøjsarbejder, Nørrebrogade 213 C, 3., Kbhvn.
 — Svend Aage, Arbejdsmand, »Taarbo«, Thorslundsgade, Odense.
- Schau, Hans, Arbejdsmand, Billeslund pr. Gram.
- Sjøgren, Børge, Arbejdsmand, Lysefjordsgade 4, St. tv., Kbhvn.
- Skov, Karl, Arbejdsmand, Sdr. Boulevard 130, Kbhvn. V.
- Sørensen, Alfred Dalsgaard, Arbejdsmand, Agerskov.
 — Karl Ove, Maler, Vilh. Bechs Vej 12, Rosenvang pr. Aarhus.
 — Ove Ch., Maler, Lindevej 21, 1., Fredericia.
 — Svend Aage, Lagerexpedient, Bredgade 25, Grenaa.
 — Viggo, Arbejdsmand, Vesterbrogade 52, Holstebro.
- Thomsen, Søren Høegh, Arbejdsmand, Flakholmen 36, Vanløse.
- Tiedt, Oluf, Arbejdsmand, Slaaenvej 9, St., Kbhvn. F.
- Tønder, Hans, Cigarmager, Spangsberggade 57, Eshbjerg.
- Uldahl, Ejgil, Maler, Viaduktvej, Fredericia.
- Vemgaard, Karl E., Landarbejder, Assentoft pr. Stenlille.
- Østergaard, Asger, Medhjælper, Vestergade 7 D, Skive.

